

হিন্দু-ধৰ্ম্ম-মাৰ

অৰ্থাৎ

এই কলিকাতা চাৰিও বৰ্ণৰ ঈশ্বৰৰ স্থাপিত
নিয়ম প্ৰণালী থকা গ্ৰন্থ ।

“অপবদোদিতমুৎ সত্যং গুণং গৃহাস্তি মাধৱঃ ।”

কামৰূপ বৰণগবৰ

শ্ৰীহলিবাম মহন্তৰ দ্বাৰা ৰচিত ।

হিন্দু-ধৰ্ম্ম-সাৰ ।

অৰ্থাৎ

এই কলি কালত চাৰিও বৰ্ণৰ ঈশ্বৰৰ স্থাপিত
নিয়ম প্ৰণালী থকা গ্ৰন্থ ।

কামৰূপ বৰণগৰৰ

শ্ৰীহলি বাম মহন্তৰ-দ্বাৰা ৰচিত্

আৰু (DISTRICT LIBRARY
(HEM BARRIA COLLECTION)

চাপা গুৰি মৌজাৰ TEZPUR.

শ্ৰীযুত কৃষ্ণবাম উজিৰ মৌজাদাৰ দ্বাৰা
প্ৰকাশিত ।

“শূৰ্পৰদোষমুৎসৃজ্য গুণং গৃহ্ণান্তি সাধৰঃ ।”

শংক ১৮৩০ ইং ১৯১০ ।

কামৰূপ যোগদলা

প্ৰথম তাজবৰ্ণ ।*

কলিকাতা, ৬১ নং মিৰ্জাপুৰ ষ্ট্ৰীট. “বণিক মন্ত্ৰ”

শ্ৰীনগেন্দ্ৰ নাথ আইচ দ্বাৰা

ছপা কৰা হল ।

বেচ্. ১০০ ছমহীয়া মাথোন ।

সূচি ।

বিষয়	পৃষ্ঠা ।
সৃষ্টিৰ বৃত্তান্ত ...	১
মনুষ্যাদি জীৱৰ উৎপত্তি ...	৪
সময় বৰ্ণন, প্ৰলয় নিৰূপণ আৰু যুগ ধৰ্ম্ম ...	৬
চাৰিও বৰ্ণৰ ধৰ্ম্ম, তাৰ শ্ৰেষ্ঠতা আৰু আচাৰ ধৰ্ম্ম ...	৭
বৰ্ণ ধৰ্ম্ম, আশ্ৰম ধৰ্ম্ম ...	৯
উপনয়নত ব্ৰহ্মচৰ্য্যাৰ নিয়ম ...	১১
গুৰু-শিষ্যৰ কৰ্ত্তব্য কৰ্ম্ম ; জপ্ মহাত্ম, ইন্দ্ৰিয় বোৰৰ নাম আৰু দমনৰ উপায় ...	১৪
বিভা দাণৰ নিয়ম ; সেৱাৰ যোগ্যাযোগ্য ব্ৰাহ্মণ ...	১৭
পিতৃ-মাতৃ আৰু গুৰুভক্তি, হীনতাগ্ৰহণ ...	২১
বিবাহ আৰু বিবাহ যোগ্যাযোগ্য ...	২৩
স্ত্ৰী সহবাস, পুত্ৰোৎপাদন, কন্যাদান আৰু স্ত্ৰী বক্ষা ...	২৬
পঞ্চ মহাযজ্ঞ আৰু অতিথি সেৱা ...	২৯
শ্ৰাদ্ধকালে ব্ৰাহ্মণ শৰ্শ্ৰা আৰু যোগ্যাযোগ্য বিচাৰ ...	৩১
শ্ৰাদ্ধৰ নিয়ম আৰু ঠাই নিৰূপণ আৰু পিতৃ লোকৰ নাম ...	৩৫
নীতি কথা, পাপ-পুণ্যৰ বিচাৰ, দান গ্ৰহণ বিধি অন্ন বয়সত মৃত্যুৰ কাৰণ আৰু ভোক্ষা-ভোক্ষ মাংস ...	৪৭
প্ৰেত আৰু জন্ম শুদ্ধি ...	৪৯
দ্রব্যশুদ্ধি আৰু শৌচাচাৰাদিৰে দেহ পবিত্ৰ ৰখাৰ নিয়ম ...	৫৩
স্ত্ৰী ধৰ্ম্ম ...	৫৬
স্ত্ৰী সম্বন্ধে পুৰুষৰ কৰ্ত্তব্য কাম আৰু পুত্ৰোৎপাদন ...	৫৮
শেৱাবস্থা (কেৱল ধৰ্ম্ম) ...	৬৪
দায়ভাগ (পিতৃধন বিভাগ) ...	৬৮

ওপৰৰিখ

১। কেৱল ধৰ্ম্মৰ আৰ্হি	} কলিৰ ঘটনা ...	পৰিশিষ্ট
২। গুৰুভক্তি		

পাতনি ।

পৰমেশ্বৰে যিমান প্ৰাণী সৃজন কৰিছে, সেই এটাইয়ে ভিত্তবত মাথুহেই শ্ৰেষ্ঠ । মানুহ শ্ৰেষ্ঠ হ'ব কৰণ এটো যে সংসাৰত অন্যান্য যি সকল জীৱ জন্তু আছে, সেই বোৰৰ বিবেক শক্তি, ধৰ্ম জ্ঞান, আহাৰ বিহাৰ, উন্নতি, অবনতি আৰু নিয়ম প্ৰণালী একো নাই । মানুহৰ হলে এই সকলো আছে । এতেকে মনুষ্য জন্ম ধৰি যি ঈশ্বৰৰ নিয়ম বোৰ পালন নকৰে, তাৰ মনুষ্যত্ব নেথাকে, আৰু তাৰ ফলে ইহকাল, পৰকাল উভয়তে কষ্ট ভোগ ক'বৰ লগাত পৰে ।

মানুহৰ যি বোৰ কৰ্ত্তব্য কাম আছে, সেই বোৰ আচৰণ কৰি, কেনেকৈ আধ্যাত্মিক বলেৰে পাপৰিপু বিলাকক জীৱন যুদ্ধত জিনিব লাগে আৰু হৃদয়ৰ ধৰ্ম গছ জুপিক তললৈ শিপা মেলিবলৈ দিব লাগে ইত্যাদি বিষয় আৰ্থাৎ সকলে ঠিক ৰূপে ভাষাৰে লেখি থৈ গৈছে । সেই বোৰৰ সাধাৰণ নাম শাস্ত্ৰ । সেই শাস্ত্ৰ সকলৰ মত নেমানি যি সংসাৰত থাকে, তাকে নাস্তিক আৰু অনাচাৰী বোলে । আমাৰ হিন্দু শাস্ত্ৰ মতে এই নাস্তিকক কোনো মতেই ধাৰ্ম্মিক বুলিব নোৱাৰি । এতেকে মনুষ্য মাত্ৰই শাস্ত্ৰৰ নিয়ম প্ৰণালী বোৰ জনা আৰু পালন কৰা কৰ্ত্তব্য কাম । কিন্তু শাস্ত্ৰ কেবল এখন নহ'ব যে তাকেই পঢ়ি শুনি অ'ভক্ততা লাভ কৰিব পাৰি । শাস্ত্ৰ সমুদ্ৰৰ নিচিনা অগাধ । সেই দেখি সকলো মানুহে এটাইবোৰ শাস্ত্ৰ পঢ়ি শুনি জ্ঞান লভা কঠিন বিশেষতঃ বৰ্ত্তমান সময়ত, আমাৰ লোকৰ মাজত অতি কম সংখ্যক মানুহৰ ভিতৰত মাথোন ঈশ্বৰৰ কৃত নিয়ম বোৰ পালন কৰা যেন অনুমান হয় । সেই হেতুকে কেই খন মান নীতি শাস্ত্ৰৰ সাৰ সংগ্ৰহ কৰি এই “হিন্দু-ধৰ্ম্ম-সাৰ” নামে পুথি খনি লেখা হ'ল ।

ইয়াত প্ৰথমে নৃষ্টি প্ৰকৰণ আৰম্ভ কৰি, ক্ৰমে জীৱ-জন্তুৰ নৃষ্টি

আরু মাছুহ জন্মিববে পৰা মৃত্যুকাল লৈক সময় অনুযায়ী ঈশ্বৰৰ স্থাপিত নিয়ম প্ৰণালী বোৰ পালন কৰিবৰ উপায় বোৰ যথা সাধ্য সকলোৱে বুজিব পৰাকৈ বিশেষতঃ শাক্ত বৈষ্ণৱ উভয় সম্প্ৰদায় উপযোগী কৰি, সৰল ভাষাত লেখা হৈছে।

ইয়াৰ শেষত “শেষাবস্থা” আৰ্থাৎ কেৱল ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে লিখোতে বৰ্ত্তমান কোনো কোনো কেবলীয়৷ ভকত সকলৰ ব্যৱহাৰে সৈত কিছু অমিল হব পাৰে ; আৰু সেই বাবে তেঁৱা সৰৱ ভিতৰত কোনো কোনোৱে মোক বেজাৰ পাবও পাৰে ; কিন্তু বেজাৰ কৰিও যদি তেঁৱাসবে ইয়াত লেখা সিদ্ধ পুৰুষ কেৱল ধৰ্ম্মাবলম্বী “শ্ৰীৰাম আতা” প্ৰভৃতিৰ আহি স্মৰি নিজ নিজ দোষ কিছু পৰিমাণে সংশোধন কৰে, তেন্তে মই কৃতাত্ম জ্ঞান কৰিম।

“দায়ভাগ” সম্বন্ধে বেছি বহুলাই নিলিখি বৰ্ত্তমান কালত যিৱোৰ অতি লাগতীয়াল বুলি বিবেচনা কৰা হৈছে, সেই বোৰ মাথোন লিখা হ’ল।

পুণি খনি মূৰ পৰাই ভাঙ্গি সৰল ভাষাত লেখা হ’ল। তায় ভিতৰত যি বোৰ কথা অতি দৰ্কাৰি আৰু সন্দেহজনক, সেই বোৰৰ সাথী স্বৰূপ মূল সংস্কৃতৰ কথা বিলাক অবিকল তুলি দিয়া হৈছে।

মই ইতিপূৰ্বে **“বিশ্বদৰ্প”** পুণি খনি লেখি উলিবাতে আমাৰ অসমদেশৰ জ্ঞানী সমাজত আদৰণীয় হোৱা দেখি, বিশেষতঃ শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত আউনি আটীয়া গোস্বামী, শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত বৰপেটা শত্ৰুৰ বৰ্ত্তমান অধিকাৰ শ্ৰীযুক্ত মহীৰাম শৰ্ম্মা বিজ্ঞানৱ; এঃ এঃ কমিচনাৰ শ্ৰীযুক্ত পদ্মৰাম শৰ্ম্মা খাউন্দ শ্ৰীযুক্ত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী, শ্ৰীযুক্ত বজ্জনীকান্ত বৰদলৈ আৰু ৰায় বাৰাহৰ ৮মাধ্যক্ষ বৰদলৈ বিদ্বান আৰু সৰ্ব্বজ্ঞ মঠাত্মা সকলে আদৰ কৰি, নিজ নিজ লিপিৰে উৎসাহ, দি-ভেনেকুৱা কৈ আকৌ

শାସ୍ତ୍ର ଲିଖିବର ଆଦେଶ କବାର ଶିଛତେହି ଏନେକ୍‌ବା ଏଧିନି ପୁଥି ସମାଜର ଆଗତ ଶବିବଳେ ଆଶା କବିଛିଲେଁ । କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣେ ସାଂସାରିକ ଜଞ୍ଜାଳତ ପରି, ମନର ଆଶା ମନତେ ଶୁପୁତକେ ବଥା ହେছিল । ସମ୍ପ୍ରତି ଜିହ୍ୱର ଇଚ୍ଛାର ବର୍ତ୍ତମାନେ ବହା କାମତ ଠାକିବ ଲଗିସା ହୋବାତ, ଆଜି ପାର ମାହ ପରିଶ୍ରମ କବି, ଏହି ପୁଥି ଧନି ଲିଖା ହ'ଲ ।

ହିରାତ ଧି ସକଳ କଥା ଲିଖା ହେଛେ, ସେହି ସକଳୋଟିୟେହି ଆମାର ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା ହେ ; ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ କଥା ଅଲପୋ ଲିଖା ହୋବା ନାହି । ସେହି ଦେଖି ଆଶା କରେଁ । ସେନି ସାମୁକର ପେଟର ମୁକୁତା ଆର ମଲୌରନ ଠାହିତ ପର୍ବୀ ସୋନକ ସେନେକେ ଆଦର କରେ, ସେହିରୂପେ ମହି ଅଧମେ ଲେଖା ବାବେ, ହି ଘୁଣ୍ଠିୟ ନହେ ସମାଜତ ଆଦର୍ଶୀୟ ହଲେହି ମହି ଶ୍ରମ ସଫଳ ଜ୍ଞାନ କବି କୃତାର୍ଥ ହମ ।

ଅବଶେଷତ ଶଳାଗ ଲେ କଓ ସେ ଏହି ପୁଥି ଧନି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶିବନାଥ ଡାଢ଼ାଚାନ୍ଦି ମହାଶୟେ ଦୟା କବି ଆଦିର ପବା ଅନ୍ତଲେ ଟାଟି ଦିଛେ । ସେହି ବାବେ ତେଓର ଶୁରିତ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରାଣତ୍ୱ ବକ୍ତା ଥାକିଲୋ ।

ସୋଗଦଳା
୨୦।୧।୧୦ ଇଃ }

ଶ୍ରୀହରିରାମ ମହନ୍ତ ।

ପାତନିତ ଲେଖା ଉଂସାହଦତା ମହାତ୍ମା ସକଳର ବିଷୟଦର୍ପଣ ସଞ୍ଜେ ଲେଖା ହୁଅନ୍ତି ମାନ ପତ୍ର ସଳାଗ ସ୍ୱରୂପେ ତଳତ ତୁଲି ଦିଲେଁ । ବାହ୍ୟତା ହେତୁ ଏଟାହି ବୋସ ତୁଲି ଦିସା ନହଲ ଇତି ।

ଲିଖୋତା ।

ନଂ ୨୬୭

ଶ୍ରୀଧୀର୍ଘ୍ନାଦ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିରାମ ମହନ୍ତ ପ୍ରତି ୧୫ ଜାନୁଆରୀ ତାରିଖର ପତ୍ର ପାଠେ ସମାଚାର ଜନା ହ'ଲେଁ । ଆପୋନାର ସଂଗୃହୀତ ବିଷୟଦର୍ପଣ ନାମେର ପଠୋବ ପୁଥି ଧନି ଦେଖ ହେଛେ । ସେହି ପୁଥି ପାଠ କବି ଆମି ସନ୍ତୋଷ ପାହିଛେଁ ।

ভবিষ্যতেও এইরূপে কাৰ্য্যত প্রবৃত্ত হোবা দেখিলে বিশেষ সন্তোষ
কথা। ১৮২৩।১৫ মাঘ।

শ্রীশ্রীআউল আটীয়া গোশ্বামী
শ্রীহরি।

আপোনার প্রেরিত বিশ্বদর্পণ পুথি খন পাঠ করি বিশেষ সন্তোষ
লাভ করিলে।। পুস্তক খনি হৃদয়গ্রাহী ও ভক্তি রঞ্জক হইছে,
বিশেষকৈ ১০ ম অধ্যায়ের পেরা শেষলৈকে ভাল হইছে।
ইতি ২৮ পৌষ ১৩১৬।

শ্রীপরশুরাম শর্মা

খাউন্দ।

এঃ এঃ কমিচনার

কেম্প্ গকুমৌ,--পোঃ অঃ গুয়ালকুচি।

২০।১।০৫

প্রিয় মহন্ত !

আপোনার কৃত বিশ্বদর্পণ পুথি খন আরু চিঠি পাই, বারপর নাই
সুখী হলে।। মোর মনেরে কিতাপ খনি বড় ভাল হৈছে, আরু
আপুনি যি উদ্দেশে তাক লিখিছে সি সম্পূর্ণ সম্পাদিত হৈছে।

“সাহিত্যসোপান” খনি ছপাবলৈ দিয়া শুনি পরম সুখী হলে।।
ইতি।

স্নেহর

শ্রীহেমচন্দ্র গোশ্বামী সঃ ডিঃ কালেক্টর।

লিখকর কবলগা কথা।

মই অকপত চিন্তেরে কওঁবে এই পুথি খনি চাপাশুরি মোজার
মোজাদার শ্রীযুক্ত কৃষ্ণরাম উজ্জ্বর ডাক্তারীয়াই এই তাক্সরগর সমুদায়
ছপোবা খরছ দি ছপাই প্রকাশ করিলে। এই বাবে তেওঁক নথৈ
শলাগ ললে। আরু আশা কৰে। এই সদ্গুণর বাবে পরমেশ্বরে সদাই
মঙ্গল কৰিব। আরু তেওঁর হৃদয়ত সদাই এনেকুবা উদার ভাব দি
সুকীৰ্ত্তি লাভ করাব আকৌ সমাজেরো বিশেষ আদৰণীয় হব। তাঁতি

শ্রীহরিরাম মহন্ত

২০।১।১০ ইং

ওলপতে মার যোৱা আসামৰ উজ্জল তৰা ৬লক্ষেশ্বৰ শৰ্মা বি, এ,
ডাঙ্গৰীয়াই লেখা পত্ৰৰ সাৰাংশ।

GAUHATI
2—23—09.

প্ৰিয় মহন্ত,

যোৰ সময় নাই, সেই বাবে আপনাৰ পুথি খন ভালকৈ দেখিব
নোৱাৰি কেৱল ওপৰে ২ দেখিলোঁ। আৰু আজি পঠালোঁ। পুথিখন
পঢ়িব ব সন্তোষ পালোঁ। আপনি বৰ ভাল পুথি লেখিছে। কিন্তু
মই ইয়াৰ নাম মুক্তি-সোপান শুচাই “হিন্দু-ধৰ্ম্ম-সাৰ” দিলোঁ। ইটিহে
উপযুক্ত নাম হয়। ইতি

বিনোদ
শ্ৰীলক্ষেশ্বৰ শৰ্মা।

শ্ৰীশ্ৰীগোবিন্দঃ।

নং ৬১৬
যোৰহাট, আসাম।

নমস্কাৰপুৰক নিবেদন :—

আপনি পুথিখন বিহাবাৰি ঠিকনায় পঠাইছিল, সেই দেখি মই
পোৱাত দিৱি হৈছে। যি হউক আজি ৬৮ পৃষ্ঠা পৰ্য্যন্ত শেষ কৰিলোঁ।
শীঘ্ৰে অবশিষ্ট ওছাই পঠাম। যাহা হউক আপোনি পৰম স্তম্ভী জ্ঞানী
পুৰুষ। কাম উত্তম কৰিছে। বাস্তবিক আপোনাৰ এই কাৰ্য্যত মই বৰ
মুগ্ধ আৰু সন্তোষ হৈছোঁ।

শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য।

১২—৪—০১।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

হিন্দু-ধৰ্ম্ম-সাৰ ।

সেবা ।

ওঁ অখণ্ড মণ্ডলাকাৰং ব্যাপ্তং যেন চৰাচৰং ।

তৎপদং দৰ্শিতং যেন তস্মৈ শ্ৰীগুৰবে নমঃ ॥

ওঁ নমো ভগৱতে বাসুদেৱায় ।

শুক্লাম্বৰধৰং বিষ্ণুং শশি বৰ্ণ চতুৰ্ভুজম্ ।

প্ৰসন্ন বদনং ধ্যায়েৎ সৰ্বং বিঘ্নোপশান্তয়ে ॥

নাৰায়ণং নমস্কৃত্যং নৰৈশ্চৈৱ নবোত্তমম্

দেবীং সৰস্বতী ব্যাসং ততোজয় মূদীৰয়েৎ ॥

বন্দে কৃষ্ণং গুণাতীতং পৰং ব্ৰহ্মোচ্যুতং যতঃ ।

আবিৰ্ভূব প্ৰকৃতিং ব্ৰহ্মা বিষ্ণু শিৱাদয়ঃ ॥

প্ৰথম অধ্যায় ।

সৃষ্টিৰ স্বত্বান্ত ।

এই বিশ্ব সংসাৰ এ সময়ত একাৰে আঙবা আছিল। তেতিয়া যে সি কেনেকুৱা আছিল, সেই বিষয় স্থিৰ কৰিছলৈ কোন প্ৰকাৰ লক্ষণেৰে অসম্ভৱ কৰিব নোৱাৰি; অৰ্থাৎ জ্ঞানৰ অতীত। আন কি যেন সি সৰ্বতোভাবে গাঢ় টোপনিত আছিল। পিছে স্বয়ম্ভু-অব্যক্ত

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARU COLLECTION)
TEZPUR.

ঈশ্বৰে এই বিশ্ব সংসাৰক ক্ৰমে ক্ৰমে বিস্তাৰিত কৰি স্বয়ং শৰীৰাকাৰে প্ৰকাশিত হ'ল।

তেওঁ প্ৰজা স্ৰজিবলৈ চিন্তা কৰা স্নাত্তকেই প্ৰথমে পাণী সৃষ্টি কৰিলে। পিছে আপনাৰ দেহক ছুভাগ কৰি আধা অংশৰ এজন পুৰুষ আৰু আধা অংশৰ এজনী তিবোতা ৰূপ ধৰিলে*। পিছে সেই পুৰুষৰ ওঁৰষে সেই আদ্যাশক্তিৰ গৰ্ভত এটি কণী হ'ল। সেই কণীটি উক্ত পাণীত নিক্ষেপ কৰিলে; আৰু তাৰে পৰা কালক্ৰমে এটি জ্যোতিৰ্ময় শিশু উপজি†। সেই পাণীতেই শয়ন কৰিলে। এওঁৱেই আদি কাৰণ অব্যক্ত আৰু প্ৰথম পুৰুষ। নব অৰ্থাৎ পৰমাত্মাৰ পৰা সৰ্ব প্ৰথমে ওপজাৰাৰে অপত্য প্ৰত্যয়ত্ পাণীক নার বোলে। আকৌ ব্ৰহ্মৰূপে অৱস্থিত পৰমাত্মাৰ সৰ্বপ্ৰথমে আশ্ৰয় বুলিয়েই তেওঁক নাৰায়ণ বোলে।

তাৰ পিছে স্বয়ং ঈশ্বৰে নিজৰ নাভিপদ্মৰ পৰা পদ্মধোনি ব্ৰহ্মাক সৃষ্টি কৰিলে উক্ত প্ৰথম পুৰুষৰ নাভিৰ পৰা ওলাই তেওঁক ব্ৰহ্মাণ্ড স্ৰজিবলৈ আদেশ কৰিলে। সেই আদেশে, সেই আদি পুৰুষৰ নাভিয়ে সোমাই ব্ৰহ্মমানৰ এবছৰ কাল তাতে থাকি, শেষত ধ্যানৰে জানি, আকৌ নাভিয়ে ওলাই, উক্ত আদি পুৰুষৰ প্ৰতি লোমৰ বিদ্ৰাভে এটি এটিকৈ ব্ৰহ্মাণ্ড স্থাপন কৰি; প্ৰতি ব্ৰহ্মাণ্ডকে ছুভাগ কৰিলে। তাৰ উৰ্দ্ধ খণ্ডে স্বৰ্গাদি লোক আৰু অধঃখণ্ডে পৃথিব্যাদি সপ্তলোকে নিৰ্ম্মান কৰিলে। মাজ খণ্ডত আকাশ, আঠ দিক আকৌ সাগৰ সকল স্থাপিত কৰিলে। তাৰ পিছে সন্ধ্য, বজ্জ, তমঃ, এই তিনি গুণ সৃষ্টি কৰি, শেষত

* এৱেঁই আদ্যাশক্তি ৰাধা।

† এৱেঁই বিৰাট পুৰুষ, অসংখ্য বিশ্বৰ, আধাৰ মহাবিশ্ব।

বিষয় গ্রহণক্ষম ইন্দ্ৰিয় সকল সৃষ্টি কৰিলে । সেই বোৰৰ মাজত অনন্ত কাৰ্য্যক্ষম অহংকাৰ আৰু পঞ্চ তন্মাত্ৰ,* এই ছয়টিৰ সূক্ষ্মতম অবয়বক তেওঁৰ বিকাৰ ইন্দ্ৰিয় আৰু পঞ্চ ভূতৰ সহিতে যোগ কৰি, ক্ৰমে দেৱ, মানুহ আৰু চৰাই আদি সকলো জীৱকে স্ৰজন কৰিলে ।

মহত্ত্বৰ অহংকাৰত্ব আৰু পঞ্চ তন্মাত্ৰ এই সাতোটি পুৰুষ তুলা পদাৰ্থৰ সূক্ষ্মমাত্ৰাৰ পৰাই এই জগত সৃষ্টি হৈছে । অবিনাশী কাৰণৰ পৰা আকাশাদি ভূত সকল প্ৰত্যেকে গুণ গ্ৰহণ কৰিছে । তাৰ ভিতৰত যি যিমান পদাৰ্থেৰে সৃষ্টি তাৰ সিমান গুণ আছে ;—যেনে প্ৰথম ভূত আকাশৰ একগুণ শব্দ । বায়ুৰ দুই ভূত শব্দ আৰু স্পৰ্শ । অগ্নিৰ তিনি গুণ শব্দ, স্পৰ্শ আৰু ৰূপ । পানীৰ চতুৰ্থ ভূত শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ আৰু ৰস । পঞ্চম ভূত পৃথিবীৰ পাঁচ গুণ শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস আৰু গন্ধ । ব্ৰহ্মা যজ্ঞ কৰ্ম্মৰ সম্পাদনৰ নিমিত্তে যথাক্ৰমে ঋক, যজু আৰু শাম এই তিনি বেদ দোহন কৰিলে । আকৌ বেদানুক্ৰমে এটাইৰে পৃথক্ পৃথক্ নাম, কৰ্ম্ম আৰু বৃত্তি বিভাগ কৰি দিলে । এই প্ৰভু কৰ্ম্মাঙ্গভূত প্ৰাণধাৰী ইন্দ্ৰাদি আৰু সাধ্য নামে এই তিনি প্ৰকাৰ সূক্ষ্ম, অসংখ্য দেৱতা আৰু সনাতন যজ্ঞ সকল সৃষ্টি কৰিলে । আকৌ কালৰ বিশেষ বিশেষ ভাগ বোৰ : নক্ষত্ৰ সমূহ, গ্ৰহবোৰ, নদী, সমুদ্ৰ, পৰ্ব্বত সম আৰু বিষম ভূমি, তপস্তা, বাক্য, সন্তোষ কাম আৰু ক্ৰোধ এই বোৰ পদাৰ্থ তেও প্ৰজা সৃষ্টিৰ অভিলাষেৰে উৎপাদন কৰিলে । কৰ্ম্ম বিলাক ভাগ কৰিবৰ কাৰণে তেও ধৰ্ম্মা-ধৰ্ম্মৰ বিচাৰ বিভাগ আৰু প্ৰজাবোৰৰ সুখ-দুঃখাদি দ্বন্দ্ব ভাবে নিযুক্ত কৰিলে । পিছে সূক্ষ্ম আৰু পৰিণামী পঞ্চ তন্মাত্ৰৰ লগত এই সমুদায় সূক্ষ্মৰ পৰা স্থূল আৰু স্থূল তকৈও স্থূলতৰ কৰি আনুপূৰ্ব্বিক ক্ৰমে সৃষ্টি কৰিলে । প্ৰভু পৰমেশ্বৰে

* শব্দ স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস, গন্ধ

সৃষ্টিৰ প্ৰথমে বাৰ যি কামৰূপ নিযুক্ত কৰিছে সি বাৰম্বাৰ জন্ম ধৰিও সেই কামকেই আচৰণ কৰি থাকে। অৰ্থাৎ হিংসা-অহিংসা, ঘিনয়, খল, ধৰ্ম, অধৰ্ম, সত্য আৰু অসত্য ইত্যাদিৰ বাৰ যি গুণ তাক তেওঁ সৃষ্টি কালতে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি দিলে। সৃষ্টিৰ পাছতো সেই গুণ তাত সোমাই তাৰ পিছত পৃথিব্যাদিৰ সমৃদ্ধি কামনা কৰি, পৰমেশ্বৰে আপোনাৰ মুখ, বাহ, উৰু আৰু নাভিৰ পৰা যথাক্ৰমে ব্ৰাহ্মণ, ক্ৰত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰ এই চাৰি জাতি স্ৰজন কৰিলে।

দ্বিতীয় অধ্যায়। মনুষ্যাদি জীৱৰ উৎপত্তি।

প্ৰথম অধ্যায়ত কোৱা বিঘাট পুৰুষে (ব্ৰহ্মা) নিজে তপস্যা কৰি, এজন মহাপুৰুষ সৃষ্টি কৰিলে, সেই জনেই মনু ; এই মনুৱেই দ্বিতীয় স্ৰষ্টা। মহামনুতৰ মনু প্ৰজা সৃষ্টি কৰাৰ কামনাৰে তপস্তা কৰি, প্ৰথমে বহু জন মহৰ্ষি সৃষ্টি কৰিলে। তেওঁ লোকৰ নাম ৰখা ;—মৰীচি, অজি, অজিৰা, পুলহ, পুলস্ত্য, ক্ৰতু, প্ৰচেতা, বশিষ্ঠ, ভৃগু আৰু নারদ ‡। এই দহ জনে আকৌ মহাতেজস্বী সপ্ত মনুক স্ৰজন কৰিলে। পূৰ্বে ব্ৰহ্মাই যি সকল দেৱতা সৃষ্টি কৰা নাই, সেই সকল দেৱতা আৰু সেই দেৱতা সকলৰ বাসস্থান ; অসীম ক্ষমতা সম্পন্ন বহু মহৰ্ষি, যক্ষ, ৰাক্ষস, গিলাচ, গন্ধৰ্ব, অঙ্গৰা, অহুৰ ; সৰ্প ; গৰুড়াদি, পক্ষী আৰু পিতৃলোক ; বিহ্মাং ; বজ্ৰ, মেঘ, ইন্দ্ৰধনু, উকা, ভূমিকম্প আৰু অস্তৰীক্ষৰ উৎপাদকানি ; ধূমকেতু, ধুব আকৌ অগস্ত্যাৰি নানা প্ৰকাৰ জ্যোতিৰ্ময় পদাৰ্থ,

‡ এওঁ লোককে প্ৰজাপতিও বলে।

কিন্নর ; বানব, মৎস্ত, পক্ষ ; মৃগ, মনুষ্য আৰু দুই পাতি দাঁত থকা জন্তু ; সিংহাদি হিংস্র জন্তু, কুমি, কীট, পতঙ্গ, যুক ; মাখী, ওকণী সকলো প্ৰকাৰ লংশক মহ প্ৰভৃতি আৰু বৃক্ষ-লতাদি আৰু পৃথক পৃথক স্থাবৰ এই সমস্তকে এওঁ লোকে সৃজন কৰিলে।

উপৰিউক্ত জন্তু বিলাকৰ ভিতৰত পক্ষ, মৃগ, হিংস্র জন্তু যেনে ;— বাঘ ইত্যাদি দুই পাতি দাঁত থকা জন্তু, বান্দুস, পিশাচ আৰু মানুহ এই বোৰ জৰায়ুজ অৰ্থাৎ ইহঁতে গৰ্ভৰ পৰা জন্ম ধৰে। চৰাই সাপ, কুম্ভীৰ মাছ, কাছ আৰু স্থলজ নেউল আৰু জলজ বেং প্ৰভৃতি অণুজ অৰ্থাৎ কণীৰ পৰা উৎপন্ন হয়। মহ, জোক, মাখি আৰু ওকণী এই বোৰ শ্বেদজ আৰু পৰুৱা আদি উদ্ভিদ অৰ্থাৎ মলীৰ পৰা জন্ম গ্ৰহণ কৰে। সকলো উদ্ভিদকেই স্থাবৰ বোলে। ইহঁতৰ নাজত কেতবোৰবীজৰ পৰা জন্মে আৰু কোনো কোনোৱে ডালৰ পৰা উৎপন্ন হয়। যি বোৰৰ বেচি ফুল-ফল হয় আৰু ফল পকিলে মৰে সেই বোৰক ওষাধ কয় ; যেনে ধান, মাছ, ইত্যাদি। যি বোৰ উদ্ভিদে মুকুলিয়েই ফল ধৰে সেই বোৰক বনস্পতি বোলে ; কিন্তু এটাইবে সাধাৰণ নাম গচ। আকৌ কল, লতা, লাউ, কুমুৱা আদি তৃণ জাতি উদ্ভিদ অনেক আছে ; তাৰ কিছুমান বীজৰ পৰা আৰু কিছুমানে মূলৰ পৰা গাজ মেলি (পোখা মেলি) জন্মে। সেই অচিন্ত্য পৰাক্ৰমী পৰমেশ্বৰে এইৰূপে স্থাবৰ জগত সমুদাই জগত আৰু মনুকে আদি সৃষ্টি কৰি ; প্ৰলয় কাল পৰ্য্যন্ত সকলোকে প্ৰতিপাল কৰি ৰাখে। পিছে আকৌ প্ৰলয় কাল উপস্থিত কৰি, সকলো জীব জন্তু নিজৰ শৰীৰত ধৰে, শেষত নিজেও নিজতেই অন্তৰ্হিত হয়।

স্থিতি প্ৰলয় এই দুটি সেই পৰমেশ্বৰৰ নিজৰ জাগৰিত আৰু টোপনি এই দুটি ক্ৰিয়া মাথোন। অৰ্থাৎ পৰমেশ্বৰ বেতিয়া আপোনাতো আপুনি অৱস্থিত, থাকি বিশ্রাম উপভোগ কৰে, তেতিয়া কৰ্ম লব্ধ দেহ

ইঞ্জিৰ বোৰে সহিতে অবস্থান কৰে। যেতিয়া সেই পৰামায়া পৰমেশ্বৰক এই নিখিল সংসাৰ লয় হয়, তেতিয়া সেই সৰ্বভূতাত্মা অচিন্ত মনে পৰম সূত্ৰে টোপনি যায়।

তৃতীয় অধ্যায়। সময়বৰ্ণন, প্ৰলয়নিৰূপণ। আৰু যুগ ধৰ্ম্ম।

অষ্টাদশ নিমেষে এক কাষ্ঠা হয়। ত্ৰিশ কাষ্ঠায় এক কলা, ত্ৰিশ কলায় এক মুহূৰ্ত্ত আৰু ত্ৰিশ মুহূৰ্ত্তে এক অহোৰাত্ৰ হয়। সূৰ্য্যই মনুষ্য আৰু দেৱতা সকলৰ অহোৰাত্ৰ ভাগ কৰে। ইয়াৰ ভিতৰত জীৱ সকলৰ বাতি টোপনি আৰু দিন কামকৰাৰ নিমিত্তে নিৰ্দ্ধিষ্ট হৈছে। ডেৰকুৰি অহোৰাত্ৰে মানুহৰ এমাহ আৰু এইৰূপ বাৰমাহে এবছৰ হয়। মানুহৰ এমাহে পিতৃলোকৰ এদিন এৰাতি হয়। তাৰ ভিতৰত কৃষ্ণ পক্ষে দিন আৰু শুক্ল পক্ষে ৰাতি। মানুহৰ এবছৰে দেৱতা সকলৰ এদিন এৰাতি হয়। উত্তৰায়ণ দিন আৰু দক্ষিণায়ন ৰাতি। এতিয়া ব্ৰহ্মাৰ দিন ৰাতিৰ পৰিমাণ কোৱা যাওক। দেৱতাৰ চাৰি হেজাৰবছৰে মানুহৰ সত্যযুগ হয়। ইয়াৰ আদিৰ চাৰিশ বছৰে দিন আৰু শেষৰ চাৰিশ বছৰে ৰাতি হয়। অত্যাৱু তিনি যুগত ক্ৰমে এশ এশ বছৰকৈ কমি যায়; অৰ্থাৎ দেৱতাৰ তিনিশ বছৰে ত্ৰেতা, দ্বাপৰ বছৰে দ্বাপৰ আৰু এশ বছৰে কলি যুগ হয়। এই মানুহৰ চাৰিও যুগৰ ভিতৰত দেৱতাৰ বাৰ হেজাৰ বছৰ হয়। এই সময় তাঁহাতৰ এযুগ এই হিচাবে দৈৱ পৰিমাণৰ হেজাৰ যুগে ব্ৰহ্মাৰ এদিন আৰু এই পৰিমাণে তেওঁৰ এৰাতি হয়।

উପৰত যে ଦৈବ ଯୁଗৰ ପରିମାଣ ବାৰହେଜୀৰ ବଛବ କୋରା ହଲ, তাৰ ଆঠଲକ୍ଷ ବାୟନ ହେଜୀৰ ବଛବେ এটা এটা ମନ୍ଦନ୍ତର ଅର୍ଥାତ୍‌ ଏକ ଏକ ମନ୍ଦୁବ ଅଧিকাৰ କାଳ শেষ হয় । এইৰূପେ ଅସংখ୍ୟ ଅସংখ୍ୟ ମନ୍ଦନ୍ତର ସିଂଘିତ ହৈছে । ଆରୁ ଅସংখ୍ୟ ବାବ ବିଶ୍ବର ସୃଷ୍ଟି ଆରୁ ଲୟ ହৈছে । ଆକୋï ସେହି ଜଗৎସ୍ରଷ୍ଟୀ ପିତାମହେ ଯେନ ଜ୍ରୀଡ଼ା କୋତୁକ କରି ଉକ୍ତ ଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟବୋଧ ସମ୍ପନ୍ନ କରି থাকେ ।

ଏତିয়া ଉଲ୍ଲିଖିତ ଯୁଗଚାରିଟିର ବିଷୟ କୋରା ଯାওକ । ପ୍ରଥମ ମତା-ଯୁଗେ সকଲୋ ଧର୍ମ୍ମହି ପୂର୍ବଭାବେ ଅବସ୍ଥିତି, ଅସତ୍ୟ ମାତ୍ରେହି ନାହି । ଏହି ଯୁଗତ ଶାନ୍ତ ନିସିଦ୍ଧ ଉପାୟେବେ ଅର୍ଥ ନାହିବା ବିଦ୍ୟା ଲାଭ ନାହି । କ୍ରେମେ ଅନ୍ତାନ୍ତ ତିନି ଯୁଗେ, ଧର୍ମ୍ମ ଏକ ଏକ ଭାଗ କ୍ଷୟ ହେ ଆହେ ଯେନେ ;—ତ୍ରେତାତ ତିନି, ଦ୍ଵାପରତ ଦୁହି ଆକ କଳିତ ଏକଭାଗ ମାତ୍ର ଧର୍ମ୍ମ ଥାକେ । ସେହିରୂପେ ଧନ-ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜ୍ଜନେଓ ଧର୍ମ୍ମର ଏକ ଏକ ପାଦ କ୍ଷୟ ହେ ଥାକେ ।

ସତ୍ୟ ଯୁଗର ମାନ୍ଦୁହ ବୋଧ ନିବୋଗୀ, ସିଦ୍ଧ କର୍ମ୍ମୀ ଆକ ଚାରିଶ ବ୍ଦଛବ ଜୀର୍ଣ୍ଣାହି ଥାକେ । କିନ୍ତୁ ତ୍ରେତାଦି ପିଚବ ଯୁଗ ତିନିଟିଓ କ୍ରେମେ ଏଶ ବ୍ଦଛବକେ ହ୍ରାସ ହୟ । ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମ୍ମ ଅଭ୍ୟାସେ ପରମାୟୁ: ପ୍ରାପ୍ତି କାମନା ପୂର୍ବକ ଫଳ ଲାଭ ହେ ଥାକେ ।

ଚାରିଓ ଯୁଗେ ଧର୍ମ୍ମ ସାଧନା ବିଷୟୋ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯେନେ ;—ସତ୍ୟ ଯୁଗତ ତପସ୍ୟାହି ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ୍ମ. ତ୍ରେତା ଯୁଗତ ଜ୍ଞାନେହି ପ୍ରଧାନ, ଦ୍ଵାପର ଯୁଗତ ସଦ୍ଧ ଆକ କଳି ଯୁଗତ ଦାନ ଆକ ନାମ ।

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣର ଧର୍ମ୍ମ, ତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଆରୁ ଆଚାର ଧର୍ମ୍ମ ।

ଧର୍ମ୍ମର ମୂଳ କେବଳ କର୍ମ୍ମ, ସେହି ଦେଖି ଚାରିଓ ବର୍ଣ୍ଣବେ ନିୟମ କରୋତା ପରସ୍ପରବେ କେତବୋଧ କର୍ମ୍ମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଛେ । ସେହି ସକଳ କର୍ମ୍ମ ବେରେ ;—

বিদ্যাদান, অধ্যয়ন, যজ্ঞ, বাজন দান আৰু দানগ্রহণ এই ছয়টি ব্রাহ্মণ সকলৰ : প্রজা রক্ষা কৰা, দান, যজ্ঞ, অধ্যয়ন আৰু ভোগাশক্তি পৰি-বৰ্জন এই কেইটি কৰ্ম ক্ষত্ৰিয় সকলৰ ; পশুপালন, দান যজ্ঞ, অধ্যয়ন, বাণিজ্যৰ ভক্ত ধন প্রদান আৰু কৃষি কৰ্ম বৈশ্যৰ , আৰু একান্ত মনে উক্ত তিনি বৰ্ণক সেৱা কৰি, পৰমেশ্বৰৰ চৰণত ভক্তি বখা শূদ্ৰৰ নিয়ম কৰি দেছে।

পুৰুষৰ ভৰিৰ পৰা মূৰলৈকে সমস্ত শৰীৰ পবিত্ৰ। তাৰ ভিতৰত নাভিৰ পৰা উপৰে সমস্ত গা খণ্ড, নিম্ন ভাগতকৈ বেচি পবিত্ৰ ; কিন্তু মুখ হলে সকলোতেকৈ বেচি পবিত্ৰ। সেই হেঁতুকে ব্রাহ্মণ প্ৰভূৰ মুখৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে দেখি, অন্যান্য বৰ্ণতকৈ অতি উত্তম। আৰু সেই দেখিহে শ্ৰাদ্ধাদিত দিয়া অন্নবোৰ পিতৃ সকলে ব্রাহ্মণৰ মুখেহে গ্ৰহণ কৰে।

এই সংসাৰত থকা বস্তুৰ মাজত যি বিলাকৰ জীৱ আছে অৰ্থাৎ লৰচৰ কৰি ফুৰিব পাৰে, তাহাঁত শ্ৰেষ্ঠ। ইহঁতকে প্ৰাণীও বোলে। এই প্ৰাণী সকলৰ মাজত যাৰ বুদ্ধি আছে, তেওঁলোক অতি শ্ৰেষ্ঠ। বুদ্ধি জীৱী সকলৰ মাজত আকৌ মানুহ শ্ৰেষ্ঠ এই মানহ সকলৰ মাজত আকৌ ব্রাহ্মণ শ্ৰেষ্ঠ। ব্রাহ্মণৰ মাজত আকৌ যিবোৰ বিদ্বান তেওঁলোক শ্ৰেষ্ঠ। বিদ্বান, সকলৰ ভিতৰত যি বোৱয় শাস্ত্ৰে কোৱা নিয়মানুসাৰে কৰ্তব্য বুদ্ধি জন্মিছে তেওঁলোকেই শ্ৰেষ্ঠ, আকৌ কৃত বুদ্ধি সকলৰ মাজত যি বোৰে সদাই কৰ্তব্যানুযায়ী কাম কৰে, তেওঁ লোক শ্ৰেষ্ঠ ; কিন্তু সকলোতকৈ আকৌ ব্ৰহ্মবেদী ব্রাহ্মণ শ্ৰেষ্ঠ † কিন্তু পৰমেশ্বৰৰ একান্ত ভক্ত সবাতকৈ শ্ৰেষ্ঠ ‡।

† ধৰ্ম সত্য দম তপ্ জপ্ যজ্ঞ বৰ। অনুমুখা ক্ষমা ধৃতি লজ্জা অমংসৰ ॥

দান সমে এই বাঢ় গুণ ব্রাহ্মণৰ। সদায়েই সব গুণ যুক্ত বিজবৰ ॥

‡ ভকতৰ ভিতৰত বৰ্ণৰ বিচাৰ নাই। আন কি চাওাল একান্ত।
ভকতেও সৰ্ব শ্ৰেষ্ঠ। (গীতা—নাম ঘোষা)

আরু এটি কথা চাৰি বৰ্ণৰে সনাতন ধৰ্ম আচাৰ। আচাৰ প্ৰতিপালন বে পৰম ধৰ্ম ইয়াক, বেদ স্মৃতিাদি সমস্ত শাস্ত্ৰতেই প্ৰতিপন্ন হৈছে। এতেকে আত্মজ্ঞানী ব্ৰাহ্মণ সকলেও সদায় আচাৰানুষ্ঠানে যত্নবান থাকিব। আচাৰ ভ্ৰষ্ট কোনো লোকেই প্ৰতিষ্ঠালাভ (মুক্তি হয়) কৰিব নোৱাৰে। আন কি আচাৰ ভ্ৰষ্ট ব্ৰাহ্মণ কেতিয়াও বেদৰ কল ভোগী ন হয়। যদি আচাৰ যুক্ত হয় আরু যদি অতিশয় বেদজ্ঞও ন হয়, তথাপি সেই ব্ৰাহ্মণে বেদ পুণ্যৰ সম্পূৰ্ণ ভোগী হবগৈ পাৰিব।

পূৰ্ব কালত মুণি ঋষি সকলে এই আচাৰেৰ ধৰ্ম প্ৰাপ্তি হয় দেখিয়েই আচাৰ সকলো তপস্যাৰ মূল জানি, ইয়াক পৰম ধৰ্ম বুলি গ্ৰহণ কৰিছিল যেনে,—

অতি পাতকিক, নাম না লাগে,

নিয়ম সঙ্গতে তৰে।

শৃগালক খেদিতে,

সিংহ নে লাগে,

কুকুৰে খেদিতে পাৰে ॥

(গীতা আরু নাম ঘোষা।)

পঞ্চম অধ্যায়।

বৰ্ণধৰ্ম আশ্রমধৰ্ম।

বৈদিক পুণ্য কাৰ্য্যেৰে দ্বিজাতি সকলৰ গৰ্ভধানাদি সংস্কাৰেৰে শৰীৰ শুদ্ধি কৰা কৰ্ত্তব্য। এই বোৰ বৈদিক কাৰ্য্যেৰে ইহকাল আরু পরকাল উভয়তেই পবিত্ৰ হয়। গৰ্ভাবস্থায় গৰ্ভাধান, জাতকৰ্ম, চূড়া, কৰণ আরু উপনয়নাদি সংস্কার দ্বাৰাই দ্বিজাতি সকলৰ পূৰ্বৰ পাপ বোৰ ক্ষয় হয়।

বেদ অধ্যয়ন, ব্রহ্মচর্যাাদি ব্রত স্বায়ং প্রাপ্তঃ হোম, ব্রহ্মচর্যা সময়ে দেব-ঋষি-পিতৃ তৰ্পণ, গৃহস্থাপ্রমী হৈ সন্তানোৎপাদন, ব্রহ্ম যজ্ঞাদি পঞ্চ মহাযজ্ঞ প্রভৃতিয়ে এই মনুয্য শৰীৰক ব্রহ্ম প্ৰাপ্তিৰ উপযুক্ত কৰে।

লৰা জন্মিলে নাড়ী কটাৰ পূৰ্বেই তাক স্বগৃহোক্ত মন্ত্ৰেৰে 'সোন, মো আৰু ঘিউ খুৱাব লাগে। লৰা উপজিলে তাৰ নামকৰণ এগাব দিনৰ দিনাখন নাইবা তাৰ অলপ পিছতো যদিবা জ্যোতিষমতে নক্ষত্ৰ আৰু লগ্নাদি শুদ্ধ হব, সেই দিনে কৰা উচিত। ব্ৰাহ্মণৰ মঙ্গল বোধক, ক্ষত্ৰিয়ৰ বল বোধক, বৈশ্যৰ ধন বোধক, আৰু শূদ্ৰৰ হীনতা বোধক নাম ৰাখিব লাগে। ব্ৰাহ্মণৰ নামৰ শেষত শৰ্ম্ম, ক্ষত্ৰিয়ৰ বৰ্ম্মাদি ৰক্ষা বোধক, বৈশ্যৰ ভূতি প্রভৃতি পুষ্টি (বুদ্ধি পা পোষণ) বোধক আৰু শূদ্ৰৰ নামৰ, শেষে দাসাদি প্ৰেয়া বোধক উপপদ যোগ কৰিব। যেনে— অনন্ত শৰ্ম্মা, বসুভূতি আৰু দীন দাস ইত্যাদি। স্ত্ৰীৰ নাম এনেকুৱা হব যেন স্মৃথে উচ্চাৰণ কৰিব পাৰি; নিৰ্দয় আৰু কঠিন বাচক ন হয়, মনোহৰ আৰু আদৰ ভাব বুজায় অৰ্থৰ স্পষ্ট জ্ঞান জন্মে আৰু যেন দীৰ্ঘ স্বাস্থ্য হয়। যেনে, মঙ্গলা দেবী, অম্বিকা দেবী, হেমপ্ৰভা দাসী, সুলীলা দাসী, মোহিনী ইত্যাদি।

চতুৰ্থ মাহে সূৰ্য্য দৰ্শন কৰাবলৈ জন্ম ঘৰৰ পৰা জন্ম হোৱা লৰাক বাহিৰলৈ উলিয়াব লাগে। ইয়াকে নিষ্ক্ৰমণ সংস্কাৰ বোলে। ষষ্ঠ মাহত লৰাৰ অন্নপ্ৰাসন কৰিব লাগে, নাইবা নিজৰ কুলধৰ্ম্ম অনুসাবে যি সময় নিয়ম সেই সময়তো কৰিব। শ্ৰুতিৰ মতে সমুদাই বিজাতি সকলে প্ৰথম কিম্বা তৃতীয় বছৰে কুলাচাৰ অনুসাৰে চুড়াকৰণ সংস্কাৰ কৰা উচিত।

গৰ্ভ সঞ্চাৰ হোৱাৰ পৰা গণনা কৰি, ব্ৰাহ্মণৰ আঠ বছৰে ক্ষত্ৰিয়ৰ এগাব বছৰে আৰু বৈশ্যৰ বাৰ বছৰে উপনয়ন কৰা উচিত। কিন্তু

ব্রাহ্ম তেজ কামনা কৰা ব্রাহ্মণে, বলাৰ্থী ক্ষত্ৰিয়ে আৰু ধনকামী বৈশ্ণে যথাক্রমে গৰ্ভ পঞ্চম ; গৰ্ভ ষষ্ঠ আৰু গৰ্ভ অষ্টম বছৰে নিজ নিজ লবাব উপনয়ণ দিয়া কৰ্তব্য। সাধাৰণতঃ ব্রাহ্মণৰ গৰ্ভ ষোল বছৰ ক্ষত্ৰিয়েৰ বাইশ বছৰ আৰু বৈশ্ণৱ ছোৰিশ বছৰ পৰ্য্যন্ত উপনয়ন (লগুণ দিয়া) সময় অতীত না হয়। যদি উক্ত সময়তো এই তিনি বৰ্ণৰ উপনয়ণ ন হয়, তেন্তে ইহঁত সাধু সমাজত নিন্দনীয় হয় আৰু ইহঁতক ব্রাত্য অৰ্থাৎ সাধিত্রী পতিত বা সংস্কার ৰহিত বোলে। এই ব্রাত্য ব্রাহ্মণৰ দ্বাৰাই কেতিয়াও বৈদিক কাম : অধ্যাপণাদি আৰু কন্তা দানাদি কৰিব নে লাগে।

ষষ্ঠ অধ্যায়।

উপনয়ণত ব্রাহ্মচৰ্য্যৰ নিয়ম।

ব্রাহ্মণ ব্রাহ্মচাৰীৰ পিন্ধা কাপোৰ শনৰ আৰু উত্তৰী কৃষ্ণ সাৰৰ ছালৰ ; ক্ষত্ৰিয়ৰ কাপোৰ ক্ষম বস্ত্ৰ (পাটৰ কাপোৰ) আৰু কু কু মৃগৰ ছালৰ উত্তৰী আৰু বৈশ্ণৱ ব্রাহ্মচাৰীৰ মেঘৰ লোমেৰে সজা কাপোৰ আৰু উত্তৰী ছাগলীৰ ছালৰ। ব্রাহ্মণৰ মেথলা নিম্নোক্ত শূত্ৰ, মূহুৰ্ণশ (কোমল) তিনি ডালি মুছা তুণেৰে সাজিব লাগে, ক্ষত্ৰিয়ৰ মূৰ্ধাময়ী ধমুকৰ ছিলাৰ নিচিনা হব লাগে। যদি মুছাদি পোৰা না যায়, তেন্তে উলুবনৰদ্বাৰাই যথাক্রমে ব্রাহ্মণাদি তিনিও বৰ্ণৰ মেথলা প্ৰস্তুত কৰা উচিত যি তিনিটি মেৰ দি মেথলা পিন্ধিব লাগে তাক কুলাচাৰ গেষ্ট্ৰপ্ৰবৰ অনুসাৰে এক তিনি নাইবা পাঁচটি গাঠিয়ে বান্ধিব লাগে।

ব্রাহ্মণৰ উপবীত কপাহি সূতাৰ, ক্ষত্ৰিয়ৰ শন সূতাৰ আৰ বৈশ্যৰ মেঘ সূতাৰে অৰ্থাৎ মেঘৰ লোমৰ সজা সূতাৰে প্ৰস্তুত কৰিব লাগে। ইতি নি ডালি সূতা ওপৰা উপৰি ভাবে অবলম্বিত থাকিব লাগে।

ব্ৰাহ্মণ ব্ৰহ্মচাৰীৰ দণ্ড বেলৰ নাইবা পলাশৰ, ক্ষত্ৰিয়ৰ বৰ গছৰ নাইবা খয়েৰ কাঠৰ আৰু বৈশ্যৰ পীলু নাইবা ঔডম্বকৰ হব লাগে। ব্ৰাহ্মণাদি তিনিও বৰ্ণৰে দণ্ড যথাক্ৰমে কেশ, বুকু আৰু নাকৰ সমান হব লাগে। এনেকুবা লাকুটি লৈ ব্ৰহ্মচাৰী সকলে সূৰ্য্য উপাসনাত্তে তিনি বাৰ অগ্নি প্ৰদক্ষিণ কৰি যথাক্ৰমে ব্ৰাহ্মণে “ভবতি ভিক্ষাং দেহি” ক্ষত্ৰিয়ে “ভিক্ষাং তত্ত্বতি দেহি” আৰু বৈশ্যে “ভিক্ষাং দেহি ভবতি” বুলি ভিক্ষাচৰণ কৰিব। যিবোৰ তিৰোতাৰ ঠাইত ভিক্ষা কৰিলে ভিক্ষা নিদি অপমান দিবৰ সম্ভৱ নাই, তেনেকুবা তিৰোতাৰ ঠাইত অৰ্থাৎ আই, বাই, পেহী এনেকুবা সম্বন্ধীয়া বিলাকৰ ঠাইত প্ৰথমে ভিক্ষা যাচঞা কৰিব লাগে।

এইৰূপে আবশ্যকীয় খিনি ভিক্ষা কৰি আনি, অকপট চিত্তেৰে সকলো খিনি গুৰুক দিব পিছে আচমন পূৰ্বক অধুৱামী পূৰ্ব মুখে, বণঃকামী দক্ষিণ মুখে, সম্পদ্ঃকামী পশ্চিম মুখে আৰু সত্যকামী উত্তৰ মুখে বহি একান্তমনে ভোজন কৰিব লাগে। ভোজনাত্তে আচমন পূৰ্বক পানীৰে মুখৰ ছয়টি ইন্দ্ৰিয় স্পৰ্শ কৰিব। ভোজন সময় নিতৌ বহু সময়দেৰে অন্ন গ্ৰহণ কৰিব। কোনো নিন্দা ন কৰিব। অন্ন দেখি সন্তুষ্ট হব। নিতৌ এইৰূপে ভক্তিয়ে সৈতে অন্ন ভোজন কৰিলে শক্তিমান, সুখী আৰু বিদ্যাবন্ত হয়। অশ্ৰদ্ধাবে ভোজন কৰিলে একো ফল ন হয়; পৱন্ত স্বাস্থ্যহানি হে হয়। অকৌ খাই এৰা অন্ন আনক নিদিব; পুয়া আৰু বাতি এই দুৱাৰত বাহিৰে আন কোন সময়ে নে খাব। বেচিকৈ নে খাব। বেচি খালে বোগ, পৰমায়ু আৰু ধৰ্ম হানি

হয়। লোকে নিন্দা করে, অকৌ স্বর্গ প্রাপ্তি ন হয়। এতেকে অভি
ভোজন পরিত্যাগ করা উচিত।

ব্রাহ্মণে সদাই ব্রহ্মতীর্থ, অশ্রুত পক্ষে প্রজাপতি বা দৈবতীর্থ দ্বারাই
আচমন করিব ; কিন্তু পিতৃতীর্থে কেতিয়া ও আচমন ন করিব। *
আচমন সময়ে ব্রহ্মতীর্থ দ্বারাই প্রথমে তিনি বার পানী খাব লাগে।
পিছে ওষ্ঠ আৰু মুখ পানী সহিতে বুঢ়া আঙ্গুলির গুরির ঘঁহিব লাগে।
তার পিছে পানীয়ে মুখত থকা ইন্দ্রিয়চ্ছিন্ন সকল, বকঃহল আৰু মূরক্রমে
স্পর্শ করিব লাগে। ধর্মিষ্ঠ লোকে নির্জনে ঠাইত বহি উষীকৃত
(ঢাকন) আৰু ফেন নোহোৱা পানী লৈ ওপরত কোৱা তীর্থে
আচমন করিব। আচমনর পানী ব্রাহ্মণর হৃদয় পর্যন্ত, ক্ষত্রিয়র কণ্ঠ
পর্যন্ত, বৈশ্যর জিহ্বা আৰু শূদ্রর ওষ্ঠর তল পর্যন্ত স্পর্শ করিলে শুচি
হয়। *

যজ্ঞ সূত্র বা কাপোর বাম কক্ষর পরা দক্ষিণ কক্ষর নিম্ন পর্যন্ত
লম্বমান থাকাত, তার মাজেদি দক্ষিণ বাহু নিজ্জান্ত হলে তাকেই উপবীতী
বোলে দক্ষিণ কাক্ষর পরা বাম কক্ষর (বগলর বা বাহু মূলর) নিম্ন
পর্যন্ত লম্বিত থাকিলে, যদি তার মাজেরে বাম বাহু নিজ্জান্ত হয় ;
তেন্তে তাকে প্রাচীনা বীতী বোলে। যার গলত যজ্ঞ সূত্র মালাৰ
নিচিনা ওলমাই রাখে তাকেই নিবীতী বোলে।

মেখলা, চর্ম, লাখুটি উপবীত আৰু কমণ্ডলু এই বোর ছিঙ্গিলে
পানীত পেলাই মন্তোচ্চারণ পূৰ্বক অন্ত মেখলাদি লব।

* বুঢ়া আঙ্গুলিব গুরির তল ভাগক ব্রহ্মতীর্থ, কিনা আঙ্গুলির
মূলক প্রজাপতি. সমস্ত আঙ্গুলির আগ ভাগক দৈবতীর্থ, তর্জনী আৰু
বুঢ়া আঙ্গুলির মাজ ভাগক পিতৃতীর্থ বোলা যায়।

+ এই নিয়ম চারি ও বর্ষে সর্কতি কালে প্রতিপালন করা কৰ্হব্য।

ব্রহ্মচারী বিমান দিন গুরুৰ ঘৰৰ পৰা পিত্ৰালয়লৈ নাহে, সেই কেই দিন হোম কাঠেৰে জুই ধৰিব, তিষ্কা কৰিব, খাট আদি উচ্চ ঠাইত হুণ্ডব আৰু সদায় গুরুৰ হিতকৰ কাম কৰিব।

ব্রাহ্মণৰ গৰ্ভ যোগ বছৰে, ক্ষত্ৰিয়ৰ গৰ্ভ দ্বাবিংশ বছৰে আৰু বৈশ্যৰ চতুৰ্বিংশ বছৰে কেশান্ত নামে সংস্কাৰ কৰিব লাগে।

স্ত্ৰীলোকৰ শৰীৰ শুদ্ধিৰ নিমিত্তে উপনয়নত বাহিৰে অন্তৰ্ভুক্ত সমস্ত সংস্কাৰ যথাকালে যথাক্রমে কৰা উচিত ; কিন্তু মন্ত্ৰেৰে কৰিব নে লাগে। বিবাহ সংস্কাৰেই তিরোতা বোৱৰ বৈদিক উপনয়ন সংস্কাৰ। ইয়াৰ স্বামী সেবায় গুরু কুলত বাসা আৰু গৃহ কামেই পুয়া গধূলিৰ হোম আৰু অগ্নি পৰিচৰ্যা বুলি জানিব লাগে।

সপ্তম অধ্যায়।

গুরু শিষ্যৰ কৰ্ত্তব্য কৰ্ম্ম, জপ মাহাত্ম্য, ইন্দ্ৰিয় বোৰৰ নাম আৰু দমনৰ উপায়।

গুৰুকে শিষ্যক উপনয়ন দি, প্ৰথমে আত্মোপাস্ত শৌচাচাৰ শিক্ষা দিব। শিষ্যে শাস্ত্ৰানুসাৰে আচমন কৰি, উত্তৰ মুখে কৃতাজ্জলিপুটে একান্ত মনে পবিত্ৰ বেশে বহিলে, গুৰুৱে উপদেশ দিব। শিষ্যে নিভৌ যোয়া অহাৰ সময়ত গুৰুৰ জুই ভৰিত জুই হাত লগাই সেবা কৰিব আৰু পঢ়া সময়ত কৃতাজ্জলি হৈ গুৰুৰ গুৰিতে ৰহি থাকিব। গুৰুৱে

শিষ্যক প্রথমে “ভো” বুলি সম্বোধন করি পাঠ আরম্ভ করাব ; আর এই ঠাইত পাঠ রল বুলি অধ্যয়ন শেষ করাব । বেদাধ্যয়নর আরম্ভতে আর সমাপনতে ব্রাহ্মণে দুই হাতে কুশ ধরি, পবিত্র হৈ সদাই প্রণব (তিনিটি শব্দ *) উচ্চারণ কবিব । ইয়াক নকবিলে শিক্ষার বহুত ব্যাঘাত জন্মে আর নিষ্ফল হয় ।

বেদ বিহিত যজ্ঞাদিতকৈ জপ জ্ঞত দহ গুণে বেচি, জপ জ্ঞতর মাজত উপাংস্ত অর্থাৎ আনে হুগুনাকৈ করা জপ শগুণে বেচি ; উপাংস্ততকৈ আকৌ মানস (মনেবে করা) জপ হেজার গুণে বেচি ; ব্রাহ্মণে বৈদিক অন্যান্য কার্যাবোর নক বিলেও কেবল জপ বলেই সিদ্ধি লাভ করিব তার কোনো সংশয় নাই যেনেঃ—

জপ্যে নৈবতু সংসিধ্যোদ্ব্রাহ্মণো নাত্র সংশয়ঃ ।

কুর্য্যোদন্তোন্ত বা কুর্য্যান্মৈত্রো ব্রাহ্মণ উচ্যতে ॥৮৭॥

(ইতি মনু দ্বি : অ :)

* গুদ্রাদিয়ে সেই তিনিটি শব্দ উচ্চারণ করা ভাল নহয় । সেই দেখি লেখা মহল । ব্রাহ্মা সেই তিনিটি শব্দ তিনি বেদর পবা উচ্চার করিছে । সেই শব্দ তিনিটি ব্রাহ্মণে উভয় সন্ধ্যাকালে একান্ত মনে উচ্চারণ করা উচিত । সি ব্রাহ্ম প্রাপ্তির একমাত্র উপায় । তার বহুত গুণ আছে । বৈদিক ক্রিয়াদি সমস্ত কালে নাশ হব, কিন্তু সেই প্রণবাক্ষর অক্ষর থাকেই । প্রজাপতি ব্রাহ্মা স্বরূপ । যেনেঃ—

ক্ষয়ন্তি সর্বা বৈদিকেয্যজুহেতি যজতি ত্রিষ্মা ।

অক্ষর গুণং জেয়ংব্রহ্মচৈব, প্রজাপতি : ॥ ৮৪ ॥

(ইতি মনু দ্বি : অ :)

শরীরত যি বোর ইঞ্জিয় আছে, সেই বোরেই প্রধান রূপে পাপ-পুণ্যর কর্তা। সারথিয়ে যেনেটেক রথর ঘোষাক নির্দিষ্ট বাটে পরিচালন করে; আরু হস্তীয়ে আন পথে যাব খুজিলে যেনেটেক মাউতে অঙ্কুশেরে টানি আনি নির্দিষ্ট পথে লৈ যায়, সেই রূপে সাধু লোকেও বিষয় সমূহটৈ সদাই আগমন করা ইঞ্জিয় বোরক সংপথে পরিচালন করে।

পূর্বে মুনি সকলে একাদশ ইঞ্জিয়র কথা উল্লেখ করি গৈছে। সেই সকল ইঞ্জিয় যথা;—কর্ণ, ত্রক, চক্ষু, জিহ্বা, নাক এই পাঁচটি জ্ঞানেঞ্জিয় আরু পায়ু (মলদ্বার) উপস্থ (লিঙ্গ) হাত, তরির, বাক্য এই পাঁচটিক কর্মেঞ্জিয় বোলে। মন একাদশ ইঞ্জিয়ই নিজ গুণে উক্ত কর্মেঞ্জিয় আরু জ্ঞানেঞ্জিয় উভয়রে আত্মা স্বরূপ। এই মনক জয় করিব পারিলে, উপরত কোয়া দহ ইঞ্জিয়ক অনায়াসে জয় (দমন) কারিব পরা যায়। মানুহে কেবল ইঞ্জিয় বোরর বিষয় অসম্বন্ধিতেই হৈ মগ্ন হৈ থাকে, ইয়াত কোন সন্দেহ নাই। ইঞ্জিয় বোরক সংবধ (সংপথে আনয়ন) করিবটৈ পারিলেই সকলো সিদ্ধি লাভ করিব পারি।

কাম্য বিষয় উপভোগেরে কেতিয়াও শাস্তি নহয়। পরন্তু যতাহতি পরিলে অগ্নি যেনেটেক আকৌ বেছটেক প্রজ্জলিত হৈ উঠে, বিষয় ভোগ-তো তেনেকুয়া আকৌ বেছটেকহে লোভ বাড়ে। মানুহে জ্ঞানালোচনা করি, বিষয়ভোগ করিবটৈ নিদিয়াটেক রখার চেষ্টা করিলেই ইঞ্জিয় বোধ ক্রমে ক্রমে উপশান্ত হয়।

বেদপাঠ, দান, যজ্ঞ আরু তপস্বাদি যি বোর পুণ্য কার্যেই কয়োক, বিষয় লোলুপ্ হৃষ্ট প্রকৃতির লোকে কেতিয়াও সিদ্ধি লাভত সমর্থ ন হয়। শ্রবন, স্পর্শন, দর্শন ভোজন আরু আশ্রাণ এই বোর অনুকূল হওক বা প্রতিফুলেই হওক (লাভালাভ যিবা নহওক) একোতে যার চর্চ বা বিবাদ উৎপন্ন ন হয়, তেওরেই জিতেঞ্জিয়।

নৌকা যেমতৈক বেচি ফাট বা বিক্কা না থাকিলেও কেবল এটি ফাট বা বিক্কাৰেই পাণী সোমাই জলমগ্ন হয়। তেনেকুৱা ইন্দ্ৰিয়বোৰৰ মাজতো যদি একেটি ইন্দ্ৰিয়ও স্থলিত হয়; তেন্তে সেই এটিৰ দ্বাৰাই পৰম জ্ঞান নষ্ট হয়। ইন্দ্ৰিয় বোৰক নিজবশে ৰাখি, মনক সংযম্ (বন্ধ বা নিয়মাধীন ৰখা) কৰি, আৰু নিয়মিত উপায়ে শৰীৰ নৌবোগে ৰাখি, মানুহে সকলো কৰ্ত্তব্য কাম সাধন কৰিব।

পুৱাতে স্নান কৰি, সূৰ্য্য দৰ্শণ নোহোৱালৈকে এঠাইতে ঠিক দি থাকি, সাবিত্ৰী জপ কৰিব আৰু গধূলিও নক্ষত্ৰ দৰ্শণ নো হোৱালৈকে আসনত বহি একান্ত মনে জপ কৰিব; তেনেহলে দিনৰ আৰু ৰাতিৰ কৰা উভয় পাপ নষ্ট হয়। সি ব্ৰাহ্মণে ইয়াক ন কৰে, সি শূদ্ৰৰ নিচিনা হৈ সকলো দ্বিজ কৰ্ম্মৰ পৰা বাহিৰ হয়। শূদ্ৰ সকলোও সেই লেখিয়া ৰাতিপুৱা শুই উঠি, নিয়ম পূৰ্ণক শুচি হৈ, পূব মুখে কঠু বা ধাৰাত এহি গুৰু দত্ত নাম জপ কৰিব আৰু সেইৰূপে গধূলিও নাম লব, তেনেহলে শূদ্ৰৰো অহনিশে কৰা পাপ মোচন হয়।

অষ্টম অধ্যায়।

বিদ্যাদানৰ নিয়ম। সেৱাৰ যোগ্যাযোগ্য ব্ৰাহ্মণ।

উত্তম বীজ যেনেকুৱা ক্ষাৰযুক্ত মাটিত ৰব নেলাগে, সেইৰূপে অধৰ্ম্মী আৰু সেৱা শুশ্ৰূষাদি নজনা আকৌ অৰ্থলাভ নো হোৱা ঠাইত বিদ্যা আৰু জ্ঞান দান কৰা অনুচিত।

যেনে;—ধৰ্ম্মাৰ্থো যত্নে স্মৃতাং শুশ্ৰূষা বাপি তদ্বিধা।

তত্র বিদ্বান ন বক্তব্য শতং বীজমিবোষবে ॥ ১১২

(ইতি মনুঃ বিঃ অঃ)

বিজ্ঞা ব্রাহ্মণৰ ঠাইক আহি কয় যে, “মই তোমায় নিধি (বহু সম্পত্তিৰ ভৰাল) মোক যত্নকৈ ৰখা; যাৰ শ্রদ্ধা নাই আৰু দোষী আদি অপাত্ৰৰ ঠাইত মোক অৰ্পণ নকৰিবা। কিয়নো তেনে লোকক দান কৰিলে মই অতি হীন হৈ থাকিব লগীয়া হয়। যি সদায় শুচি আৰু জীৱন্তদেয় মোক তাকেই অৰ্পণ কৰিবা ৷”

সদাচাৰী ব্রাহ্মণ যদি শাস্ত্ৰজ্ঞ নহয়, কেৱল গায়ত্ৰী মাথোন জানে তথাপি তেওঁ মাত্ৰ; কিন্তু তিনি বেদ জনা লোকেও যদি স্মৰাচাৰী হৈ অখাত্থ থায় বা অখাত্থ বিক্ৰয় ইত্যাদি বেয়া কাম কৰে; তথাপি মানণীয় নহয়।

বিজ্ঞা আৰু বয়সে বেচি লোকে যি শয্যা আৰু আসন ব্যৱহাৰ কৰে, তাত কেতিয়াও বহিব বা শুব নে লাগে। যদি নিজৰ শয্যাত শুই থকাত, কিম্বা আসনত বহি থকা সময়ত কোনো গুৰু লোক আহে; তেন্তে ততালিকে তাৰ পৰা উঠি সেৱা কৰিব লাগে। ইয়াৰ কাৰণ এই যে বয়সীয়া, বিদ্বান আৰু মানী বৃদ্ধ, ডেকাৰ গুৰিত উপস্থিত হলে, ডেকাৰ প্ৰাণ উৰ্দ্ধ দিকে যাবলৈ চেষ্টা কৰে; পিছে থিয় দি গৈ সেৱা ভক্তি কৰাৰ পৰা আকৌ প্ৰাণ লাভ কৰে। সদাই বৃদ্ধক পৰিচৰ্যা আৰু সেৱা কৰিলে, ডেকাৰ আয়ু, বিজ্ঞা, যশ আৰু বল এই চাৰিটি বৃদ্ধি হয়। সেৱা কৰা সময়ত নিজৰ নাম কৈ চিনাকি দিব লাগে। যি ব্রাহ্মণে প্ৰত্যাবিধান কৰিবলৈ নে জানে তেওঁক বিদ্বান লোকে সেৱা কৰা অযুক্ত।

সমান বয়সীয়া নাইবা কনিষ্ঠ লোকক লগ পালে ব্রাহ্মণক কুশল, ক্ষত্ৰিয়ক অনাময়, বৈশ্যক ক্ষম (সহি থাক) আৰু শূদ্ৰক আৰোগ্য শব্দ উচ্চাৰণ কৰি মঙ্গল বাতৰি শুধিব। কোনো প্ৰকাৰ বক্তৃতা সম্বন্ধ নথকা প্ৰবৃত্তিক “ভবতী; মূৰ্ভগে” নাইবা ভনী বুলি সম্বোধন কৰিব লাগে।

। মোমাই, খুৰা, ডেঠা, খণ্ডৰ, পুৰোহিত নাইবা আন কোনো গুৰু জন বয়সে সৰু হলেও তেওঁ লোক আহিলে গাত্ৰোতান পূৰ্বক সেৱা কৰিব। পিতৃ-মাতৃ উভয় পক্ষৰ পেহী আৰু জেঠী, মামী জ্যেষ্ঠ ভাতাৰ স্ত্ৰী আৰু শাহ এওঁ লোকক মাতৃ আৰু গুৰু পত্নীৰ নিচিনা ভৰিত ধৰি সেৱা গুৰুধা কৰিব লাগে। কিয়নো এওঁ লোক এটাই বিলাকে মাতৃ আৰু গুৰু পত্নীৰ তুল্য মান্ত্য।

একে গ্রামৰ লোক সকলৰ মাজত দহ বছৰ বয়সৰ কম বেচিহঁত মান্ত্যতাৰ তাৰতম্য নাই। আকৌ গান আৰু ভাওনাৰ দলৰ মাজত পাঁচ বছৰ বয়সৰ কম বেচিহঁত মান্ত্যতাৰ কোনো ইতৰ বিশেষ নাই। স্বজাতিৰ মাজত ধন, সম্বন্ধ, বয়স শাস্ত্ৰমতে প্ৰবৰ্ত্তন কৰা লোক আৰু বিদ্বান এই পাঁচ জন মান্ত্যবন্ত। এওঁ লোকৰ মাজত আকৌ যাৰ বেচি গুণ আছে; তেওঁ সবাতকৈ মানী। আৰু নববই বছৰ বয়সীয়া শূদ্ৰও ব্ৰাহ্মণাদৰ মানণীয়।

চাকা থকা বথ শকটাদি, অতিশয় বুড়া, ৰোগী অৰ্থাৎ শক্তিহীন, ভাবী, তিৰোতা, বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ, ৰজা আৰু দৰা এই সকলোক ঘাবলৈ আগে পথ এৰি দিব। যদি এওঁলোকৰ মাজত পৰস্পৰ লগ পাৰপৰা হয়; তেন্তে বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ আৰু ৰজা সৰ্ব্বাপেক্ষা মানণীয়। বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ আকৌ ৰজাতকৈ বেচি মানী ॥ দহ জন উপাধ্যায়তকৈ সংস্কাৰাদি কৰ্ত্তা আৰু পিতা বেচি আৰু মাতৃ পিতাতকৈ হেজাৰ গুণে বেছি *।

* যোনে উপনয়ন দি বিত্তা আৰু বেদ শাস্ত্ৰ শিকায় তেওঁক আচাৰ্য্য বোলে। যি জনে জীৱিকাৰ নিমিত্তে বেদ পঢ়ায় তেওঁ “উপাধ্যায়,” যোনে সমস্ত সংস্কাৰাদি কৰাই অগ্নেৰে প্ৰতি পালন কৰে, তেওঁৰেই পিতা আৰু গুৰু।

অবিদ্বান, বেদ জ্ঞান নথবা লোক বুড়া হলেও লৰা, আৰু যি জনা জ্ঞানোপদেশক তেওঁ লৰা হলেও পিতৃ তুল্য পূজনীয়। ই অতি আগৰ পৰাই প্ৰসিদ্ধ আছে। জ্ঞানেই ব্ৰাহ্মণৰ বেচি, বলেই ক্ষত্ৰিয়ৰ, ধন-ধান বেচি হলে বৈশ্যৰ আৰু বয়সৰ বেচি কমেই শূদ্ৰৰ ডাঙ্গৰ হয়। কেৱল কেশ পকিলেই বৃদ্ধ ন হয়, যি জনে ডেকা হইও বিদ্বান, তেওঁকেই বৃদ্ধ বোলে। কাঠেৰে সজা হাতী আৰু ছালেৰে সজা পছ যি বকম, বেদ হীন ব্ৰাহ্মণও তেনেকুৱা। এই তিনিও কোনো কামৰ ন হয়।

অতিশয় তাড়নাদি শিষ্টক শিকাব নে লাগে। যি জনে ধৰ্ম্মক আশা কৰি শিকায় তেওঁ শিষ্টক নত্ৰ মাতেৰে মৰমেৰে শিকাব লাগে।

যি কামত বা বাক্যত অপৰৰ অনিষ্ট হয়, তেনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰিব নে লাগে। আকৌ যি কথা কলে মানুহৰ খং জন্মে তেনে কথা উচ্চাৰণ কৰিব নে লাগে। লোকে আনৰ পৰা সন্মান পালে বিষয় নিচিনা আৰু অপমান পালে অমৃতৰ নিচিনা জ্ঞান কৰিব। কিয়নো অপমান সহ কৰিবলৈ ক্ৰমে অভ্যাস হলে, পিচত অপমান পালেও খং মুঠা হয়। তেতিয়া লোকৰ পৰা সুবশ পোৱা যায়, আৰু নিজেও পৰম সুখে শান্তিত দিন কটাই থাকিব পাৰি। পৰন্তু অপমান দাতা লোক সমাজত নিন্দনীয় হয়, আৰু সেই পাপে তাৰ দুইও কাল নষ্ট হয়।

শিক্ষক, শোণিত সম্বন্ধীয় পিতৃব্যাদি, সংপথ দাতা, হিতোপদেশক, বৃদ্ধ, গুৰুপুত্ৰ, আৰ্য ব্ৰাহ্মণ আৰু গুৰুৰ ভ্ৰাতাদি বন্ধু বৰ্গক গুৰুৰ নিচিনা আচৰণ কৰিব লাগে। গুৰু পত্নীৰ গাত তেল লগোৱা, তেওঁক গা ধোওয়া, গা ঘঁহা আৰু চুলি বন্ধাদি কাম কৰি নি দিব। আন কি ডেকা শিষ্যে গা ভৰু গুৰু পত্নীৰ ভৰিত ধৰিয়েই সেৱা ন কৰিব।

এই সংসাৰত মানুহক দুষিত কৰাই তিৰোতা বোৰৰ স্বভাৱ, এই হেঁতুকে জ্ঞানী সকলে তিৰোতা সম্বন্ধে কেতিয়াও প্ৰমত্ত কিম্বা অসাম্বধান

ন হয়। সংসাৰত দেহধাৰী মাত্ৰেই সকলোৱে নাম ক্ৰোধৰ বশ, সেই কাৰণে বিদ্বান অবিদ্বান সকলোকে কামিনীয়ে অনাগ্নাসে উদ্ভাদ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। আন কি মাতৃ, ভনী, কণ্ঠা প্ৰভৃতিৰ সহিতেও নিৰ্জ্ঞান ঘৰত বাশ কৰা অবিধি। ইন্দ্ৰিয় বোৰ ইমান বলৱান যে, সিহঁতে জ্ঞানৱান লোকৰও মন আকৰ্ষণ কৰে। সেই কাৰণে গুৰুপত্নী প্ৰভৃতি তিৰোতা বোৰে সহিতে উক্তৰূপ ব্যৱহাৰৰ বিধি আছে।

কোনোৱে কয় ধৰ্ম আৰু অৰ্থেই পৰম শ্ৰেষ্ঠ আৰু কোনোৱে অৰ্থ আৰু কামক, আকৌ কোনোৱেবা কেৱল ধৰ্মকেই সমুদাই ত্ৰিৱৰ্গ (ধৰ্ম, অৰ্থ, কাম—উৎপত্তি, স্থিতি, ধ্বংস—সং, বজঃ, তমঃ) সাধনৰ মূল বুলি কয় ; কোনোৱেবা অৰ্থকেই ইকালত শ্ৰেষ্ঠ বুলি প্ৰকাশ কৰে ; কিন্তু আচলতে ধৰ্ম, অৰ্থ আৰু কাম এই তিনিওটিৰ সংযোগেহে শ্ৰেষ্ঠতা লাভ কৰিব পাৰি। অকলে হলে কোনোৱেই শ্ৰেষ্ঠ হব নোৱাৰে।

নৱম অধ্যায়।

পিতৃ-মাতৃ আৰু গুৰু ভক্তি হীনতা গ্ৰহণ।

আচাৰ্য্য পৰমেশ্বৰৰ মূৰ্ত্তি, জন্মদাতা পিতৃ প্ৰজাপতি ব্ৰহ্মাৰ মূৰ্ত্তি, গৰ্ভধাৰিণী মাতৃ সাক্ষাৎ পৃথিৱীৰ মূৰ্ত্তি আৰু ভাই ককাই উভয়ে নিজৰ দ্বিতীয় মূৰ্ত্তি। এই কাৰণে আচাৰ্য্য (গুৰু), পিতৃ মাতৃ আৰু সহোদৰৰ পৰা অভ্যস্ত পীড়িত বা হুঃখিত হলেও, তেওলোকক অপমান দিয়া অনুচিত। সন্তানৰ নিমিত্তে মাক বাপেকে যি হুঃখ সহে, সন্তানৰ হেজাৰ বছৰেও তাৰ ধাৰ পৰিশোধ কৰিবৰ শক্তি নাই। সেই বাবে সন্তানে নিতৌ মাক-বাপেকে আৰু গুৰুৱে ভাল পোৱা কাম কৰি সন্তোষ দিব। এওঁলোক তিনি জন তুষ্ট থাকিলে সকলো তপস্তাৰ ফল পায়। এওঁ

তিনি জনৰ গুৰুশ্রমকে পণ্ডিত সকলে পৰম তপস্যা বুলি কৈছে। এওঁ লোকৰ আদেশ ন হ'লে আন কোনো ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰিবৰ নিয়ম নাই। এওঁলোক তিনি জনেই ত্ৰিলোক, তিনি আশ্রম, তিনি বেদ আৰু তিনি অগ্নি *। এই তিনি জনেই সংসাৰত গৰিষ্ঠ। যি লোকে এই তিনি জনক সদাই সন্তুষ্ট ৰাখিব পাৰে; তেওঁ তাৰে ত্ৰিলোক জয় কৰি; সশৰীৰে প্ৰকাশিত হৈ দেৱতা সকলৰ নিচিনাকৈ স্বৰ্গত অতিশয় সুখ ভোগ কৰিবগৈ। মাতৃ ভক্তিয়ে ভূলোক, পিতৃ ভক্তিয়ে স্বৰ্গলোক আৰু গুৰু ভক্তিয়ে ব্ৰহ্মলোক লাভ কৰা যায়। যি জনে এই তিনি জনক আদৰ কৰে, তাৰ ধৰ্ম্মক আদৰ কৰা হয়। আৰু যি লোকে এই তিনি জনক অনাদৰ কৰে, তাৰ ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম সকলো বৃথা। যিমান দিন এওঁলোক জীয়াই থাকে, তিমান দিন লৈকে স্বতন্ত্ৰভাৱে কোনো ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম কৰিবৰ নিয়ম নাই; কিন্তু প্ৰতিদিনে এওঁলোকৰ হ'লে প্ৰিয় কাৰ্য্য সাধন আৰু সেৱা গুৰুশ্রম কৰিব লাগিব। এওঁলোক সেৱাদিৰ অবিৰোধে পৰলোক কামনাৰে কাম-মন-বাক্যেৰে যি অলপ ধৰ্ম্মকৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠান কৰিব; সেই এটাইকে তেওঁলোকক নিবেদন কৰিব।

তিনো জনক উল্লিখিত মতে গুৰুশ্রম কৰিলে পুৰুষৰ ইতি কৰ্ত্তব্যতা (ইহ কালত কৰিব লগা কাম) শেষ হয়। এইয়েই সাক্ষাৎ পৰম ধৰ্ম্ম। তত্ত্বিন্ন যজ্ঞাদি অন্যান্য যি কিছু ধৰ্ম্ম আছে, সেই এটাইকে উপধৰ্ম্ম বোলে। সামান্য লোকৰ ঠাইতো শ্ৰদ্ধা কৰি শ্ৰেষ্ঠ বিদ্যা শিকিব; অতি অস্ত্যজ অৰ্থাৎ চাণ্ডালাদিৰ পৰাও পৰম ধৰ্ম্ম লাভ কৰিব; লৰাৰ পৰাও ভাল কথা গ্ৰহণ কৰিব; আৰু কুহানৰ পৰাও সুবৰ্ণাদি বস্তুতুলি লব লাগে। স্ত্ৰী-বস্তু-বিদ্যা; ধৰ্ম্ম, পবিত্ৰতা, হিতোপদেশ আৰু শিল্প বিদ্যা সকলোৰে পৰা সকলোৰে লাভ বা শিক্ষা কৰিব পাৰে।

* বোপাক গাৰ্হপত্যং নাক দক্ষিণাগ্নি আৰু গুৰু আবহনীয় অগ্নি।

দশম অধ্যায় ।

বিবাহ আৰু বিবাহ যোগ্যযোগ্য ।

সংসাৰিক অৰ্থাৎ গৃহাশ্রমী লোক সকলে বিয়া কৰিব লাগে ।

সকলো লোকে লক্ষণান্বিতা সৰ্বণা তিৰোতা বিয়া কৰিব । যি তিৰোতা মাতৃৰ অসপিণ্ডা অৰ্থাৎ সপ্তম পুৰুষ পৰ্য্যন্ত স্বগোত্রা বা স্বপিণ্ডা ন হয় অৰ্থাৎ পিতৃ পক্ষৰ শ্রাদ্ধ সম্বন্ধীয় সন্ততিৰ পৰা উদ্ভৱ ন হয়; তেনেকুৱা তিৰোতাই বিবাহ পূৰ্বক সহবাসৰ উপযুক্ত হয় । অতিশয় ধনী আৰু মানি হলেও নিম্ন লিখিত দহ কুলৰ কত্ৰা বিয়া ন কৰিব যেনে; হীন ক্ৰিয়া । অৰ্থাৎ জাত কৰ্ম্মাদি সংস্কাৰ বহিত; নিম্পুৰুষ অৰ্থাৎ যি কুলে পুৰুষ নজন্মে, কেৱল কত্ৰা মাত্ৰ জন্মি থাকে, নিশ্চন্দ অৰ্থাৎ বেদাধ্যয়ন বহিত, বোমশ অৰ্থাৎ বহুত লোম যুক্ত, গ্ৰহণী ৰাজ্যস্বা (থেহ) অপস্মাৰ (শুকাই যোৱা বা মৃগী ৰোগ) (শ্বেত ধল ও লোৱা) কুষ্ঠ ৰোগ (মহাৰোগ) আক্ৰান্ত; এই দহ কুলে কেতিয়াও বিয়া ন কৰিব ।

যি তিৰোতাৰ কেশ পিঙ্গল (অলপ বঙ্গাবে মিহলি মুগা বৰণ) নাইবা বঙ্গা, যাৰ ছয় আঙ্গুলি প্ৰভৃতি বেছি অঙ্গ থাকে, যিজনী চিৰ ৰোগিনী; যাৰ গাত লোম নাই নাইবা বেচি লোম আছে, যি জনী অতিশয় কথকী আৰু যি জনীৰ চকু পিঙ্গল বৰ্ণ, এনেকুৱা কত্ৰাক বিবাহ কৰিবৰ বিধি নাই । নক্ষত্ৰ, গছ, নদী, স্লেচ্ছ, পৰ্বত, চৰাই, সৰ্প, আৰু সেৱা বোধক যি ছোৱালীৰ নাম তাক, আৰু যিৰ নাম অতি ভয়ানক তাকো বিয়া কৰিব নে লাগে । যি ছোৱালীৰ কোনো অঙ্গবিকৃতি নাই, যাৰ নাম সুখেৰে উচ্চাৰণ কৰিব পাৰি; যি জনীয়ে

তঃস কিম্বা চাতিৰ নিচনা খোজ কাঢ়ে যাৰ লোম্ কেশ আৰু দাঁত সমান আৰু চুটি ন হয় ; এনেকুৱা কোমলাঙ্গী ছোৱালীক বিয়া কৰিব লাগে। যি ছোৱালীৰ ভায়েক নাই, নাইবা যাৰ বাপেকৰ ঠিক নাই, জ্ঞানি মানুহে সেই ছোৱালীক জহৰা আৰু মদ খোৱা লোকৰ পৰা জন্মা আশঙ্কা কৰি বিয়া ন কৰিব।

কলিত অৰ্থাৎ বৰ্ত্তমান সময়ে চাৰিও জাতিৰে সৰ্বণ ছোৱালী মাথোন বিয়া কৰা নিয়ম আছে।* যদি উত্তমে হীন জাতীয়া তিবোতাক বিয়া কৰে ; তেন্তে তাহাঁতৰ পুত্ৰ পৌত্ৰাদি সহিতে বংশানুক্ৰমে পতিত হয়।

শূদ্ৰা গমন কৰিলে ব্ৰাহ্মণৰ অধোগতি হয়, আকৌ সেই শূদ্ৰাৰ গৰ্ভে পুত্ৰ জন্মালে ব্ৰাহ্মণৰ ব্ৰহ্মন্ত নৈ থাকে যেনে—

শূদ্ৰাং শয়ন মাৰোপ্য ব্ৰাহ্মণোযাত্যধোগতিম্।

জনয়িত্বা স্মৃতং তস্যাং ব্ৰাহ্মণ্য দেৱহীয়তে ॥১৭॥

(ইতি মনুঃ ভূঃ অং)

যি ব্ৰাহ্মণৰ দেৱ পিতৃ আৰু অতিথিৰ কাৰ্য্যে শূদ্ৰা প্ৰধান অৰ্থাৎ গৃহিণীৰ নিচিনা হৈ উক্ত কামাত যোগ দিয়ে, তাৰ সেই হব্যাকব্য দেবতা আৰু পিতৃ লোকে গ্ৰহণ নকৰে ; আৰু সেই গৃহী ব্ৰাহ্মণ সেই অতিথি সেৱাৰ বাবাই স্বৰ্গ লাভ কৰিবলৈ নোৱাৰে। শূদ্ৰাক চুমা খোৱা শূদ্ৰাৰ বিশ্বাসী হোৱা আৰু শূদ্ৰাৰ গৰ্ভে সন্তান জন্মোৱা ব্ৰাহ্মণৰ কোনে। প্ৰকাৰ নিকৃতি নাই ! যেনে—

* পূৰ্ব পূৰ্ব তিনি যুগত ব্ৰাহ্মণাদি বৰ্ণ সকলে অসৰ্বণ কত্থাও বিয়া কৰিছিল ; কিন্তু বৰ্ত্তমান কলি যুগত সেই নিয়ম ৰহিত হৈছে। সেই দেখি এই পুথিত অসৰ্বণ বিবাহৰ নিয়ম প্ৰণালী বোৰ মিছা মিছি লেখি, পুথিৰ কলেবৰ বৃদ্ধি কৰা নগল।

বৃষলী কেন পীতস্থ নিশ্বাসো পহতস্থ চ ।

তস্ত্যমৈব প্রসূতস্থ নিকৃতিণ বিধিয়তে ॥ ১৯

(ইতি মনুঃ তুঃ অঃ)

চাৰিও বৰ্ণৰ ইহ আৰু পৰকাল হিতাহিত জনক জীলভাৰ উপায় স্বৰূপ আঠ প্ৰকাৰ বিবাহ আছে । যেনে ব্ৰাহ্ম দৈব, আৰ্য্য, প্ৰজাপত্য, অশ্বৰ গাকৰ্ৱৰ, বাক্ষস আৰু পৈশাচ । এই আঠ প্ৰকাৰ বিবাহৰ যি যি বৰ্ণৰ যি যি বিবাহ উপযুক্ত আৰু যি বিবাহে যি গুণ দোষ জন্মে, আকৌ বিবাহোৎপন্ন সন্তানৰ পৰা যি বোৰ গুণাগুণ উৎপন্ন হয়, এই সকল কোৱা যাওক ।

প্ৰথম ছয়টি বিবাহ অৰ্থাৎ ব্ৰাহ্ম, দৈব, আৰ্য্য, প্ৰজাপত্য, অশ্বৰ গাকৰ্ৱৰ এই কেইটি ব্ৰাহ্মণৰ পক্ষে বিহিত । শেষৰ পৰা চাৰিটি অৰ্থাৎ অশ্বৰ, গাকৰ্ৱৰ, বাক্ষস আৰু পৈশাচ এই কেইটি ক্ৰত্ৰিয়ৰ পক্ষে অবিহিত ন হয় । বৈশ্য আৰু শূদ্ৰৰ পক্ষে অশ্বৰ, গাকৰ্ৱৰ আৰু পৈশাচ এই তিনিটি বিহিত বুলি জানিবা ।

এটাই কেইটি বিবাহৰ ভিতৰত পৈশাচ আৰু অশ্বৰ এই দুটা অধৰ্ম্ম জনক । এই দুটি বিবাহ কৰা কেতিয়াও উচিত ন হয় । কেতিয়াবা কেতিয়াবা মিশ্ৰ বিবাহো হয় যেনে অৰ্জ্জুন আৰু সুভদ্ৰাৰ বিবাহ । এইটি বিবাহ গাকৰ্ৱৰ আৰু বাক্ষস উভয় সংযোগে হৈছিল ।

ছোৱালীক সবিশেষ বক্তালঙ্কাৰে শোভিত আৰু সন্মানীত কৰি বিদ্বান, সদাচাৰী যুক্ত দৰাক স্বয়ং নিমন্ত্ৰণ কৰি নি. বিয়া দিয়াকে ব্ৰাহ্ম বিবাহ বোলে । বেদাদিক মতে যজ্ঞ আৰম্ভ হলে সেই যজ্ঞত পুৰোহিতক অলঙ্কৃত (ভূষিত বা শোভিত) কৰাই কস্তাদান কৰাকে দৈব বিবাহ বোলে । যজ্ঞাদিৰ আৰম্ভক বুলি দৰাৰ পৰা যি এহাল কি দুহাল হালোয়া গক কিবা তদমূল্য লৈ বিধিৰতে কস্তাদান কৰিলে

আৰ্ঘ্য বিবাহ বোলে “ তোমালোক চুই ও জনে গৃহস্থী ধৰ্ম্মাচৰণ কৰিবা” এই অনুবোধ কৰি, বিধিবতে অলঙ্কাৰাদি সহিতে উচৰ্গা কৰি দৰাক যি কত্ৰা দান কৰা যায় সি প্রজাপত্য বিবাহ। অশাস্ত্র মতে স্বইচ্ছায় কত্ৰাৰ পিত্ৰাদিক আৰু কত্ৰাক ধন দি যি কত্ৰা গ্ৰহণ কৰা হয়, তাকে আশুৰিক বিবাহ বোলে। দৰা-কত্ৰা উভয়ে পৰস্পৰ প্ৰথমে মৈথুনে-চ্ছায় মিল হৈ, পিছে হোমাদিৰ দ্বাৰাই বিবাহ সিদ্ধ কৰাক গান্ধব্য; কত্ৰা পক্ষৰ মাহুহ বোবক মাৰি কাটি, তাহাঁতৰ খৰ দুৱাৰ ভাঙ্গি ককা কটা কৰাই, কত্ৰাক বলেৰে ধৰি আনি বিয়া কৰাকে ৰাক্ষস বিবাহ বোলে। টোপনি যোৱা, মদখাই অস্থিৰ বা বলিয়া হোবা তিবোতাক নিৰ্জ্জন ঠাইত গমন কৰাকে পৈশাচিক বিবাহ বোলে। এই আট বিধ বিবাহৰ মাজত এই পিচাপ বিয়া অতিশয় পাপ জনক আৰু অধৰ্ম্ম।

হস্তোদক দান পূৰ্ব্বক কত্ৰা দান কৰাই ব্ৰাহ্মণৰ পক্ষে উত্তম। ক্ষত্ৰিয়াদি আন তিনি বৰ্ণৰ পৰস্পৰ ইচ্ছামুসাৰে অৰ্থাৎ কেবল কথাতোও কত্ৰা দান সিদ্ধ হয়।

অনিশ্চিতা স্ত্ৰী বিয়া কৰিলে অনিশ্চিত সন্তান জন্মে। আৰু নিশ্চিত বিবাহত মাহুহৰ নিশ্চিত সন্তান জন্ম ধৰে। এই হেঁতুকে পৰা পক্ষে নিশ্চিত বিবাহ পৰিত্যাগ কৰিব লাগে।

একাদশ অধ্যায়।

স্ত্ৰীসহবাস, পুত্ৰোৎপাদন, কন্যাদান আৰু স্ত্ৰীৰক্ষা।

ঋতুকালে অবশ্যই স্ত্ৰীগমন কৰিব। কেতিয়াও ঋতুকাল উলঙ্ঘন কৰিব নে লাগে। ঋতু কালৰ বাহিৰে অন্ত সময়েও ভাৰ্য্যাৰ তৃপ্ত্যৰ্থে বতি ইচ্ছা কৰা স্ত্ৰী-সহবাস কৰিব পাৰে; কিন্তু কি ঋতু কালে, কি অন্ত সময়ে চতুৰ্দশী, অষ্টমী অমাবস্তা, পূৰ্ণিমা, সংক্ৰান্তি আদি পৰ্বদিন

বর্জন করিব লাগে। জীলোকৰ প্ৰথমৰ পৰা যোম বাতি ঋতুকাল জানিবা। তাৰ ভিতৰত প্ৰথম চাৰি বাতি আৰু একাদশ আৰু দ্বয়োদশ এই ছয় বাতি জী গমন নিষিদ্ধ। বাকী দহ বাতি জী গমন প্ৰশস্ত। এই দহ বাতিৰ ভিতৰত ছয়, আট, দহ প্ৰভৃতি যুগ্ম বাতি জীগমন কৰিলে যদি গৰ্ভ হয়; তেন্তে সেই গৰ্ভত পুত্ৰ জন্মে। যেনে;—যুগ্মাস্থ পুত্ৰাঃ জনয়তে জীয়োঃ হ যুগ্মাস্থ ক্লত্ৰিযু। আৰু পাঁচ, সাত প্ৰভৃতি অযুগ্ম নিশাত জীগমন কৰিলে যদি গৰ্ভ হয়; তেন্তে সেই গৰ্ভত ছোৱালী জন্মে। এই কাৰণে পুত্ৰ কামনা কৰা লোকে ঋতু কালে যুগ্ম নিশাহে জীগমন কৰা উচিত। অযুগ্ম নিশা হলেও পুৰুষৰ বীৰ্যাধিক্য হেতুকে পুত্ৰ ও পজে। যেনে;—পুং বীৰ্যাধিকে পুংসাং জীং বক্তত্যাধিকে জীয়াং। সেই দৰে যুগ্ম নিশাতো জীৰ বীৰ্যাধিক্য গতিকে ছোৱালী সন্তান হয়। উভয়ৰ বীৰ্য সমান হলে ক্লীব কিম্বা জমজ পুত্ৰ-কন্তা হয়। আকৌ যদি উভয়ৰ বীৰ্য অসাব নাইবা অলপ হয় অৰ্থাৎ সন্তানোৎপাদনৰ নিমিত্তে বিমান বীৰ্য্যৰ আবশ্যক তিমান জোখাৰে ন হয়, তেনে হলে গৰ্ভ ন হয়।

যি লোকে ওপৰত কোথা নিশিত ছয় নিশা আৰু আনিশিত, দহ নিশাৰ যি কোনো আঠ নিশা এই চৈদ্ধ নিশাত জীসংসৰ্গ পৰিত্যাগ কৰি, আৰু অমাবস্তাদি পৰ্ৱদিন বৰ্জিত ক্ৰমে অবশিষ্ট দুই বাতি মাথোন জী গমন কৰে, তেও যি আশ্রমীয়েই হওক ব্ৰহ্মচাৰী হৈয়েই থাকে।

বাপেকে কন্তা দানৰ নিমিত্তে অলপো ধন লব নেলাগে। কিয়নো ধন ললে সন্তান বিক্ৰয় কৰা হয়। সন্তান বিক্ৰয় কৰিলে গৰু মৰাৰ তুল্য পাপ হয়। বাপেক মোমায়েক আদি কন্তাৰ গৰাকী সকলে যদি কন্তা কিম্বা ভগিনীৰ টকা নাইবা দাসী, ঘোৰা গাড়ী; বস্ত্ৰাদি উপভোগ কৰে; তেন্তে সেই পাপীৰ অধোগতি লাভ হয়। বৰৰ পক্ষৰ পাত্ৰক ইচ্ছা কৰি;

যি ধন দান কৰে তাক পিতৃাদিয়ে নেৰাখি, যদি কণ্ঠাক দিয়ে, তে নে হলে তাক বিক্ৰয় নোবোলে ।

স্ত্রী লোকক যত্নেৰে ভোজনাদি প্ৰদান আৰু অলঙ্কাৰাদিৰে সদাই স্নহনি কৰি আৰু স্নেহেৰে বথা বাপেক, ভায়েক; পতি আৰু দেবৰ সকলৰ কৰ্ত্তব্য কৰ্ম্ম । যি বংশৰ নাৰী সকলৰ উপযুক্ত সমাদৰ আছে; সেই বংশৰ প্ৰতি দেৱতা সকল প্ৰসন্ন থাকে । আকৌ যি বংশত তিবো তাৰ আদৰ নাই; সেই বংশৰ যাগাদি ক্ৰিয়া কৰ্ম্ম সকলো বৃথা হৈ যায় । যি বংশৰ স্ত্রী সকল সদায় দুঃখিত থাকে; সেই কুল শীঘ্ৰে বিনাশ হয় । যি ঘৰত তিবোতা বোৰৰ কোনো দুঃখ নাই' সেই পৰিবাৰৰ সদাই শ্ৰীবৃদ্ধি হয় । তিবোতা বোৰ দুঃখেৰে মনোকষ্টে থাকি যি গৃহস্থক অভিষাপ দিয়ে; সেই কুল বিনাশ প্ৰাপ্ত হয় । তেতিয়া যি লোকে শ্ৰীবৃদ্ধিৰ কামনা কৰে ; সদাই সাধ্যানু সাৰে ভাত কাপোৰ আৰু অলঙ্কাৰাদিৰে তিবোতা বিলাকক আদৰ কৰা তেওঁলোকৰ কৰ্ত্তব্য যি পৰিবাৰ স্বামী ভাৰ্য্যা উভয়ে পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ প্ৰতি সদাই সন্তুষ্ট থাকে, নিশ্চয় সেই কুলত লক্ষ্মী অবস্থিতি কৰে । বস্ত্ৰালঙ্কাৰেৰ স্নহনী নহলে স্ত্ৰীয়ে স্বামীৰ প্ৰমোদ জন্মাবলৈ নোবাৰে । যদি স্ত্ৰীয়ে অলঙ্কাৰাদিৰে মনোহৰ ভাবে শোভিতা হৈ থাকে; তেনেহলে সদাই ঘৰখন স্নহনী হৈ থাকে । আকৌ যদি স্ত্রী শোভিতা ন হয় ; সমুদায় ঘৰ অস্নহনী যেন দেখি ।

কু বিবাহ ; প্ৰাক্কাদি ক্ৰিয়াকৰ্ম্ম লোপ; বেদ শাস্ত্ৰৰ অধ্যয়ন বহিত আৰু ব্ৰাহ্মণক অনাদৰ কৰা আদি কাৰণে অতি শ্ৰেষ্ঠ কুলও ক্ৰমে নিকৃষ্ট হৈ যায় ।

ব্ৰাহ্মণে কাপোৰ বোৱা আদি শিল্পকাম ; টকা ধাৰ দি স্তুত গ্ৰহণ ; শূদ্ৰাৰ গৰ্ভে সন্তানোৎপাদন, গৰু' ঘোৰা ; শকটাদি কিনা বিকা' কৃষি ; বাজসেৱা অজ্ঞাতি যাজক ; ঋতি আৰু বেদ বহিত কাম কৰাৰ পৰা শীঘ্ৰ কুল হীন হৈ যায় ।

দ্বাদশ অধ্যায় ।

পঞ্চ মহা যজ্ঞ অৰু অতিথি সেৱা ।

গৃহস্থী লোকে বিধিবদ্ধে অষ্টকাদি গৃহকৰ্ম সম্পন্ন কৰিব; পঞ্চ মহা যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান আৰু আৰ্হিক পাঁচ ক্ৰিয়া সম্পাদন কৰিব । গৃহস্থৰ পাঁচটি প্ৰাণীবধস্থান আছে, যেনে; জুইশাল যাত বা শিল; বাঢ়নি; উৰাল আৰু পানী ৰখা কলহ । এই পাঁচটিৰ দ্বাৰাই প্ৰাণী হিংসা হয় । এই কেইটি গৃহ প্ৰয়োজনীয় কামৰ; যি পাপ জনে; সেই পাপ বোৰৰ পৰা ৰক্ষা পাবৰ কাৰণে মহৰ্ষি সকলে গৃহস্থৰ পক্ষে নিতৌ পঞ্চমহা যজ্ঞৰ বিধান কৰিছে ।

অধ্যয়ন; অধ্যাপনৰ (পঢ়া আৰু পঢ়োৱা) নাম ব্ৰহ্মযজ্ঞ; পানী আৰু অগ্নাদিৰে পিতৃ লোকৰ তৰ্পণ কৰাৰ নাম পিতৃযজ্ঞ; হোমৰ নাম দৈবযজ্ঞ; পশু চৰাই প্ৰভৃতিক অগ্নাদি প্ৰদানৰ নাম ভূতযজ্ঞ; আৰু অতিথি সেৱাক মনুষ্যযজ্ঞ বোলে * । শক্তি থকাতে যি গৃহস্থ উক্ত পঞ্চ মহাযজ্ঞ এদিনো পৰিত্যাগ নকৰে; তেওঁ গৃহস্থ ধৰ্ম্মে থাকিও উক্ত পঞ্চমহা পাপত লিপ্ত নহয় । আৰু যি লোকে এই পাঁচ যজ্ঞ নকৰে; তাৰ নিম্বাস প্ৰস্থাসাদি থাকিলেও সি মৃত্যু ভূলা ।

দৰিদ্ৰ লোকে যদিও অতিথি সেৱা প্ৰভৃতি কাৰ্য্য কৰিবলৈ অশক্ত হয়; তথাপি বেদাধ্যয়নে আৰু হোম কামত সদাই নিযুক্ত থাকিব; আৰু কম জল দ্বাৰাইও পিত্ৰাদি উদ্দেশে যথা বোণা মতে শ্ৰাদ্ধ কৰিব ।

যেনে কুৰা প্ৰাণ বায়ুক আশ্ৰয় কৰি, সমুদাই প্ৰাণী জীৱিত আছে; সেই ৰূপে গৃহস্থক আশ্ৰয় কৰি অগ্নাত আশ্ৰয়ী সকলে প্ৰাণধৰি আছে*ন এই কাৰণে গৃহবাস ধৰ্ম্ম আন সকলো ধৰ্ম্ম তকৈ শ্ৰেষ্ঠ । যি লোকে পৰ-কালে স্বৰ্গ কামনা আৰু ইহ কালত সুখভোগ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেওঁ

অতি যত্নেৰে গৃহস্থ ধৰ্ম্ম প্ৰতিপালন কৰিব লাগে। দুৰ্ব্বলেন্দ্ৰিয় লোকে ইঞ্জিয় বোৰক নিয়মে নেৰাখিলে এই পবিত্ৰ গৃহবাস ধৰ্ম্ম প্ৰতিপালন কৰা কঠিন।

ঋষি সকল, পিতৃ সকল, দেৱতা সকল, এওঁলোক এটাইয়ে গৃহস্থ লোকক আশা কৰি থাকে। এতেকে এওঁলোকৰ প্ৰতি একান্ত মনে কৰ্তব্য কৰ্ম্ম বোৰ পালন কৰাই গৃহস্থৰ উচিত কৰ্ম্ম। অন্যান্য ধৰ্ম্মতকৈ গৃহস্থৰ পক্ষে অতিথি সেবাই প্ৰধান ধৰ্ম্ম। যেনে ;—

ন বৈ স্বয়ং তদশ্নীয়াদ তিথি অন্ন ভজয়েৎ ।

ধনং যশশ্চামায়ুষং স্বৰ্গ্যক্ষাতিথি পূজলম্ ॥

(ইতি মনুঃ তুঃ অঃ ১০৬ ॥)

অতিথি প্ৰসন্ন কৰাৰ বলেৰেই গৃহী লোকে ধন, যশ, আয়ুঃ আৰু স্বৰ্গ লাভ কৰে। নকলো অতিথিকে সমান ব্যৱহাৰ কৰা অনুচিত। অবস্থা ভূয়সী অতিথিক তাৰতম্য কৰিব। অৰ্থাৎ উত্তম অতিথিক উত্তম ৰূপে, হীনক হীন ৰূপে আৰু সমানক সমভাবে ব্যৱহাৰ আৰু শুশ্ৰূষা কৰিব লাগে। ব্ৰাহ্মণে তলৰ তিনি বৰ্ণৰ লোকৰ অতিথি গণ্য ন কৰিব। তথাপি অভ্যাগত হলে দয়া কৰি খাব শুৱ দিয়া উচিত। বন্ধু জ্ঞাতি আৰু গুৰু এওঁ লোকেও অতিথি গণ্য ন হয়। লোক অভ্যাগত হলে, যথাসাধ্য শুশ্ৰূষা কৰা স্বাভাবিক ধৰ্ম্ম। অতিথিক নদিয়াকৈ গৃহস্থ লোকে আগে খোৱা অনুচিত, কিন্তু নেতুনকৈ বিয়া কৰি অনাস্ত্ৰী, বোৱাৰী বা ছহিতা, লৰা, ৰোগী আৰু গৰ্ভবতী বোৰক অতিথিৰ আগে খুওৱাত কোনো দোষ নাই। যেনে ;—

স্ববাসিনীঃ কমাৰাংশচ ৰগিনো গৰ্ভিণীস্তথা ।

অতিথিভ্যোহগ্র এবৈতান ভোজয়েদ বিচাৰয়ণ ॥

ইতি মনুঃ তুঃ অঃ ১১৪ ॥)

যি লোকে অতিথি আৰু উল্লিখিত সুবাসিণী আদিক হু খুওবাকৈ আগুৱাই নিজে ভোজন কৰে, সি মৰিলে তাৰ দেহ শিয়াল-কুকুৰে খায়। এতেকে গৃহস্থই সৰ্ব্ব শেষে ভোজন কৰিব। যি লোকে কেবল নিজৰ উদ্দেশ্যে অন্ন ৱাঞ্চে সি সেই অন্ন পাপ ভোজন কৰে। যেনে;—

ভুঞ্জতে তেজত্বং পাপাঃ যে পচ্যন্ত্যাত্ম কাৰণাৎ ॥

(ইতি গীতা ৩য় অধ্যায়)

অতিথি ঘৰক আহিলে, সমাদৰে আহ্বান কৰি বিনয় মাতেৰে মাতি, ৰথা সাধা শুক্ৰবা কৰি, সন্তোষ দিব। যদি তাকে নকৰি অতিথিক বেজাৰ দি ও ভতায় ; তেন্তে সেই অতিথিয়ে গৃহস্থৰ সমস্ত পুণ্য গ্ৰহণ কৰি, তাৰ সমস্ত পাপ গৃহস্থক দি যায়। যেনে;—

অতিথিৰ্ষস্তু ভগ্নাশৌ গৃহাৎ প্ৰতি নিবৰ্ততে ।

সতম্ৰৈ দুষ্কৃতং দত্যা পুণ্যমাদায় গচ্ছতি ॥

ত্ৰয়োদশ অধ্যায় ।

ব্ৰাহ্ম কালে ব্ৰাহ্মণ শুক্ৰবা

আৰু যোগ্যাযোগ্য বিচাৰ ।

পিতৃ লোকৰ মাহ আৰু বছৰৰ মূৰতযি ব্ৰাহ্ম কৰাৰ নিয়ম আছে, তাক নিৰামিষ হৈ ব্ৰত পূৰ্বক সম্পাদন কৰিবলৈ লাগে।

দেৱ কাৰ্য্যে দুই আৰু পিতৃ কামে তিন জন কিছা অপাৰ্থক পক্ষে উত্তম কাৰ্য্যে এক এক জন ব্ৰাহ্মণ ভোজন কৰা বুলি লাগে। ধনী লোক

হলেও ইয়াতকৈ বেচি ব্রাহ্মণ ভোজন কৰোৱা উচিত নহয়। কিয়নো ব্রাহ্মণ বেচি হলে তেঁও লোকৰ সেৱা শুক্ৰৰ আৰু যোগ্যাযোগ্য বিচাৰ কৰাৰ নিয়ম নেথাকে ; এই হেতুকে কাৰ্য্যে ব্রাহ্মণ বেচি কৰা অনুচিত।

মাহিলি শ্রাদ্ধ প্ৰতি অমাবস্যা আৰু বছৰেকীয়া শ্রাদ্ধ মৃত্যু মাহ তিথি মিলাত কৰিলে, পিতৃলোকৰ উপকাৰ হয়। যি লোকে এই পিতৃ কাৰ্য্য যথা সময়ে নিয়মিত ৰূপে কৰি থাকে, তেঁওৰ ধন ধাত্তাদি সম্পদ লাভ হয়।

পূজ্যন্তম বেদাধ্যায়ী ব্রাহ্মণক দেৱ পিতৃ সম্বন্ধীয় হব্যকব্যাদি অন্নবোৰ প্ৰদান কৰা দাতা সকলৰ কৰ্ত্তব্য। তেনেকুৱা ব্রাহ্মণক দান কৰিলে মহা ফল জন্মে।

দেৱ-পিতৃ কাৰ্য্যে এটি বেদজ্ঞ ব্রাহ্মণক ভোজন কৰালেই সম্পূৰ্ণ ফল লাভ হব। বেদ ন জনা এক লক্ষ ব্রাহ্মণক ভোজন কৰালেও একো ফল ন হব।

যি ব্রাহ্মণৰ উপৰী পুৰুষ সকল বেদজ্ঞ আছিল, তেনেকুৱা ব্রাহ্মণ বিচাৰ কৰি লোৱা উচিত। তেনে ব্রাহ্মণক দান কৰিলে, অতিথি সেৱাৰ নিচিনা মহা ফল পোৱা যায় ॥

শোণিত লগা হাত যেনে শোণিতেৰে ধুলে কেতিয়াও নিকা নহয়, তেনেকুৱা মূৰ্খ জ্ঞানহীন পাপী ব্রাহ্মণ লোকক ভোজন কৰালেও পাপীৰ পাপ দূৰ নহয়। এতেকে অতিশয় জ্ঞানী বেদজ্ঞ ব্রাহ্মণকেই হব্য কৰ্য্য প্ৰদান কৰা উচিত।

শ্রাদ্ধৰ কাৰ্য্যত শত্ৰু-মিত্ৰ উভয় ব্রাহ্মণকে নিমন্ত্ৰ কৰা উচিত নহয়। শত্ৰু ও ন হয় মিত্ৰ ও ন হয় তেনেকুৱা ব্রাহ্মণক শ্রাদ্ধত ভোজন কৰোৱা কৰ্ত্তব্য। যাৰ শ্রাদ্ধাদিত কেৱল মিত্ৰ সকলে মাগোন ভোজন কৰে তাৰে

সেই কামত একো ফল নাই। আর সি কেতিয়াও স্বৰ্গ লাভর অধিকারী
নহয়। যেনে ;—

যঃ সঙ্গতানি কুকতে মহা শ্রাদ্ধেন মানবঃ ।

স স্বৰ্গচ্চ্যবতে লোকাচ্ছ্রাদ্ধামিত্রো দ্বিজাধমঃ ॥

(ইতি মনুঃ তৃঃ অঃ ১৪০ ॥)

ব্রাহ্মণক নিয়ম পূৰ্বক দক্ষিণা দান করিলে দাতা আর দান গ্রহণকারী
এই দুইও জনে ইহ পর উভর লোকে ফল লাভ করে। শ্রাদ্ধে স্থল
বিশেষে মিত্রকেই, ভোজন করাবলৈ পারে, কিন্তু শত্রু যদি অতি
বিদ্বানো হয় তথাপি তাক ভোজন করোরা উচিত নহয়। শত্রুলোকে
শ্রাদ্ধের দ্রব্য ভোজন করিলে, পব লোকৰ পক্ষে একেবারেই নিষ্ফল।
যেনে ;—

কামঃ শ্রাদ্ধে হয়েচ্চান্মত্রং নাভিকপ মপি ত্বৰিম্ ।

দ্বিষতাহি হবিভুক্তং ভবতি প্রেত্যনিষ্ফলম্ ॥

(ইতি মনুঃ তৃঃ অঃ ১৪৪ ।)

বেদ পারগ ঋগ্বেদী শাখাধ্যায়ী যজুৰ্বেদী কিশা সমাপ্তাধ্যায়ী সাম্বেদী,
এই তিনি ব্রাহ্মণর একজনও বার শ্রাদ্ধত সম্মানিত হৈ ভোজন করে ;
তার পিত্রাশি সপ্তম পুরুষর চিরস্থায়িনী তৃপ্তি লাভ হয়। এনেকুরা
ব্রাহ্মণৰ যদি নেপায়, তেস্তে মাতামহ, মামা, ভাগিন, শশুর, গুরু,
কন্যার পুত্র, জামাতা, বন্ধু পুরোহিত, শিষ্যাদিকেই ভোজন করাব +

যি ব্রাহ্মণে চুর করে, যি জন পতিত, ক্রীৰ, নাস্তিক ধৰ্ম্মাবলম্বী,
বেদাধ্যায়ন নকরে ; চৰ্ম্ম রোগী, ছাতক্ৰীড়া করে, বহুযাজক্ বেজালি
করে, প্রতিমা পরিচারক মাংস বেচে বানিজ্য করি জীবিকা নির্বাহ
করে, গাঁওব বা রজার চাকরী করে, কুনথি, যার দাঁত বোর কলা,

গুরুর অবাধ্য, যক্ষ্মারোগী, প্রবর্তন কারণে গরু আর ছাগলী রাখিয়া হয়। পঞ্চযজ্ঞ নকরে, ব্রাহ্মণক হিংসা করে, ভাবনা নর্জন (গান) বৃত্তিতে প্রতিপালিত হয়; আগে ব্রহ্মচারী বা সন্ন্যাস ধর্মধরি, পিছত স্ত্রী-সম্পর্ক দ্বারাই ব্রহ্মচর্য্য নষ্ট করে, যি সর্বণা বিয়া করা নাই, যার স্ত্রীর উপপতি আছে, যি টকালৈ বেদ শিকায় সেই অধ্যাপক, নিজর শিষ্য, যি শূদ্রক পঢ়ায়, যি যোনে নিয়মরমীয়াল আরু কঠুবা কথা কয়; যি জন যাজক, অকারণে মাক হাপেক আরু গুরুক-পরিত্যাগ করিছে, যি ব্রাহ্মণে পতিত লোক সহিতে পড়ে, আরু কত্কা দানাদি সম্বন্ধি লোকে সহিতে মিলিছে; যি জনে ঘর পুরিছে যি জনে মাছুহ মারিবলৈ বিষ দিয়ে আরু সমুদ্র যাত্রা করে, যি জনে বাপেকর লগত বিবাদ করে, আনর দ্বারাই ধন দি জুরা খেলায়, মদ খায়, অপবাদ যুক্ত লুকাই অধর্ম্ম করে, ধনু শবাদি সাজে, ডাক্তর ভনীক বিয়া নিদিয়াটেক মরু ভনীক দিয়ে আরু তেনেকুশা বিয়ারপতি, মিত্রদ্রোহী, যার অঙ্গহানী আরু অঙ্গবিকৃতি, যার গলত মালার নিচিনা রেখা থাকে, যার বগা কুঠ আছে, যি জন ছুটে, কাগুক আর বেদশাস্ত্র নিন্দা করে, যি জনে গরু, ঘোরা, হাতী, উট প্রভৃতি শিকায়, যি জনে নক্ষত্রাদি গণনা করি জীবিকা করে, যুদ্ধ শিখায় আরু করে যি সেতু আর বান্ধ, বান্ধি পানীর সোত আন পিনে নিয়ে বা বন্ধ করে, যি জনে ঠিকা কাম আরু দূতর কাম করে, বেষ্ঠা স্ত্রী গমন করে, শূদ্র সেবার দ্বারা জীবিকা নির্বাহ করে, অনেক জাতির যাজক, আচার হীন, ধর্ম্ম কামত উৎসাহ নকরে, ব্যাধি হৈ যার ভরি ডাক্তর হৈছে, নিজে কৃষি করি জীবিকা নির্বাহ করে, যি জনে অশানর কাম করে আরু যি বিধবা বা সধবা পুনঃ বিয়া করে এই বোর, ব্রাহ্মণক স্ত্রানী লোকে কেতিয়াও দেহ আরু পিতৃ কার্য্যে হব্যকব্য আরু দানাদি নিদিব দিলে কোনো ফল নাই। পাপ হে হয়।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

(৩৫)

যেনো ; —(মহুঃ তৃঃ অধ্যায়ৰ ১৫০ পৰা ১৬৬ শ্লোক পৰ্য্যন্ত ছোৱা) ।

—:—

চতুৰ্দশ অধ্যায় ।

শ্রাদ্ধৰ নিয়ম আৰু ঠাই নিৰূপণ

আৰু পিতৃলোকৰ নাম ।

শ্রাদ্ধ কৰ্ম উপস্থিত হলে তাৰ আগৰ দিনে নাইবা শ্রাদ্ধ দিনে, কম পক্ষে অন্ততঃ তিনি জন যোগ্য ব্রাহ্মণক যথোচিত সম্মানেৰে নিমন্ত্ৰণ কৰিব লাগে। ব্রাহ্মণ শ্রাদ্ধত নিমন্ত্ৰিত হলে, সেই দিনৰ পৰা শ্রাদ্ধ হোৱা ৰাতি স্ত্ৰী গমনাদি পৰিত্যাগ কৰি পবিত্ৰ ভাবে থাকিব আৰু সন্ধ্যাদিত বাহিৰে বেদাদি শাস্ত্ৰ পাঠ কৰিব নেলাগে। নিমন্ত্ৰণ কৰা ব্রাহ্মণৰ শৰীৰ ত পিতৃ সকল অদৃশ্য ৰূপে অনুপ্ৰবেশ কৰে। আকুঠেও লোক বহিলেও পিতৃলোকো বহে। দেৱ পিতৃ কামত উচিত নিয়মে নিমন্ত্ৰিত হৈও ব্রাহ্মণ যদি ব্ৰহ্মচৰ্য্য আৰু শ্রাদ্ধ ভোজনাদি নিয়ম পালন নকৰে, তেন্তে সেই পাপে তাৰ শুকৰ যোনী প্ৰাপ্তি হয়। যি ব্রাহ্মণ শ্রাদ্ধলৈ নিমন্ত্ৰিত হৈ স্ত্ৰী সন্তোগাদি কৰে, শ্রাদ্ধ কৰ্ত্তাৰ যি পাপ থাকে, সমস্ত তাৰ গাত সোমায় গৈ।

পিতৃ সকল অতিশয় শান্ত আৰু শুচি আৰু সদাই ব্ৰহ্মচাৰী ভাবে থাকে। তেঁও লোক উদাৰ গুণ বিশিষ্ট মহাত্মা আৰু তেঁও লোক দেৱতা সকলৰো উপৰি, সেই দেখি তেঁও লোকক উপাসনা কৰিব খুজিলে তেঁও লোকৰ নিচিনা হোৱা শ্রাদ্ধ কৰ্ত্তা আৰু কৰোতা দুইৰো আবশ্যক।

ব্রাহ্মণ সোমপ, ক্ষত্ৰিয়ৰ হবিৰ্ভূজ, বৈশ্যৰ আজাপ্ আৰু শূদ্ৰৰ পিতৃ সকলৰ নাম সূকালিন্। ইয়াৰ ভিতৰত ভৃগু পুত্ৰ বোৰ সোমপ অঙ্গি-

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

ৰাৰ পুত্ৰ সকল হবিভূজ ; পুলস্ত্যৰ সন্তান বোৰ আজাপ ; আৰু বশিষ্ঠৰ সন্তান সকল স্নকালিন নামে বিখ্যাত । ও পৰত যি বোৰ প্ৰধান পিতৃ সকলৰ বিষয় কোৱাহল এই জগতত তেঁও লোকৰ পুত্ৰ পৌত্ৰাদি অনন্ত বংশ পৰম্পৰাকেও পিতৃ লোক বুলি জানিবা ।

পৰিচৰ্যাৰ্থাৎ স্নান পৰা পিতৃ লোক হৈছে ; পিতৃ লোকৰ পৰা দেৱদানব, আৰু দেৱতা সকলৰ পৰাই এই চৰাচৰ জগত অলুক্রমে উৎপন্ন হৈছে ।

পিতৃ লোকক ৰূপৰ পাত্ৰত কিম্বা ৰৌপ্য মিহলি থকা তাত্ৰাদি পাত্ৰত প্ৰস্কাৰে জল দান কৰিলে, তেঁও লোকৰ অতিশয় তৃপ্তি হয় ।

দেৱকাৰ্য্যাপেক্ষা পিতৃ কাৰ্য্য অতি যত্ন পূৰ্বক কৰিব লাগে । কেবল পিতৃ কাৰ্য্যৰ সহায়ৰ কাৰণে হে দেৱকাৰ্য্য বিধিদেৱ আৱাহনাদি কৰা যায় । তাকে ন কৰিলে ৰাক্ষস বোৰে শ্ৰাদ্ধ নষ্ট কৰে । এই কাৰণে শ্ৰাদ্ধ কাৰ্য্যৰ পূৰ্বেই দেৱকাৰ্য্য কৰা কৰ্ত্তব্য ।

শ্ৰাদ্ধ কামৰ নিমিত্তে হাড়, এঙ্গাৰাদি নথকা শুচি আৰু নিৰ্জন ঠাইলৈ, তাক গোবৰ দ্বাৰা লেপন কৰিব লাগে । সেই ঠাই খন যদি আগয়ে দক্ষিণ দিকে ক্ৰমে এচলীয়া ন হয় ; তেন্তে কোদালেৰে খানি এচলীয়া কৰিব । শুচি অনাবৃত ঠাইত নদীৰ পাৰত আৰু নিৰ্জনত শ্ৰাদ্ধৰ ঠাই কৰিলে পিতৃ সকল সন্তুষ্ট হয় । সেই ঠাইত কুশযুক্ত ভিন্ন ২ আসন পাতি নিমন্ত্ৰিত ব্ৰাহ্মণ সকলে স্নানাত্মন কৰিলে একে একে প্ৰত্যেককে বহুবাৰ । দেৱ ব্ৰাহ্মণৰ আসনত পূৰ্বাগ্ৰ দুইকুশ, আৰু পিতৃ ব্ৰাহ্মণৰ দক্ষিণাগ্ৰ এককুশ প্ৰদান কৰিব । পিছে গন্ধমালা ধূপ দীপাদিৰে দেৱ ব্ৰাহ্মণক আগে আৰু পিতৃ ব্ৰাহ্মণক পিছে পূজা কৰিব । পিছে ব্ৰাহ্মণক কুশ আৰু তিল মিহলি অৰ্ঘ্যজল দান কৰি, সকলোে আচ্ছা লৈ বক্ষমান ৰীতীক্ৰমে অগ্নিত হোম কৰিব । যদি নিজে অগ্নি

আৰাধনা কৰিবলৈ নেজানে, তেন্তে ব্ৰাহ্মণৰ হাতেৰেই উক্ত আহুতি তিনটি প্ৰদান কৰিব। কিয়নো অগ্নি আৰু ব্ৰাহ্মণ উভয়ে সমান। পূজাদি যিমান যি কৰা যায় সমস্ত দক্ষিণ মুখ হৈ কৰিব। দক্ষিণ হাতেৰে পিণ্ডৰ আধাৰ থকা মাটিত জলদান কৰিব লাগে। অগ্নিত আহুতি প্ৰদান কৰি হুতাৰ শিষ্ঠ দ্ৰব্য সকল লগ কৰি, তিনটি পিণ্ড প্ৰস্তুত ক্ৰমে দক্ষিণ মুখে একান্ত মনে দক্ষিণ হাতৰ পিতৃ তীৰ্থেৰে সেই কুশৰ ওপৰে প্ৰদান কৰিব। আদেশ মতে যত্ন পূৰ্বক কুশ আৰু পিণ্ডা ধাবৰ উপৰ পিণ্ড দান কৰি, লেপভুক (ভুক্ত খোৱা) বৃদ্ধ প্ৰাপিতা মহাদি উৰ্দ্ধ তিনি পুৰুষৰ তৃপ্তিৰ জন্তে সেই পিণ্ডাধাৰৰ গোৰত হস্ত ঘৰ্ষণ কৰিব। তাৰ পিছে উত্তৰ মুখ হৈ আচমন কৰি অন্তৰৰ বায়ুৰোধ পূৰ্বক “বসন্তায় নমস্তভ্যং” ইত্যাদি মন্ত্ৰেৰে ছয় ঋতুক নমস্কাৰ কৰিব। আৰু “নমেবঃ পিতৰঃ” ইত্যাদি মন্ত্ৰেৰে দক্ষিণ মুখে পিতৃাদিকো নমস্কাৰ কৰিব। জল পাত্ৰত থকা শেষ জল, প্ৰত্যেক পিণ্ডৰ গুৰিত ক্ৰমে ক্ৰমে উচৰ্গ কৰিব, আৰু যি ৰূপে ক্ৰমান্বয়ে পিণ্ড দিয়া হৈছে, একান্ত মনে সেই ৰূপ ক্ৰমে ক্ৰমে প্ৰত্যেক পিণ্ডেৰেই আদ্ৰাণ লব। তাৰ পিছে প্ৰতি পিণ্ডেৰে পৰা অলপ অলপকৈ লৈ আসনত বহি থকা ব্ৰাহ্মণক আগে ভোজন কৰাব। পিতা বৰ্তমাণে পিতামহাদি তিনি পুৰুষৰ শ্ৰাদ্ধ কাৰব* তাৰ পিছে ব্ৰাহ্মণ সকলৰ হাতে পিণ্ডাধাৰ আৰু তিল জল দি পূৰ্বে কোৱা পিণ্ডাগ্ৰ বিলাক “প্ৰিত্ৰোন্মধান্তঃ” ইত্যাদি বুলি সম্পূৰ্ণ কৰিব।

* বৰ্তমান ডাক্তৰ জনেই শ্ৰাদ্ধ কৰিলে ভাল। ডাক্তৰ জনৰ অনুমতি লৈ সৰুৰেও কৰিব পাৰে; কিন্তু তেনেকুৱা অৱস্থাৰ বিশেষ নিয়ম আছে। মনুসংহিতাৰ তৃতীয় অধ্যায়ৰ ২২০।২২১।২২২ শ্লোক দেখা।

পিছে অন্নপূৰ্ণ পাত্ৰ আৰু অন্নাত্ৰ ফল-মূল-দ্ৰব্যাদি নিজে ছইও হাতে লৈ, পৰিবেশনार्थ ভাগ ভাগ কৰি ব্ৰাহ্মণ সকলৰ গুৰিত ৰাখিব। এই সময় চকুলো পেলাব, খং কৰিব, মিছা কথা কব নেলাগে আৰু উক্ত বস্তু বোৰ ভৰিৰে স্পৰ্শ কিস্বা সিচৰাই পেলাবও নেলাগে।

ব্ৰাহ্মণ ভোজন কৰোৱা সময় পৰমাত্মা বিষয় আলাপ আৰু শ্ৰাদ্ধ সময়ে ব্ৰাহ্মণ সকলক বেদ ধৰ্ম্মাদি শুনাব লাগে।* লাহে লাহে ভোজন কৰায় আৰু অন্নাদিৰ গুণ বৰ্ণাই ব্ৰাহ্মণ বিলাকক সেই বোৰ বস্তু ভোজন কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিব লাগে।

শ্ৰাদ্ধ সময়ে মেনালী কনুল, কন্থাৰ পুত্ৰ আৰু তিল এই তিনিটি বস্তু অতি পবিত্ৰ।

শৌছ, খং, কাম এই তিনিটি লৰা লৰিকৈ নকৰি, শাস্ত ভাবে লাহে লাহে কৰা উচিত, মূৰ কাপোৰেৰ ঢাকি, খড়ম পিন্ধি আৰু দক্ষিণ মূখ হৈ ভোজন কৰিব নেলাগে। ই ৰাক্ষসৰ লক্ষণ।

যেনে ;—যদ্বোষ্ঠিতশিবা ভূক্তে যদুক্তে দক্ষিণামুখঃ ।
সোপানং কথ্যযদুক্তে তদ্বৈ ব্ৰহ্মাৎসিভুঞ্জতে ॥ ২৩৮ ॥

(ইতি: মনু: তৃতীয় অধ্যায়)

হোমে, দান, কাৰ্য্যে, ভোজন সময়ে, পিতৃপ্ৰান্ধে আৰু দেৱ কাৰ্য্যে চাণাল, কুকুৰা, কুকুৰা, শুকৰ, বজৰুলা জী, আৰু ক্লীব এই বিলাকে দেখিলে, সেই সেই কামৰ ফল নহয়। এতেকে শ্ৰাদ্ধৰ ব্ৰাহ্মণ ভোজন কালে যেন এই বোৰক ব্ৰাহ্মণ সকলে দেখা নেপায়, তাৰ যত্নত থাকিব। উক্ত কাৰ্য্যাদিতো উক্ত লিখিত প্ৰাণী বোৰক

কেতিয়াও ওচৰলৈ আহিবলৈ নিদিব। আকৌ কণা খোৰা হীনাৰ আধিক্য লোক যদি শ্রদ্ধ কৰ্ত্তাৰ আত্মীয়ও হয় তথাপি ইহঁতক শ্রদ্ধৰ ঠাইৰ পৰা নিলগাব লাগে। শ্রদ্ধ কালৈ ব্রাহ্মণ ভোজনৰ উচ্ছিষ্ট অন্ন আৰু বস্তু বোৰ ভাঙ্গ ঠাইত পেলাব লাগে।

শ্রদ্ধ কৰি সেই দিৱাৰাত্ৰি জী সন্তোষ কৰিব নেপায়। কৰিলেও নিজৰ মহাপাপ হয় আৰু পিতৃলোক এক মাহ বিষ্ঠাত শুই থাকে।

যেনে ;—শ্রদ্ধভুগ্ বৃষলীতল্লং তদবৌহধি গচ্ছতি ।

তস্মাঃ পুৰিষে তন্মাসং পিতৱতস্ম শেরতে ॥ ২৫০ ॥

ইতিঃ মনুঃ ৩য়ঃ অঃ)

নিমন্ত্ৰিত ব্রাহ্মণ সকলক যথা যোগ্য মতে গুৰুত্বা কৰি দি, নিজে শুচি হৈ একান্ত মনে মৌনাবলম্বী হৈ, দক্ষিণ পিনে চাই চাই তলত লিখা বোৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিব। যেনে ;—হে পিতৃ সকল ! আমা লোকৰ কুলত যেন দানী লোকৰ সংখ্যা বেচি হয় ; অধ্যায়ণ অধ্যাপনাদিৰ দ্বাৰা যেন বেদ শাস্ত্ৰৰ সদাই আলোচনা হৈ থাকে। আৰু যেন বংশ বৃদ্ধি হয় ইত্যাদি। এই রূপ প্ৰাৰ্থনা শেষ হৈ গলে, পিতৃ বিলাক গৰু ছাগলীৰে খুৰাব কিম্বা অগ্নিত পুৰিব, নাইবা পানীত পেলাই দিব। শিছে হাতধুই আচমন কৰি জাতি সকলক ভোজন কৰাৰ জাতি সকলৰ হৈ গলে, মাতৃ পক্ষৰ ব্রাহ্মণ আৰু অন্ত্যস্ত লোকক খুৰাব। এই ভোজন কাজ শেষ হৈ গলে, বেশাচাৰ মতে অন্ত্যস্ত নাম-কীৰ্ত্তনাদি আৰু দৈনিক কাম কৰি থাকিব।

বৰ্ষাকালে মৰামৰুত্বে যদি জন্মোদশীৰ যোগ হয় ; তেন্তে সেই দিনে বি প্ৰকাৰে হওক মধু মিশ্ৰিত অন্ন পিতৃ লোকক প্ৰদান কৰা

কৰ্জ্বৰা; ইয়াৰে পিতৃলোক অক্ষয় তৃপ্তি পায়। শ্রাদ্ধ কাৰ্য্য যুগ্ম
ভিখিত কৰা মহাফলঃ। শ্রাদ্ধৰ সমুদায়ী কাম কুশ হস্তে পিতৃ ভীৰ্থেৰে
সমাপন কৰিব লাগে।

ৰাতিত উভয় সন্ধ্যা সময়, আৰু সূৰ্যোদয় কালৰে শ্রাদ্ধ কাৰ্য্য কৰাৰ
নিয়ম নাই। বছৰ বছৰ হেমন্ত, বৰ্ষা আৰু গ্ৰীষ্মকালে শ্রাদ্ধ কৰিলে
অন্যান্য ঋতুকে বেচি ফল হয়।

পঞ্চদশ অধ্যায়।

নীতি কথা, পাপ পুণ্যৰ বিচাৰ

আৰু দান গ্ৰহণ বিধি।

উদয় আৰু অস্ত এই উভয় সময়ে সূৰ্য্য দৰ্শন কৰিবলৈ নেপায়।
সেই ৰূপে গ্ৰহণৰ সময় পানীত প্ৰতিবিম্ব আৰু আকাশৰ ঠিক মাজ
ঠাইৰ সূৰ্য্যকো দেখিব নেপায়।

দাম্ভুৰি বান্ধি বন্ধা জৰী চেৰাব নে লাগে। বৰষুণৰ সময় লৰি
বাৰ আৰু পানীত নিজৰ মূৰ্ত্তি দেখিব নেপায়।

মাটিৰ টিলা (ভেঁটি) গৰু, দেবমূৰ্ত্তি, ব্ৰাহ্মণ, ঘিউ, মৌ, চাৰি
আলিৰ সুৰ আৰু অতিশয় ডাঙ্গৰ গছ, এই বিলাকক দক্ষিণ পিণে
বাধি ষাত্ৰা কৰিব লাগে।

ভাৰ্য্যাৰ লগত একে লগে বহি ভোজন কৰিব নেলাগে; আকে
ভোজন কৰাত হাঁহিৰ ধৰাতে হামিয়াত নিজ ইচ্ছায় অসাবধান হৈ
যহি ধৰাত, চকুত, কজ্জল দিব ধৰাত, খালীগায়ে তেল দিব ধৰাত
আৰু সন্তান প্ৰসৱ কৰাৰ সময় ভাৰ্য্যাক দেখিব নেপায়।

এক বস্ত্ৰে ভোজন কৰিব নেপায়, নাক্ষঠ হৈ গা ফুৰিব। বাটত ছাইৰ ওপৰত আৰু গৰুচৰা পথাৰত খেতিৰ নিমিত্তে চাহ কৰা মাটিত, পানীত, মৰি শালিত, পৰ্বতত, দেৱতাৰ ঘৰত, উইচিলাত, প্ৰাণী থকা গাঁতত, বুলি যন্ত্ৰতে ২ খিটৈ খিটৈ, আৰু নদীৰ পাৰত মল-মূত্ৰ ত্যাগ নকৰিব। আকৌ বায়ু অগ্নি ব্ৰাহ্মণ, পানী আৰু গৰু এই বোৰ আগত দেখি ২ কেতিয়াও মল-মূত্ৰ ত্যাগ নকৰিব। কাঠ, দলি চপৰা পাত বা তৃণাদিৰে মাটি ঢাকি, আৰু কাপোৰেৰে মুৰ গা আচ্ছাদন কৰি, নীৰবে বহি শৌচাচাৰ কৰিব লাগে।

দিনত আৰু উভয় সন্ধ্যা সময়ে উত্তৰ মুখে আৰু ৰাতিত দক্ষিণ মুখে বহি মল মূত্ৰ ত্যাগ কৰিব। একাৱৰ নিমিত্তে কিছা মেঘৰ ছায়াৰ বাবে দিকবিদিক জ্ঞান নোহোৱা হলে, আকৌ পীড়িত নাই বা ভয়ৰ কোনো কাৰণ উপস্থিত হলে, যি মুখেই হওক মল মূত্ৰ ত্যাগ কৰিলে দোষ নাই।

মুখেৰে ফুঁদি জুই ধৰিব আৰু পত্নীক উলম্বাবস্থায় দেখিব নেলাগে। জুটত অপবিত্ৰ বস্তু পেলাব, ভৰি সেকিব শুৱা খাট বা চান্দৰ তলত ভাৰ পিচনত ৰাখিব আৰু অগ্নি চেৰাবৰ ও নেলাগে।

সন্ধ্যা সময়ত গাব, শুব আৰু ফুৰিব নেপায়। দিনত খোৱাত অতি তৃপ্তি হলে আকৌ ৰাতি খাব নেলাগে। দীঘল মাৰিৰে মাটি খান্দিৰ আৰু নিজৰ পিন্ধা মালা-মণি-নিজে থকাব নেপায়।

পানীত মল মূত্ৰ আৰু তদ্বিলিপ্ত কাপোৰ ধোৱা, কিছা বিব আৰু ভেঁজ পেলাব নেলাগে।

শূভ্ৰ ঘৰত অকলে শুব, মানী লোকক টোপনিৰ পৰা উঠাব, বস্ত্ৰশ্ৰাৱ সহিতে আলাপ কৰিব নেপায় আৰু বাচি (অনিমন্ত্ৰনে) বস্ত্ৰলৈ নেধাব।

যত বহুত অধৰ্মী ছুই মাহুহ থাকে, সদাই ষোগ হয়; আৰু চাঙালাদি অন্ত্যজাতি থকা ঠাইত বসতি নকৰিব। আকৌ অকলে বেচি দূৰৈ বাটকো নেযাব। আজলিৰে পানী কিনা উৰুৰ ওপৰত বাধি কোনো বস্তু ধোৱা আৰু অকথাতে আনন্দিত হোৱা অহুচিত। সেইকপে অশান্তীয় নাচ গান আৰু নিজৰ গাত কিম্বা কাঠ আদিত বাদ্য কৰা, কাষলি বজোৱা, দাঁতে দাঁতে লগাই শব্দ কৰা বেয়া। আৰু গাধৰ নিচিনা মাতিবও নেলাগে।

কাহৰ পাত্ৰত ভৰি লগাব আৰু ভঙ্গা নাইবা বিয়ৰ সন্দেহ থকা সাজত ভোজন কৰিবও নেলাগে। এইকপে আনৰ চৰ্ম পাহুকা, কাপোৰ, লগুণ, অলঙ্কাৰ, মালা আৰু কমণ্ডলু এই বোৰ ব্যৱহাৰ কৰিবও নেলাগে।

টেকৰ আৰু অশিক্ষিত ক্ষুধাৰ্ত্ত, ৰোগী, শিংভঙ্গা, কনা, খুৰা ভঙ্গা লেজ ছিগা ঘোঁৰা হাতী প্ৰভৃতিত উঠিব নেলাগে।

পুৱাৰ বদ, চিতাৰ ধোৱা আৰু ভঙ্গা আসন বৰ্জন কৰিব। নিজক নিজে নখ, লোম উঠাব, নখেৰে তৃণ ছিগিব আৰু নিষ্কল অৰ্থাৎ ভৰিষাতৰ অমদল হোৱাৰ সম্ভৱ থকা কাম কৰিব নেলাগে। সূৰ্য্য অস্ত গলে তিল সৰ্ব্বক্ষীয় কোনো বস্তু ভোজন কৰিব নেপায়। এই বোৰ কাম কৰিলে আয়ুক হয়।

লাজঠ হৈ আৰু ভিত্তা ভৰিৰে শুৱ নেলাগে। ধোৱা মুখে কথা, কব, চকুৰে দেখা নোপোৱা, আৰু দুৰ্গম ঠাইক ঘাব, পৰাপক্ষে নদীত সাঁতৰিব নেলাগে। মূল মুত্ৰৰ পিনেও চাব নেপায়।

‡ ভিত্তা ভৰিলে ভাত খালে আয়ু বৃদ্ধি হয়।

চুলি, ছাই, হাড়, খোলা কপাহৰ গুটি আৰু তুহ এই বোৰ বস্তু
উঠিলে আয়ুৰ্দ্ধ হয়।

হুইও হাতেৰে আপোনাৰ মুখ ধুৱা ৰেয়া। চুৰা মুখে মূড়
লাৰিব নেলাগে। আৰু মূড় তিয়াই হাতেৰে পিহি গা ধুব লাগে।
গাধুই আকৌ গাত তেল ঘঁহা অমুচিত।

শৰৰ গুৰিত, অধাৰ্মিকৰ গুৰিত, কন্দাকটা ঠাইত, অনেক লোক
গোট ধোৱা ঠাইত, খাই উঠি, বাতিয়াই, টেকা উগাব কৰি আৰু
শৰীৰত তেজ ওলালে শাস্ত্ৰ পঢ়িব নেলাগে।

ভোজনান্তে, পীড়িত অৱস্থায়, আৰু মাজনিশা অনেক কাপোৰ
গাত লৈ গাধুব নেলাগে। পানীৰ কাৰণ ভাল কৈ জনা না থাকিলে
সেই নদীত স্নানিগা ধোৱা অমুচিত।

দেৱ প্ৰতিমা, পিত্ৰাদি গুৰুজন, ৰজা, স্নাতক ব্ৰাহ্মণ, কপীলা গাই
আৰু ঈশ্বৰৰ ভক্ত, এওঁ লোকৰ চাঁয়া চেৰাই যাব নেলাগে।

অধিক বয়সীয়া, ক্ষত্ৰিয়, সৰ্প, বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ আৰু দুৰ্বল লোকক
অপমান দিব নে লাগে।

শ্ৰীলাভ হুলত বুলি নে ভাবি, মৃত্যুকাল পৰ্যন্ত শ্ৰীযুদ্ধিৰ চেষ্টা
কৰিব। মিছা কথা নকব আৰু সচা কথাৰো ভাল লগা কৈছে
কব।

অন্ধহীন, অধিকাজ, বিদ্যাহীন, বয়োধিক কণহীন, নিৰ্কলী আৰু
নিৰ্দ্ধনী এই সকলক নিজ নিজ হীনতাৰ উল্লেখ কৰি নিন্দা নকৰিব।
আৰু অশুচি হৈ হাতেৰে গাই, ব্ৰাহ্মণ, অগ্নি সূচুব। আকৌ অগ্নি
শৰীৰে কিবা অশুচি অৱস্থায় আকাশৰ তাৰা দিও নেচাব। মাহুহ

সদাই অস্ত্ৰবে বাহিৰে শুচি থাকিব, জিতেছিয় হব, এলাচ নকৰিব
সদাই শাস্ত্ৰাদি পাঠ কৰিব আৰু উদ্যোগী হব।

সদাই বেদাভ্যাস, বাহ্যভ্যাস্তৰ শুচি, ধৰ্ম্মালাপ, 'আৰু সৰ্বজীবে
মৈত্ৰীভাব এই কয়টি ব্ৰাহ্মণ সকলৰ পৰম ধৰ্ম্ম।

ঘৰৰ ওচৰতে বিষ্ঠা মূত্ৰ তাগ কৰা; ভৰি ধোৱা আৰু চুৱা পেলোৱা
উচিত নহয়। অগ্নি ঘৰত বেতঃপাত কৰিব নে লাগে।

শৌচাচাৰ, দেহসজ্জা, (অলঙ্কাৰাদি পিন্ধা কাজ) স্নান, দাঁতধোৱা
কাম, অঞ্জন লেপন আৰু ঈশ্বৰৰ সেৱাদি বেদাদিক কাম দিনৰ আগ
বেলাতে কৰিব লাগে। আৰু শেষ ৰাতিও কৰাৰ বিধি আছে।

সকল ধৰ্ম্মৰে মূল আচাৰ, এতেকে এই আচাৰ যত্নেৰে প্ৰতিপালন
কাৰব লাগে। মানুহ সদাচাৰৰ পৰাই ধৰ্ম্মী হয় আৰু সেইয়ে হলে
পৰকালৰ পথ মুকলি হয়। আকৌ এই সদাচাৰৰ পৰাই ইকালত দীৰ্ঘায়ু,
মনোমত সন্তান-সন্ততি আৰু অক্ষয় ধন লাভ হব। ইয়াৰে যদি কিবা
কুলক্ষণ থাকে, সিও নষ্ট হয়। অনাচাৰী লোক, অধৰ্ম্মী, সমাজত মান্দত,
হুংখভোগী, বোগী আৰু অল্লায়ু হয়। যি সদাচাৰী তেওঁ সকলো
আকাৰ সুভলক্ষণ হীন হলেও এশ বছৰ জীয়াই থাকে।

পৰৰ উপকাৰেই ধৰ্ম্ম, পৰৰ অপকাৰেই পাপ, আৰু স্বাধীনে সুখ,
পৰাধীনে দুঃখ। পাপ-পুণ্য আৰু সুখ দুখৰ এই সংক্ষেপ লক্ষণ
জানিব। আৰু সদাই মনত ৰাখিব লগীয়া।

ঋত্বৰ বশবৰ্ত্তী হৈ ব্ৰাহ্মণৰ উপৰ মাৰি তুলিলেও সেই পাপে তাৰ
এশ বছৰ নৰক ভোগ হয়। আন কি ব্ৰাহ্মণক তৃণাদিৰে ও মাৰিব নে
লাগে।

ডাক্তৰ ভাইক পিতৃ তুলা, আৰু আপনাৰ স্ত্ৰীক নিজৰ দেহৰ অভিন্ন
বুলি জ্ঞান কৰিব লাগে। দাস-দাসীক আপোনাৰ ছায়াৰ মিচিনা বিবেচনা
কৰিব আৰু আপোনাৰ কন্তাক পৰম স্নেহৰ পাৰ্শ্ব বুলি জানিব। এতেকে

ইহঁতৰ পৰা হুংখিত বা অপমানিত হ'লেও থং নকৰি সহ্য কৰিব লাগে। কোনো একোৰে ইহঁতৰ সৈতে বিবাদ কৰিব নো লাগে।

যি ব্ৰাহ্মণ ভণ্ড তপস্বী বা বকত্ৰতী নাইবা বেদানবিস্তৃত তাক জন মাত্ৰও প্ৰদান কৰাজানী লোকৰ অহুচিত। এনে দান কৰিলে দাতা আৰু গ্ৰহীতা উভয়ে পৰকালত বিপদগ্ৰস্ত হয়। ইয়াত দান কৰ্ত্তাৰ শিলৰ ভেলত উঠি নদী পাৰ হোৱাৰ ফল হয়।

আনৰ বোৰা, শকট, শয্যা আসন, নাদ বা খাল, ঘৰ-বাড়ী এই বোৰ হুকুম নলৈ ব্যৱহাৰ কৰিব নোলাগে। কৰিলে গৰাকীৰ পাপৰ চতুৰ্থাংশ ভোগী হব লাগে।

যম আৰু নিয়ম উভয়েইহে মুক্তি কৰিব পাৰে; অকলে হলে কোনোৱে নোবাবে। *

জগহত্যা কাৰীয়ে দেখা অন্ন, কেশ আৰু পোক, কীট আদি থকা অন্ন ইচ্ছা কৰি ভৰি লোগোৱা অন্ন, বজস্থানীয়, কুকুৰে আৰু চৰাই বোৰে ঠোঁটেৰে লাৰা (চোৰা) অন্ন, গৰুৱে ভ্ৰাণ লোৰা অন্ন, সাধাৰণৰ কাৰণ বন্ধা অন্ন, বেজাৰ অন্ন, যোনে মিছা সাখী কয়, যি অকৃতজ্ঞ আৰু যাব জীৱ উপপতি আছে। যি জনে জীৱ বৃদ্ধিত চলে, পণ্ডিত সকলে নিন্দা কৰা অন্ন, মহাপাতকীৰ, ক্লীবৰ ব্যভিচাৰীৰ অন্ন আৰু কাৰো খাই এৰা আকৌ ওপৰত হাঁচি পৰা অন্ন লেখাব। বাহী পায়স খোৱাও উচিত ন হয়। ওপৰত কোৱা অন্ন বোৰ নিজৰ চাল, হাড় আৰু লোম বুলি পৰিত্যাগ কৰিব। যদি

* দয়া, কৰ্মা জীৱবচিষ্টা, অহিংসা পক্ষৰ দ্ৰব্য চুষ নকৰা আদিবিধ নাম যম আৰু যান উপবাস শাস্ত্ৰ পাঠ, আৰু পবিত্ৰ থকাকে নিম্নৰ বোলে।

নাজানি ধায়, তেজ্ঞে তিনি। বাড়ি উপবাস কৰিব। কিন্তু জানি
তিনি খালে এক প্রজাপত্তা ব্রত কৰিব লাগিব। বেতস, বিষ্ঠা
আৰু মূত্ৰ খালে ও এই প্রায়শ্চিত্ত জানিব। হোতেলৰ অন্ন খালেও
পূৰ্বে কোৱা পুণ্য নষ্ট হয়।

দান কৰি গৰ্হ কিম্বা পৰৰ আগত প্রকাশ কৰিলে দানৰ ফল
নষ্ট হয়।

পৰকালত সহায় কৰিবলৈ পিতৃ মাতৃ, স্ত্রী পুত্ৰ আৰু জ্ঞাতি
আদি বন্ধু কোনেও সঙ্গত নেথাকে; কেৱল ধৰ্ম্মইহে সেই ঠাইৰ
সহায়।

জীৱ অকলে ওপজ্ঞে, অকলে লয় পায়; আৰু অকলেই নিজৰ
ভাল বেয়া কামৰ ফল ভোগ কৰে। এক খণ্ড কাঠৰ নিচিনা মৃত্যু
দেহক মাটিত পেলাই ধেতিয়া পাচ মুখ কৰি বন্ধু বান্ধব সকল
ঘৰলৈ আহে; তেতিয়া কেৱল ধৰ্ম্মই সেই জীৱৰ লগত যায়।
এতেকে সেই কালৰ সহায়ৰ নিমিত্তে নিতৌ অলপ অলপকৈ ধৰ্ম্ম
সঞ্চয় কৰি ৰাখিলে সেই ধৰ্ম্মৰ সহায়ে দুঃখ জনক নৰকাদিৰ পৰা
নিস্তাৰ পোৱা যায়। ধৰ্ম্মী মানুহৰ যি পাপ হয়, তাক ধৰ্ম্মে নষ্ট
কৰে; আৰু অস্তিত্বে তেওঁৰ দীপ্তিমান শৰীৰক অবিলম্বে স্বৰ্গাদি
মহা সুখকৰ ঠাইলৈ নিয়ে।

শয্যা, গৃহ, কুশ, কপূৰাদি গন্ধদ্রব্য, পুষ্প, ফল-মূল, খাগীৰ, মনি,
ধান—চাউল, যব, শাক মাছ, মাংস, দৈ, মৌ আৰু অন্তৰ দান
এই বোৱৰ বস্তু দোৰীত কাম কৰি পতিত হোৱা অক হীন জাতিৰ
লোক সকলে অবাচিত অৰ্থাৎ নোখোজা কৰি দিলে গ্ৰেহণ কৰিব
পায়।

ষোৰশ অধ্যায় ।

অল্প বয়সত মৃত্যুৰ কাৰণ ;

আৰু ভোক্ষাভোক্ষ মাংস ।

বেদ অভ্যাস নকৰিলে, সদাচাৰ পৰিত্যাগ কৰিলে, কৰ্ত্তব্য কাম কৰিবলৈ এলাহ কৰিলে, আৰু দোষীত অন্ন ভোজন কৰিলে মানুহৰ আয়ুক্ষয় হৈ অসময়ে মৃত্যু হয় । খুদুনা, বখুন, বজাবৰ্ণৰ শাক অৰ্থাৎ বজা গাজৰ আদি ; আৰু বিষ্ঠাদিত গজি উঠা দ্ৰব্যাদি অভক্ষ্য ।

কোন বৃক্ষ কাটিলে বা ভাঙিলে যি এঠা ওলায়, গাই জগী দহ দিন অতীত নোহোৱাতে আৰু বজহুলা নাইবা দামুৰি মৰা গাইৰ গাখীৰ, তিলৰ লগত মিহলি হোৱা চাউলৰ ভাত, গমৰ শুদ্ধিত গাখীৰ আৰু মিঠৈ মিহলি কৰি সজা পিঠা, বজাদি দেৱ কামত মলো গোৱা পশুৰ মাংস, একেটি খুৰা থকা পশুৰ গাখীৰ, যি বোৰ চৰাইয়ে কেচা মাংস খায় তাক আকৌ কুকুৰা, পাব আদি পোহনীয়া চৰাই, খুৰাত জোৰা নথকা পশু, পানী কাউৰী, হাঁহ, বামশাৰ, ডাউক, চিহ্না, শালিকা আৰু যি বোৰ চৰাইয়ে ঠোটেৰে মাৰি কিছা নথৰে, চিৰি খায়, যি বোৰে পানীত ডুবি মাছ খায় এই বোৰক খাব নেলাগে ।

শুকান মাংস আৰু যি ঠাইত নানাবিধ পশুৰ মাংস বিক্ৰিৰ নিমিত্তে বাধে, তাৰ পৰা কিনি আনি, যি বোৰ পশুৰ মাংস বিষ্ঠা খায় আকৌ শাপ, নেউল আৰু পাঁচ নথ থকা পশুৰে মাংস খাব নেলাগে । কিন্তু পাঁচ মথীয়াৰ ভিত্তবত শুই, গৰু কাছ খৰগোৰ ইহঁতক খোৱা বাধা নাই ।

ওপৰত যিবোৰ পণ্ড—চৰাই আদিৰ মাংস খোৱা যুক্তত বুলি কোৱা হৈছে এই বোৰ যদি অকাৰণত মাৰি খায় ; তেন্তে শোষ হব। কেৱল শাস্ত্ৰানুযায়ী শ্ৰাদ্ধাদিৰ ভোজত দিয়া মাংস আৰু বোগৰ কাৰণে কিম্বা আহাৰা ভাৱে প্ৰাণ যায় যায় এনেকুৱা অৱস্থাতে হে মাংস খাব পাৰে।

যেনে ;—প্ৰোধিতং ভক্ষয়োন্মাং ত্ৰাঙ্কণাঞ্চ কামায়া ।
যথাবিধি নিযুক্তস্ত প্ৰণানাৰেৰ চাত্ৰ্য্যায়ৈ ॥ ২৭ ॥

(ইতি মহুঃ পঃ অঃ)

অনাপত কালে অবৈধ মাংস খোৱা অমুচিত।, অবৈধ মাংস খালে সেই পণ্ডবোৰে তাক পৰকালত ভক্ষণ কৰিব, আকৌ পণ্ডৰ গাত যিমান লোম থাকে তিমান বাৰ জন্ম ধৰিব আৰু প্ৰতিবাৰেই সেই পণ্ডৰ দ্বাৰাই হত্যা হব। অকাৰণত মাংস খালে খোৱা লোকে পৰকালে যেনে পাপ ভোগ কৰে ; ধনৰ কাৰণে পণ্ড মৰিবা লোকেও সেই পাপ ভোগে।

যেনে ;—ন তাদৃশং ভবত্যেনো যুগহস্তধৰ্ম্মিনঃ ।

যাদৃশং ভৱতি প্ৰেত্য ব্ৰথা মাংসানি খাদতঃ ॥ ৩৪ ॥

(ইতি মহুঃ পঃ অঃ)

যি লোকে জীৱ সকলক বধ বন্ধনা দি ক্ৰেশ নিদিবৈ আৰু বহুবাৰি কোনো প্ৰাণীকে হিংসা নকৰে, এটাইবৈ হিতকাৰী হয়, তেওঁ পৰকালে অতিশয় সুখ ভোগ কৰে আৰু যি বৰ্জ কৰ্ম্মাদিৰ আশা কৰে তাক সকলো লাভ হয়।

মহুৰ মূল বাক্য এই যে প্ৰাণী হিংসা নকৰাকৈ যদি কোনো উপায়ে মাংস পোৱা নেযায়, এতেকে কি বৈধ কি অবৈধ কোনো

মাংসকে মানুহে খোৱা উচিত ন হয়। বি শাস্ত্ৰৰ বিধি মতেও মাংস নেথায় তেওঁলোক সমাজত শিয় আৰু নিৰোগী হয়। আৰু কৈছে যে পশু মাৰিবলৈ অনুমতি দাতা, মৰা, ভাগ কৰা, মাংস কিনা, বিকা, ৰান্ধা, বহা, বা কুটা আৰু খোৱা এই এটাই বোৰেই পশু মৰা পাতকী *। মাংস শব্দৰ অৰ্থ এই যে মাংস অৰ্থাৎ সোক সঃ অৰ্থাৎ সি (ভোজন কৰিব)।

— :: —

সপ্তদশ অধ্যায়।

প্ৰেত আৰু জন্ম শুদ্ধি।

লুৰাৰ দাঁত গজাৰ পিছত, চূড়াকৰণ আৰু উপনয়নৰ সময়ত যদি সেই লৰা মৰে, তেন্তে সপিণ্ড সমানোদক সকল অশুদ্ধ হয়। সেইৰূপ সন্তান জন্মিলেও এটাইয়ে অশুচি হয়। সপিণ্ডৰ মৃত্যু হলে, ক্ৰান্তনৰ বেদ জ্ঞান আৰু অগ্নিচৰ্ম্ম বিবেচনাৰ দশাহ অশৌচ আৰু চাৰি দিন তিথি দিন কিম্বা এক অহোৱাত্ৰ অশৌচৰ নিয়ম আছে। সৰ্ব্বশুদ্ধ বিবাহিত ব্ৰাহ্মণৰ পক্ষে দশাহ অশৌচ বিহিত। সপিণ্ডৰ সন্তান পুৰুষৰ পৰা সিপিনে অশৌচ নেথাকে। কিন্তু সমানোদক তাৰ হলে সদাই থাকে। জন্ম-মৃত্যুৰ উত্তৰ অশৌচেই এক নিয়মে পালন হোৱাৰ নিয়ম আছে। কেৱল মৃত্যু অশৌচে সপিণ্ডৰ এটাইয়ে অশুদ্ধ থাকে আৰু মাছ, মাংস, তৈল্যাদি বৰ্জনীয়। জন্মশৌচে হলে কেৱল মাক বাপেকেই মাথোন অশুদ্ধ হয়। তাৰ ভিতৰতো মাকৰ দহদিন আৰু বাপেকৰ হলে স্নান কৰিলেই স্পৰ্শনীয় হয়।

পুরুষে কামাধীন হৈ নিজজীতে বেতঃপাত কৰাত জ্ঞান কৰিলেই
শ্ৰুতি হয় ; কিন্তু অপৰ জীত হলে তিনি দিন অশৌচ খতিব লাগে ।

ব্রাহ্মণ যদি গুণবানেই হয় ; তথাপি সপিণ্ডৰ শব্দ স্পৰ্শ কৰিলে
দহ অহোৰাত্ৰ অশৌচ, ভূগিব লাগিব ।

তিৰোতা বোৰৰ তিনি মাহৰ পৰা ছ মাহৰ ভিতৰত গৰ্ভশ্ৰাব
হলে, মাহৰ সমান সংখ্যক অশৌচৰ দিন নিৰ্ণয় হয় । অৰ্থাৎ
তিনি মাহৰ তিনি দিন, চাৰি মাহৰ চাৰি দিন ইত্যাদি ।

চুড়াকরণ নোহোৱা লৰাৰ মৃত্যু হলে সপিণ্ড সকলে অহোৰাত্ৰি-
তেই শুদ্ধ হয় । কৃতচুড় হৈ উপনয়নৰ আগে স্নেহ মৰিলে, তিনি ৰাতি
লাগিব । তিনি বছৰৰ কম বয়সীয়া লৰা মৰিলে তাৰ অগ্নিদাহ
বা উদক ক্ৰিয়া কৰিব নেলাগে । গাঁওৰ বাহিৰে নি পুতি বা উদং
ঠাইত পেলাই আহিলেই হয় । কিন্তু নামকৰণ হলে বা দাঁত গাঞ্জিলে,
প্ৰেতৰ মঙ্গল কাৰণে উদক ক্ৰিয়াদি কৰা ভাঙ্গ ।

সমানোদক সকলৰ সন্তান জন্মিলে, তিনি ৰাতি অশৌচ হয় ।
বিয়া দিবলৈ ঠিক্ ঠাক্ হোৱা ছোৱালী মৰিলে স্বামী আৰু বন্ধুবৰ্গে
তিনি ৰাতি অশৌচ খতিব লাগে । পিতৃ পক্ষৰ লোক সকলেও
এইৰূপ অশৌচ খতি শুদ্ধ হয় ।

মৃতশৌচ কোষৰতে হলে অকৃত্ৰিম (সন্ধাৰ বা কৰকচ) লোনেৰে অন্ন
ভোজন কৰিব আৰু তিনি দিন গা নিপিহাকৈ নদী প্ৰভৃতি বেচি
নাইবা শোধ থকা পানীত গাধুব লাগে । মাছ মাংস খাব নেলাগে আৰু
অকলে শুব লাগে । কিন্তু বিদেশত থকা লোকৰ যদি সপিণ্ড
সকলে কেই দিন মান অতীত হোৱাত মরণৰ সন্বাদ পায় ; তেন্তে বি
কেই দিন বাকী থকাত শুনে ; সেই কেই দিন মাথোন অশৌচ খতি

লাগে । বিদেশস্থ সপিণ্ডীর জন্ম অশৌচো এইরূপ জানিবা । যদি বহুদিন অতীত হোৱাত বাতৰি পোৱা যায় ; তেন্তে শুনা দিনৰ পৰা তিনি বাতি মাত্ৰ অশৌচ হয় । এবছৰ হৈ যোৱাত যদি শুনা যায় ; তেন্তে শুনা মাত্ৰে স্নান কৰিলেই শুচি হয় । বহুদিন অতীত হলে সমানোদকে নাইবা পুত্ৰৰ জনম মরণ শুনলে, সবন্ধে স্নান কৰ্ম্মৰ্থে শুচি হয় ।

অশৌচৰ ভিতৰত যদি আকৌ জনম বা মরণা শৌচ হয় ; তেন্তে প্ৰথম অশৌচৰ লগতে এই দ্বিতীয় অশৌচো যায় । এক ঘৰতে থকা বেদ শাস্ত্ৰজ্ঞ অপব লোক মৰিলে তিনি ৰাতি অশৌচ হয় কিন্তু এনেকুৱা ৰূপে মূৰ্থ মৰিলে এদিন মাথোন অশৌচ খাতিব লাগিব । মোমাই পুৰোহিত, শিষ্য পিতাৰ শহুৰ প্ৰভৃতি বন্ধুবৰ্গৰ মৃত্যু হলে পক্ষীণী (দুইদিন আৰু এৰাতি) অশৌচ হয় ।

সপিণ্ড মৰিলে বা অগ্নিলে ব্ৰাহ্মণে দহ দিন, ক্ষত্ৰিয়ে বাৱদিন, বৈশ্ণৱে পোন্ধৰ দিন আৰু শূদ্ৰই এমাহে শুদ্ধ হব । শূদ্ৰৰ উপনয়নৰ ঠাইত বিবাহেই । অশৌচৰ দিনৰ সংখ্যা বেচি কম কৰা অমুচিত * ।

যিবোৰ ত্ৰিবোতা পাষণ্ড বিলাকৰ আশ্ৰিত্ যিবোৰ তিৰোতাই স্বইচ্ছায় অনেক পুৰুষৰ সহিতে সঙ্গম কৰে ; যি বোৱে গৰ্ভপাত কৰে ; বা কৰায়, পতিক মাৰে আৰু যি বোৱে মদ খায় ইহঁতৰ উৰ্দ্ধদেহিক শ্ৰাদ্ধাদি ক্ৰিয়া নাই ।

ৰজাৰ সিংহাসনেই অশৌচৰ সমান ; কিয়নো ৰজাই সেই আসনত বহি প্ৰজা সকলক পালন কৰি থাকে । চন্দ্ৰ, অগ্নি, সূৰ্য্য, বায়ু,

* শৌতস্বৰ্ত্ত অগ্নিক্ৰিয়াৰ ব্যাঘাট ন কৰিব । হোমাদি কৰ্ম্ম কৰিবৰ সময় সপিণ্ড হলে ও অশৌচ ন হয় ।

ইষ্ট, কুবেৰ, বৰুণ আৰু যম এই আঠদিক্ পালে, বজাৰ দেহত অৱস্থিতি কৰে; এই কাৰণে বজাৰ অশৌচ্ হবলৈ নোবাৰে। কিয়নো উক্ত লোকপাল সকলৰ নিমিত্তেই পৃথিবীত শৌচাশৌচ্ পালন হয়; এই হেতুকে তেওঁলোক সদাই শুচি আৰু এই দেৱতা সকল বজাৰ দেহত লিপ্ত থকাৰ কাৰণে বজাও শুচি। কেৱল সদা শৌচ্ মাথোন বজাৰ বিহিত আছে।

ব্ৰাহ্মণে অশৌচাত্তে শ্ৰাদ্ধাদি সম্পন্ন কৰি পানী, ক্ষেত্ৰিয়ে বাহন আৰু ধনুৰ্দ্ধান, বৈশ্বে পশু খেদা মাৰি বা লাগাম আৰু শূত্ৰে ও ক্ৰিয়াদি কৰি মাৰি স্পৰ্শ কৰি শুদ্ধ হব।

অসপিণ্ড মৰিলে তাক দহন বহনাদি কৰি, তিনি ৰাতি অশৌচ্ পালন কৰি শুচি হয়। মাতৃ সৰস্বতীৰ বান্ধব সকলোক দহন কৰিও উক্ত নিয়মে অশৌচ পালন পূৰ্বক শুচি হব। কিন্তু যদি শৱ দহনৰ পিছত মৃত্যু অসপিণ্ড কিম্বা তাৰ সপিণ্ডৰ ঘৰত বসতি নাইবা অন্ন ভোজন কৰে; তেন্তে দশাহ অশৌচ লাগিব। তাকে নকৰিলে এ দিন এৰাতিতেই শুদ্ধ হব।

জ্ঞাতি কিম্বা অপৰ হলেও যদি ইচ্ছা কৰি শৱৰ লগত মৰিশালি-লৈ যায় : তেন্তে সবন্ধে জ্ঞান কৰি, অগ্নিস্পৰ্শ পূৰ্বক ঘিউ খালেই শুদ্ধ হয়।

মানুহে জ্ঞান, তপস্যা, অগ্নি, আহাৰ, মাটি ঘন, পানী, গোবৰ আদিৰে ৰোপন, বায়ু, সূৰ্য্য, আৰু অৰ্থ শুদ্ধি এই কেইটিৰে শুদ্ধ হয়। যেনে;—বিদ্বানে কৰ্মাৰে, অকাৰ্য্য কৰা লোকে দান দ্বাৰাই, গুপ্তহাৰে কৃত পাপ পানীৰে, বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ তপস্যাৰে বাহিৰা বস্ত আৰু দেহ পানী গোবৰ আদিৰে, মলি থকা নদী সোতেৰে, মমোদ্ভৃষ্টা অৰ্থাৎ ইপৰ পুৰুষ লজমে চ্ছা কৰা তীবোতা বজৰুলা হলে, ষিদ্ধোত্ত

সকলৰ সন্মাস ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কিম্বা প্ৰবাস দ্বাবাই, পানীৰে বাহু বেহ, সত্য বলে মন বিজ্ঞা আৰু ঈশ্বৰ চিন্তাৰে জীবাশ্মা আৰু জ্ঞানেৰে বুজিব শোধন হৈ থাকে।

—:—

অষ্টাদশ অধ্যায়।

দ্রব্য শুদ্ধি * আৰু শৌচাচাৰদিৰে

দেহ পবিত্ৰ বখাৰ নিয়ম।

সোণা ৰূপা আদি ধাতু সকল শিলৰ বস্তু, শস্য, মুক্তা ইত্যাদিৰ পাত্ৰ সকল পানী আৰু অগ্নিৰে শুদ্ধ হয়। যেনে সোনা আৰু ৰূপা, পানী আৰু অগ্নিৰে, তাম্ৰ, কাঁহ, লো, পিতল, বাং, সীহৰ পাত্ৰ সকল চাই, টেকা আৰু পানীৰে শুচি হয়।

ঘিউ তেল আদি জলীয়া বস্তুবোৰ কাউৰী আদিৰে দোষীভূত হলে বেগত পৰিমাণ তিনি ডালি কুহেৰে লাৰিলে শুদ্ধ হয়।

বস্ত্ৰ আৰু হৰি সেৱাও ব্যৱহাৰ্য কাঁঠৰ দ্ৰব্য বোৰ অপক্লিষ্ট হলে ঘিউ কিম্বা তেল ঘহী পিছত তপত পানীৰে দুই পেলালে শুচি হয়। বেচি ধান বা অনেক কাপোৰ শাক আৰু ফলাদি কোনও

‡ এই দ্ৰব্য শুদ্ধি বিষয়ে আমালোকে সম্বায় যি বোৰ শাস্ত্ৰ মতে শুদ্ধ কৰি থাকোঁ, সেই বোৰ আকৌ এই পুথিত লেখি পুথিৰ আকাৰ বেচি কৰাৰ কোনো সোকাৰ নাই দেখি, সেই বোৰ এৰি দি, যি বিলাক অতি লাগতিয়াল আৰু সকলোৰে ক্ৰমে মেজানে, মসই বোৰ আখোন লেখা হল।

প্রকাৰে অশুদ্ধ হলে পানী সিচৰাই দিলে শুচি হয় ; কিন্তু অলপ হলে ধোৱ লাগিব । বেশ্যৰি কাপৰ ক্ৰাৰ আৰু মাটিৰে, নেপাল দেশিয় কদল নিম ফলৰ গুড়াৰে শুচি হয় । ভাত বন্ধা খৰিত পানী সিচৰাব আৰু মাটিৰ সাজ্ পুনঃ পুৰিব লাগে । কিন্তু মাটিৰ সাজ্ মদ, গু, মৃত, শ্লেমা (কফ), পূজ নাইবা তেজেৰে অপবিত্ৰ হলে পুনঃ শুদ্ধ ন হয় ।

যদি কোনো খোৱা বস্তু ভোক্ষ চৰাইয়ে চুৰা কৰে, গৰুৱে স্নেহে ; উৰা পিন্ধা কাপোৰ কিম্বা ভৰি লাগে, ওপৰত হাঁচি পৰে নাইবা কেশ-পোক আদিয়ে দূষিত কৰে; তেওঁ অলপ মাটি পেলাই দিলে শুদ্ধ হয় ।

এটি গৰুৰে খালে পিয়াহ শুচে এনে পৰিমাণ পানী যদি বং, গন্ধ আৰু বস যুক্ত ন হয় সি শুদ্ধ । আৰু যি বস্তু বিকিবলৈ হাট বাজাৰে ওলায় তাক যদি অনেকে স্পৰ্শও কৰে, তথাপি শুদ্ধ । কাউবী প্ৰভৃতি চৰাইবোৰে গছৰ পৰা ঠোঁটেৰে ঠুকি পেলোৱা গছৰ ফল শুচি, মৃগ মৰাৰ সময় কুকুৰৰ মুখ শুচি; আৰু পশু পক্ষী কুকুৰে মাৰিলে তাৰ মাংস শুচি; আকৌ চণ্ডাল আদি হীন জাতিৰ ব্যাধে মাৰি যি মাংস আনে সিও শুচি ।

নাইব ওপৰে যি বোৰ ইন্দ্ৰিয় আছে, সেই সমুদাই পবিত্ৰ ; কিন্তু নাইব পৰা তলে থি বোৰ ইন্দ্ৰিয় আছে সিবোৰ এটাইয়ে অপবিত্ৰ, এতেকে সিবোৰ ইন্দ্ৰিয় স্পৰ্শ কৰিলে অশুচি হয় আৰু শৰীৰৰ পৰা ওলোৱা মল বিলাকো অপবিত্ৰ জানিব ।

যি বোৰ দ্বাৰে মল-মূত্ৰ ওলায় তাক মাটি আৰু পানীৰে শুদ্ধ কৰিব । আৰু চৰ্কি (তেল), বীৰ্য্য, তেজ, মস্তিষ্ক ; বিষ্ঠা, মূত্ৰ, নাকৰ মল, সেপ, চকুৰ মল আৰু ঘাম (এই চাৰিটি শৰীৰৰ মল) এই এটাইকে পানী আৰু মাটিৰে শুচি কৰিব । ইয়াৰ ভিতৰত প্ৰথম ছয় বিধ মাটি আৰু পানী উভয়ৰে আৰু শেষৰ ছয়টি কেৱল পানীৰেই শুচি কৰিব ।

যি লোকে পবিত্ৰ হৈ থাকি বটৈ ইচ্ছা কৰে, তেওঁ মূত্ৰাশৌচে লিঙ্গে এবাৰ ; বাম হাতে ৩ বাৰ তাৰ পিছে আকৌ দুই হাতে দুবাবকৈ মাটি পাণ্ডী লব। মৈথুনৰ পিছত ইয়াৰ দুগুণ। মৈথুনৰ পিছত মূত্ৰ ত্যাগ কৰিলে মূত্ৰাশৌচৰ চাৰি গুণ। মল ত্যাগান্তে লিঙ্গে এবাৰ, শুদ্ধ তিনিবাৰ, বামহাতে দহবাৰ ; আকৌ উভয় হাতে সাত্ সাত্ বাৰ আৰু দুইও ভৰিত ছয় বাৰকৈ পাণ্ডী সহিতে মাটিলব।* এই নিয়ম গৃহবাসী সকলোৰ পক্ষে বিধবাৰপক্ষে ইয়াৰ দুগুণ ; সতী, বৈষ্ণৱ, ব্ৰহ্মবি আৰু একচাৰিৰ পক্ষে ইয়াৰ চাৰিগুণ, বাণপ্ৰস্থী আৰু উদাশীনৰ পক্ষে তাৰ ছয় গুণ, বতীসন্ন্যাসীৰ পক্ষে তাৰ আঠগুণ জানিব।

মল-মূত্ৰ ত্যাগৰ পিছত শুদ্ধহৈ আচমন কৰি, ইন্দ্ৰিয়চ্ছিদ্ৰ বিলাক স্পৰ্শ কৰিব। বেদ শাস্ত্ৰাদি পঢ়িবৰ সময় আৰু অন্ন ভোজন কৰিও সদাই এই ৰূপে আচমন কৰিব। আচমন কালে তিনি বাৰ জলপান আৰু দুবাৰ মুখ মাজন কৰিব লাগে। স্বধৰ্ম পৰায়ণ শাস্ত্ৰজ্ঞ শূদ্ৰ নাহে নাহে কেশ মুণ্ডন কৰিব, জনম মৰণে বৈশ্বৰ ত্ৰায় অশৌচ পালন কৰিব। আৰু ব্ৰাহ্মণৰ অৱশিষ্ট ভোজন কৰিব।

যেনে—শূদ্ৰানাং মাসিকং কাৰ্য্যবপনং ত্ৰায় বৰ্ত্তিনাম্।

বৈশ্ববৰ্চোচ্চক্ষশ্চ দ্বিজোচ্ছিষ্টঞ্চ ভোজনম্ ॥ ১৪ ॥

(ইতি মনুঃ অঃ)

* (১) বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মাবলম্বীৰ ভিতৰত কাৰো কাৰো মতে ইয়াতকৈ বেচি পৰিমাণে মাটি-পানী লোৱাৰ নিয়ম আছে। বাহুল্য হেতু ইয়াত লেখা নহল।

(২) উইৰ মাটি, ইন্দুৰৰ মাটি, অন্তৰ্জল মাটি, হালত উঠা মাটি, হুৰি বনৰ গুৰিৰ মাটি, শস্য স্থানৰ, শুৱা ঠাইৰ, চাৰি আলিৰ যুৰৰ বাগিছাৰ মাটি, গৰুৰ বাটৰ আৰু গৰু চৰোৱা পথাৰৰ মাটি এই সমস্ত ঠাইৰ মাটি, মাটি পানীত ব্যবহাৰ কৰিব নে লাগে।

মুখৰ পৰা পাণী কণা ওলাই গাত পৰিলে, তাত্ গা চুৱা নেযায়, শ্মশ্ৰু (ডাঢ়ি-গোঁফ) মুখত সোমালে আৰু উলিয়া বলৈ যত্ন কৰিও উলিয়াব নোৱাৰা দাঁতৰ মাজত থকা অগ্নাদিৰ পৰা চুৱা নহয়। আনক মুখ ধুবলৈ ঢালি দিবাৰ সময় যদি পানী চিটা ভৰিত বা গাত পৰে তাতও চুৱা নহয়। কেইবা বেলি গা চলিলে বা বাতিয়ালে গা ধুই ঘিউ খালে আৰু ভাতগ খোৱাৰ পিছত বাতিয়ালে আচমন কৰিলেই শুদ্ধ হয়।

টোপনিৰ পৰা উঠি, হাচিয়াই, খাই উঠি থকাৰ পেলাই, মিছা কথা কৈ আৰু ক্ষুদ্ৰ ভোজন কৰি, বেদাদি শাস্ত্ৰ পঢ়িব লাগিলে আচমন কৰিহে পঢ়িব লাগে।

উনবিংশ অধ্যায়।

স্ত্রীধৰ্ম্ম।

তিৰোতা বোৰৰ বয়সানুসাৰে ছোৱালী, গাভৰু আৰু বৃদ্ধ এই তিনি কাল বিভাগ আছে। এই তিনিও কালৰ কোনো সময়ে নিজ ঘৰত থাকি, কোনও কাম স্বাধীন ভাবে কৰা উচিত নহয়। স্ত্রীলোক ছোৱালীতে পিতৃৰ বশে, গাভৰু কালত স্বামীৰ বশে আৰু স্বামী মৰিলে বৃদ্ধকালে পুত্ৰৰ বশে থাকিব; কিন্তু কেতিয়াও স্বাধীন হৈ নে থাকিব। স্বাধীন হৈ থাকিলেই তিৰোতাই পিতৃ-মাতৃ উভয় কুলকে দূষিত কৰে।

যি লোকে পবিত্ৰ হৈ থাকি বগৈ ইচ্ছা কৰে, তেওঁ মূত্ৰাশৌচে লিঙ্গে এবাৰ ; বাম হাতে ৩ বাৰ তাৰ পিছে আকৌ দুই হাতে দুবাৰকৈ মাটি পাণী লব। মৈথুনৰ পিছত ইয়াৰ দুগুণ। মৈথুনৰ পিছত মূত্ৰ ত্যাগ কৰিলে মূত্ৰাশৌচৰ চাৰি গুণ। মল ত্যাগান্তে লিঙ্গে এবাৰ, গুহে তিনিবাৰ, বামহাতে দহবাৰ ; আকৌ উভয় হাতে সাত্ সাত্ বাৰ আৰু দুইও ভৰিত ছয় বাৰকৈ পাণী সহিতে মাটিলব।* এই নিয়ম গৃহবাসী সকলোৰ পক্ষে বিধবাৰপক্ষে ইয়াৰ দুগুণ ; সতী, বৈষ্ণৱ, ব্রহ্মবি আৰু একচাৰিৰ পক্ষে ইয়াৰ চাৰিগুণ, বাণপ্ৰস্তুী আৰু উদাশীনৰ পক্ষে তাৰ ছয় গুণ, যতীসন্ন্যাসীৰ পক্ষে তাৰ আঠগুণ জানিব।

মল-মূত্ৰ ত্যাগৰ পিছত শুদ্ধহৈ আচমন কৰি, ইন্দ্ৰিয়চ্ছিদ্ৰ বিলাক স্পৰ্শ কৰিব। বেদ শাস্ত্ৰাদি পঢ়িবৰ সময় আৰু অন্ন ভোজন কৰিও সদাই এই ৰূপে আচমন কৰিব। আচমন কালে তিনি বাৰ জলপান আৰু দুবাৰ মুখ মাজন কৰিব লাগে। স্বধৰ্ম পৰায়ণ শাস্ত্ৰজ্ঞ শূদ্ৰে মাহে মাহে কেশ মুণ্ডন কৰিব, জনম মৰণে বৈশ্বাৰ ত্ৰায় অশৌচ পালন কৰিব। আৰু ব্ৰাহ্মণৰ ঐৰশিষ্ট ভোজন কৰিব।

যেনে—শূদ্ৰানাং মাসিকং কাৰ্য্যাবপনং ত্ৰায় বৰ্ত্তিনাম্।

বৈশ্যবচ্ছেদীচ্চকম্পচ্চ দ্বিজোচ্ছিষ্টক ভোজনম্ ॥ ১৪ ॥

(ইতি মনুঃ অঃ)

* (১) বৈষ্ণৱ ধম্মাবলম্বীৰ ভিতৰত কাৰো কাৰো মতে ইয়াতকৈ বেচি পৰিমাণে মাটি-পানী লোৱাৰ নিয়ম আছে। বাহ্যিক হেতু ইয়াত লেখা নহল।

(২) উইৰ মাটি, ইন্দুৰ মাটি, অন্তৰ্জল মাটি, হালত উঠা মাটি, ছবুৰ বনৰ গুৰিৰ মাটি, শস্য স্থানৰ, শুৱা ঠাইৰ, চাৰি আলিৰ মূৰৰ বাগিছাৰ মাটি, গৰুৰ বাটৰ আৰু গৰু চৰোৱা পথাৰৰ মাটি এই সমস্ত ঠাইৰ মাটি, মাটি পানীত ব্যবহাৰ কৰিব নে লাগে।

মুখৰ পৰা পানী কণা ওলাই গাত পৰিলে, তাত্‌ গা চুৰা নেযায়, শ্মশ্ৰু (ডাঢ়ি-গোঁফ) মুখত সোমালে আৰু উলিয়া বলৈ যত্ন কৰিও উলিয়াব নোৱাৰা দাঁতৰ মাজত থকা অম্বাদিৰ পৰা চুৰা নহয়। আনক মুখ ধুবলৈ ঢালি দিবাৰ সময় যদি পানী চিটা ভৰিত বা গাত পৰে তাতও চুৰা নহয়। কেইবা বেলি গা চলিলে বা বাতিয়ালে গা ধুই ঘিউ খালে আৰু ভাতগ খোৱাৰ পিছত বাতিয়ালে আচমন কৰিলেই শুদ্ধ হয়।

টোপনিৰ পৰা উঠি, হাচিয়াই, খাই উঠি থেকাৰ পেলাই, মিছা কথা কৈ আৰু ক্ষুদ্ৰ ভোজন কৰি, বেদাদি শাস্ত্ৰ পঢ়িব লাগিলে আচমন কৰিহে পঢ়িব লাগে।

উনবিংশ অধ্যায়।

স্ত্রীধৰ্ম্ম।

তিৰোতা বোৱৰ বয়সানুসাৰে ছোৱালী, গাভৰু আৰু বৃদ্ধ এই তিনি কাল বিভাগ আছে। এই তিনিও কালৰ কোনো সময়ে নিজ ঘৰত থাকি, কোনও কাম স্বাধীন ভাবে কৰা উচিত নহয়। স্ত্রীলোক ছোৱালীতে পিতৃৰ বশে, গাভৰু কালত স্বামীৰ বশে আৰু স্বামী মৰিলে বৃদ্ধকালে পুত্ৰৰ বশে থাকিব; কিন্তু কেতিয়াও স্বাধীন হৈ নো থাকিব। স্বাধীন হৈ থাকিলেই তিৰোতাই পিতৃ-মাতৃ উভয় কুলকে দূষিত কৰে।

তিবোতা বোবে সদাই প্ৰসন্ন মনে কাল কটাব, গৃহস্থালী কামত পাৰগ হব, যবব বস্ত্ৰ বাহানীবোৰ পৰিষ্কাৰ আকৌ যথাহানে সজাই বাধিব আৰু কিছু ব্যয় কুণ্ঠিত হব। বাপেক, ভায়েক আদিয়ে বাক ধৰ্ম্মতঃ দান কৰিছে, সেই স্বামীক জীৱিত থকা কালত সেৱা গুণ্ণাৱা কৰা আৰু মাৰিলেও তেওঁক উল্লেখন নকৰি ব্যাভিচাৰিণী নোহোৱা তিবোতাৰ প্ৰধান ধৰ্ম্ম আৰু কৰ্ত্তব্য কাম।

বিয়াৰ সময় যি বোৰ পূণ্যাহ বচন আৰু প্ৰজাপতি দেৱতাৰ উদ্দেশে হোম কৰা হয়, সি কেৱল স্বামী-স্ত্ৰী দুইৰো মঙ্গলৰ নিমিত্তে হে। আকৌ বিয়াত যি বাক্যদান কৰা হয়, তাৰ পৰা স্ত্ৰীৰ ওপৰত স্বামীৰ সম্পূৰ্ণ স্বামিত্ব জন্মে। পতিয়ে বৈগীৰ ইহকাল পৰকাল দুইও কালৰে সুখ দাতা। দুই, পৰদাৰ পৰামৰ্শ, বিজ্ঞাদি কোনো গুণ নথকা পতিকো অৱহেলা নকৰি; স্ত্ৰীয়ে সদায় দেৱতাৰ নিচিলা সেৱা কৰিব। তিবোতাৰ পতিৰ বাহিৰে আন কোনো যজ্ঞ নাই; পতিৰ বিনা আদেশে ব্ৰত আৰু উপবাস নাই, কেৱল পতি সেৱাৰ দ্বাৰাই স্ত্ৰীলোকে স্বৰ্গলৈ যায় *। তিবোতা বোৰ মহা কল্যাণকৰ আৰু মাজাহ'। গৃহত স্ত্ৰী আৰু স্ত্ৰী এই দুইৰ ভিতৰত একো প্ৰভেদ নাই; অৰ্থাৎ স্ত্ৰীয়েই লক্ষ্মীৰূপা।

স্বামী জীয়াই থাকক কিম্বা মৃত্যুই হওক স্ত্ৰীয়ে পতিলোক পাবৰ কামনা কৰি, কেতিয়াও তাৰ অপ্ৰিয়াচৰণ নকৰিব। পতি মৰিলে স্ত্ৰীয়ে ক্লেণ সহি, অৰ্থাৎ মধু, মাংস, মৈথুনাদি পৰিত্যাগ কৰি; কেৱল নিৰামিষা আৰু ফল-মূল ভোজন ক্ৰমে দেহত্যাগ কৰিব; আৰু কেতিয়াও পতি নথকাৰ কাৰণে পৰপুৰুষৰ নামো মলব। সন্তান লাভ নোহোৱাতে স্বামীৰ মৃত্যু হলেও সতীস্ত্ৰীসকলে কেৱল উক্তৰূপ ব্ৰহ্মচৰ্য্যাবলে স্বৰ্গলৈ যাব পাৰে। দিবোৰ স্ত্ৰীয়ে সন্তানৰ কাৰণে স্বামীক অবজ্ঞা কৰি ব্যাভিচাৰিণী হয়, তাই নিশ্চয় ইহকালে অনেক বোগগ্ৰস্ত

আরু নিন্দনীয় হয় আৰু পৰকালে পতিলোকৰ পৰা পতন হৈ অপৰ
পাপ ভোগ কৰে। স্বামীত্ বাহিৰে অপৰ পুৰুষৰ পৰা ওপজোৱা
পুত্ৰে তিবোতাৰ, আকৌ সহধৰ্ম্মণীত্ বাহিৰে অপৰৰ তিবোতাৎ
ওপজোৱা সন্তানে পুৰুষৰ কোনো ফল নহয়। শাস্ত্ৰ কৰ্ত্তা সকলে
এনেকৈ ওপজোৱা পুত্ৰক পুত্ৰ বুলি স্বীকাৰ কৰা নাই।

কোনো শাস্ত্ৰে সাধ্বী সকলৰ দ্বিতীয় ভৰ্ত্তা গ্ৰহণৰ উপদেশ দিয়া
নাই। নিজৰ পতি নিৰ্দ্ধনী, ৰূপ—গুণ নাই বুলি ঘৃণা কৰি, যি স্ত্ৰীয়ে
তাক পৰিত্যাগ কৰি, অপৰ যি উৎকৃষ্ট পুৰুষৰ আশ্রিত্ হয়; তাই
ইহলোকে নিন্দনীয় হয় আৰু পৰকালে শৃগাল যোনিত জন্ম ধৰে আকৌ
নানা প্ৰকাৰ পাপে আক্ৰান্ত হৈ আতশয় পীড়া ভোগ কৰে।

যি বোৰ তিবোতাই কায়-মনো-বাক্যে স্ত্ৰীধৰ্ম্মেতে থাকি কাল
কটায় তাই ইহকালত পৰম কীৰ্ত্তি লাভ কৰে আৰু মৰিও পতিলোকে
গমন কৰে।

শাস্ত্ৰৰ মৰ্ম্ম এই যে স্ত্ৰীজাতিৰ জাতকৰ্ম্ম, স্মৃতি আৰু বেদাদি ধৰ্ম্ম
শাস্ত্ৰ আৰু কোনো মন্ত্ৰত্ অধিকাৰ নাই।

—:০০:—

বিংশ অধ্যায়।

স্ত্ৰী সম্বন্ধে পুৰুষৰ কৰ্ত্তব্য কাম ;
আৰু পুত্ৰোৎপাদন।

স্ত্ৰীজাতি সৰ্বদায় যত্নেৰে ৰক্ষণীয়, কাৰণ কুসঙ্গাদি বোণে স্ত্ৰীৰ
চৰিত্ৰাদি বেয়া হলে, সেই স্ত্ৰী পিতৃ-ভৰ্ত্তৃ (স্বামী) উক্ত কুলকেই সন্তাপৰ

কাৰণ হয়। ভাৰ্য্যা বক্ষণ ধৰ্ম সকলো ধৰ্ম উৰ্দ্ধৈ শ্ৰেষ্ঠ। বলী—নিৰ্ফলী, কণা খোঁৰা সকলোৰে নিজৰ নিজৰ ভাৰ্য্যা বক্ষা কৰিবলৈ যত্নত থাকি উচিত। যি মানুহে ভাৰ্য্যাক সুবক্ষণ কৰিবলৈ সৰ্বিশেষ যত্ন কৰে, সি তাৰ পৰা নিজ বংশ পৰম্পৰা, আত্মচৰিত্ৰ আৰু ধৰ্ম সমগ্ৰকৈ বক্ষা কৰে। পতি ভাৰ্য্যাৰ গৰ্ভত প্ৰবেশ কৰি, গৰ্ভৰ পৰা আকৌ পুত্ৰৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰে। যাৱাৰ পৰা পুণৰ্জন্ম হয় বুলিয়েই জাৱাৰ “জান্নাত” (বেনে;—“যশ্চাং...স্বামীঃ স্বয়ং জান্নাতে ইতি জান্নাত”)। পত্নী যেনেকুৱা ভৰ্ত্তাক ভজনা কৰে, ঠিক তেনেকুৱা পুত্ৰই জন্মায়। এই নিমিত্তে সংপুত্ৰ লাভার্থে ভাৰ্য্যা অতি যত্নেৰে বক্ষণীয়। কোনোৰে কেতিয়াও বলৈৰে ভাৰ্য্যাক ভালে ৰাখি বুলি সমৰ্থ নহয়; তথাপি বক্ষা কৰিবৰ সহজ উপায় এই যে, পত্নীক অৰ্থ সংগ্ৰহ আৰু ব্যয় কৰাৰ ভাৰ, নিজৰ শৰীৰ ঘৰৰ বস্তু বাহাণী বোৰ বক্ষা কৰা আৰু পৰিষ্কাৰ ৰখা, ঘৰৰ কাম কাজ বোৰত নজৰ ৰখা, খোৱা বস্তু প্ৰস্তুত কৰা আভূতি কামত সদাই তিৰোতাক নিয়োজিত ৰখা উচিত। কিন্তু যি জীয়ে নিজে নিজৰ আত্ম মৰ্যাদা ৰাখিবৰ যত্নবতী নহয়, তাক স্বামী বৰ্গে উক্ত কামাদিত নিয়োজিত কৰিও বক্ষা কৰা কঠিন। তথাপি উক্ত কামাদিত নিয়োজিত কৰিলে জীৱী সকলে আনন্দ মনে থাকি। মনক সংযমে ৰাখিবৰ সম্ভৱ। আৰু এই বোৰ উপায় দ্বাৰাই অনেক জীৱ চৰিত্ৰ ভাল হোৱাও দেখা গৈছে। মূল কথা এই যে যি বোৰ জীয়ে নিজে নিজৰ মৰ্যাদা বক্ষাত্ যত্নবতী থাকে, তাক কোনোৰে বক্ষা কৰিব নোলাগে, সি নিজেই ভালৈ থাকিব।

তিৰোতা বোৰে ৰূপ আৰু বয়সৰ কোনো বিচাৰ নকৰে, জুৱপেই হওক বা জুৱপেই হওক, পুৰুষ পাগেই তাৰ লগত সন্তোগ কৰে। পুৰুষ দেখিলেই তাৰোঁতৰ সন্তোগ কৰি বুলি ইচ্ছা হয় তাৰোঁত সদাই

চকল্ দেহশূন্ত * এই কাৰণে শত চেষ্টাতো দ্বষ্টা জীয়ে স্বামীৰ বিৰুদ্ধে ব্যাভিচাৰ কৰি থাকে।

যেনে,—“নৈত্যৰূপং পরীক্ষন্তে নাসাং বয়সি সংস্থিতিঃ।

স্বরূপং বা বিরূপং বা পূম্মা নিত্যেব ভুঞ্জতে ॥১৪॥

পৌশ্চল্যাচ্চল চিত্তাচ্চ নৈশ্চৈহাচ্চ স্বভাবতঃ।

রক্ষিতা যত্নতোহপীহ ভৰ্ভূদেতা বিভূৰ্বতে ॥ ১৫ ॥

(ইতি মনুঃ নঃ অঃ)

পৰমেশ্বৰ জী জাভিক এই স্বভাবী কৰিয়েই সৃজন কৰিছে।
এতেকে চলে বলে কোঁশলে যি একাবেই হওক জীক ভালে বাধি বটৈ
বন্ধ কৰা নিতান্ত উচিত।

যেনে ;—এবং স্বভাবং জ্ঞাত্বাসাং প্রজাপতি নিসর্গজম্।

পৰমং যত্নমাতিষ্ঠেৎ পুৰতো বক্ষণংপ্রতি । ॥ ১৬ ॥

(ইতি মনুঃ নঃ অঃ)

মদীৰ পানী যি ৰূপে সাগৰৰ সহিতে মিলি লোনা হয়, সেই ৰূপে
জী বোবেও যেনেকুবা সাধু-অসাধু পুৰুষৰ সহিতে বিহাৰ সূত্রে মিল
হয়, সেইৰূপ ঞ্ণ বিশিষ্ট হয়। যেনে নিকট কুলত জন্ম লৈ
“অক্ষমালা” “পক্ষিনী-সাবজী” আৰু সত্যৱতী ক্ৰমান্বয়ে ঞ্ণি “বশিষ্ট”
“মন্দপাল” আৰু “সান্তাহু” বজাৰ লগত তাৰ্ঘ্যাক্ৰপেমিলি পৰম যাত্ৰা
আৰু ধৰ্ম্মিষ্ঠা হৈ জগতত সতী নামে ক্ৰান্ত হৈ গৈছে।

* যি বোৰ জী ধৰ্ম্ম লেখা হল, এই বোৰ ঞ্ণ, সতী জীত্ তিৰ
অপৰব গাত নে থাকে।

* কুলতা জীয়ে ডাইৰ নিজ স্বামীক মৰম নকৰে।

নাৰী ভূমি স্বৰূপ, পুৰুষ বীজস্বৰূপ; ভূমি আৰু বীজ উভয় সংযোগে শৰীৰ উৎপন্ন হয়। যেনে কৈ ভূমি আৰু বীজ উভয়ৰ গুণ সমান হলে, উত্তম শস্য উৎপন্ন হয়; সেইৰূপে ভাৰ্ঘ্যা-স্বামী উভয়ে সমান হলে, জাহাঁতৰ সহবাসে যি সন্তান জন্মে সি অতিশয় উত্তম হয়। এই ঠাইত দেখা যায় যে বীজৰ শক্তি ভূমিতকৈ বেচি। যেনেকৈ ধান পেলালে ধান হে হয়, অগ্ৰ মাহ, তিল আদি শস্ত্ৰ নহয় আৰু যি লোকে ভূমি চাহ কৰি বীজ পেলায় সিহে এই শস্ত্ৰৰ অধিকাৰী হয়, সেই ৰূপে সেই পুৰুষৰ নিচিনাই সন্তান হয় * আৰু স্বামীয়েই সন্তানৰ অধিকাৰী হয়।

জ্ঞানীলোকে আৰু দীৰ্ঘায়ু হবলৈ ইচ্ছা কৰা পুৰুষ সকলে আনৰ ক্ষেত্ৰত বীজস্বৰূপ। কিয়নো যেনেকৈ মৃগৰ পূৰ্ব্বেচিকাৰীয়ে শৰে বিক্ৰা পশুক আকৌ অপৰ চিকাৰীয়ে শৰেৰে বিক্ৰিলে তাৰ সেই শৰ নিষ্ফল হয়, সেই ৰূপে অপৰৰ ভাৰ্ঘ্যাত সহবাস কৰিলে যদি সন্তান জন্মে; তেন্তে তাৰ নহৈ সেইজীৱ নিজ পতিৰেই ঐহিক কালৰ নিমিত্ত হয়।

যেনে ;—অব্ৰুণাথা বায়ুগীতা কীৰ্ত্তয়ন্তি পুৰাবিদঃ।

যথা বীজং ন বপ্তব্যং পুংসা পৰপৰিগ্ৰহে ॥ ৪২ ॥

নশ্যতবুৰ্য্যথা বিদ্ধঃথে বিদ্ধমনু বিধ্যতঃ।

তথা নশ্যাতি বৈ ক্ষিপ্ৰং বীজং পৰপৰিগ্ৰহে ॥ ৪৩ ॥

(ইতি মনুঃ নঃ অঃ)

* জী পুৰুষ সঙ্গ কালে উভয়ে বীজ স্থলিত হয়। তেতিয়া বাৰ বীজ বেচি হয়, সেই জাতি সন্তান জন্মে অৰ্থাৎ মূনিহৰ বেচি হলে লৰা আৰু সেই লৰাৰ আকৃতি প্ৰকৃতি সেই পুৰুষৰ নিচিনা আৰু তিৰোতাৰ বিৰ্য্য বেচি হলে ছোৱালী হয় আৰু আকৃতি প্ৰকৃতি তিৰোতা জনীৰ নিচিনা হয়। কিন্তু লবাই হওক কি ছোৱালীয়েই হওক বন্ধ হলে মূনিহৰেই

পূৰ্বে বিধাতাৰ দ্বাৰাই এই নিয়ম হৈছে যে, স্বামীৰ সহিতে ভাৰ্য্যাৰ যি সম্বন্ধ, সি কেতিয়াও দান বিক্রি বা পৰিত্যাগ আদিৰে লোপ না পায়।

যেনে ;—ন নিজ্জয়বিসৰ্গাভ্যাং ভৰ্তৃভাৰ্য্যা কিমুচ্যতে !

এবং ধৰ্ম্মং বিজানীমঃ প্রাকপ্রজাপতিনিশ্চিতম্ ॥ ৪৬ ॥

(ইতি মনুঃ নঃ অঃ)

যদি স্বামী কোনো কাৰণে অনেক দিন থাকি বটল বিদেশে যাবলগা হয়, তেন্তে ভাৰ্য্যাৰ পুৰোপায়ৰ উপায় কৰি যোৱা উচিত। কিন্তু কোনো জীৱিকা নিৰ্কাহৰ উপায় নেপাই সচ্চৰিত্ৰা, ধৰ্ম্মনিষ্ঠা স্ত্ৰীও কুপথে যাবলৈ পাবে। তেতিয়া স্ত্ৰীৰো উচিত যে স্ত্রীকাটি কিম্বা অস্ত্ৰান্ত শিল্প কামেৰে জীৱিকা নিৰ্কাহ কৰিব। তথাপি যেন কুপথে নেযায়।

পতি ধৰ্ম্ম কামৰ নিমিত্তে বিদেশলৈ গলে পত্নীয়ে আঠ বছৰ পৰ্য্যন্ত পতিৰ অপেক্ষা কৰিব। বিদ্যাজ্ঞান বা যশস্তা লাভৰ কাৰণে গলে ছয়, আৰু ইঞ্জিয় উপভোগার্থে গলে তিনি বছৰ স্ত্ৰীয়ে তাৰ প্ৰতিক্ষা কৰিব। তাৰ পিছত পোহ-পালৰ নিমিত্তে সংলোকৰ আশ্ৰয় লবগৈ।

যেনে;—প্রোমিতো ধৰ্ম্মকাৰ্য্যার্থং প্ৰতীক্ষ্যাহৰ্ষৌনরঃসমাঃ

বদ্ধার্থং ষড়্‌ষশোহোৰ্থং বা কামাৰ্থংস্ত্ৰীংস্তুবৎসবান ॥ ৭৬

(ইতি মনুঃ পঃ অঃ)

যদি স্বামীৰ অহিতাচৰণ পূৰ্ব্বক ভাৰ্য্যা স্থানান্তৰে যায়, তেন্তে স্বামীয়ে এবছৰ কাল অপেক্ষা কৰিব পাবে। কিন্তু যদি তাৰ পিছতো

সেই স্বভাব নেবে ; তেস্তে তাই অলঙ্কাৰাদি সম্পত্তি কাড়ি লৈ তাইক
ভ্যাগ কৰিব।

যেনে ;—সংবৎসৰং প্ৰতিক্ষেত দ্বিমন্তীং যোষিতং পতি ।

উদ্ধঃ সংবৎসৰাৎ ছেনাংদায়ংহুত্বা ন সংবসেৎ ॥ ৭৭ ॥

(ইতি মনু নঃ অঃ)

স্ত্ৰী যদি খড়্গৰ অধীন হৈ ঘৰৰ পৰা ওলাই বাবলৈ উদ্ভূত হয় কিম্বা
ওলায় যায় তেস্তে তাইক অবিলম্বে বন্ধন কৰিব কিম্বা আত্মীয় পৰিবার
সকলৰ সাক্ষাতে পৰিত্যাগ কৰিব।

যেনে ;—অধিবিম্নাত যা নারী নিৰ্গচ্ছেদ্রুষিতা গৃহাৎ ।

সা সত্ত্বঃ সন্নিবোধব্য ত্যাজ্যা বা কুলসন্নিধৌ ॥ ৮৬ ॥

(ইতি মনু নঃ অধ্যায়)

যদি গুণস্থান বৰনোপোষাৰ কাৰণে বিয়া নিদিয়াটক কস্তা ঋতুযতী
হয়, তেস্তে তিনি বছৰ পৰ্য্যন্ত অপেক্ষা কৰি কস্তায় নিজে বৰ নিৰ্ৰোগন
কৰি লব। এই বিষয় কস্তাৰ কোনো দোষ নাই। আৰু বাপেক
ভায়েক আদিয়ে তাৰ গাধন লব নোৱাৰে। কিন্তু কস্তামেও কোন ৰূপ
বস্ত্ৰ কিম্বা অলঙ্কাৰাদি নিব নোৱাৰে যদি নিয়ে তেস্তে চোৰ বুলি গণ্য
হব (মনুঃ নঃ অঃ ৯০।৯১।৯২ শ্লোক চোৱা)

কস্তাৰ গাধন প্ৰকাশে কিম্বা গোপন কৈ ললেও মহাপাপ, এডেকে
এই নিয়ম কোনো কস্তা গৰাকীয়ে নকৰিব। (উক্ত ৯৮।৯৯।১০০)

একোণবিংশ অধ্যায়ঃ ।

শেষাবস্থা (কেবল ধৰ্ম্ম)

সূতা, ত্ৰেতা, দ্বাপৰ এই তিনি যুগৰ লোক সকলে গৃহস্থাত্ম ধৰ্ম্ম
যথা বিধিমতে প্ৰতিপালন কৰি, শেষাবস্থায় বানপ্ৰস্থ ধৰ্ম্মৰ অছুৰ্ত্তান,
কৰিছিল। কিন্তু বৰ্ত্তমান কলি যুগৰ লোক সকলে এই নিয়ম প্ৰতিপালন
কৰা প্ৰায় দেখিবলৈ পোবা নেযায়। অন্তান্ত দেশত এই ধৰ্ম্ম ঠাই
বিশেষে থাকিবও পাৰে ; কিন্তু আমাৰ এই আসাম দেশত সমূলি নাই
বুলিলেও বৰকৈ বঢ়ায় কোবা নহয়। অহুমান বাবাই বুজা যায়
পৰমেশ্বৰে এই বানপ্ৰস্থ ধৰ্ম্মৰ সলনি আমাৰ দেশত উদাসীন
(কেবলীয়া) ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তন কৰিবলৈ নিয়ম কৰি দিছে। সেই দেখি
এই কেবল ধৰ্ম্মৰে নিয়ম প্ৰণালী যথাসাধ্য এই পুথিত অন্ন লেখা হল।

নিয়মাত্মযাৰী বেদ শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰি, ধৰ্ম্মাত্মস্বাৰে পুত্ৰ জন্মাই,
শক্তিঅহুসাৰে দেহ-পিছু কাৰ্য্য কৰি, লোক সকলে পিছত মোক্ষলৈ মন
দিয়া কৰ্ত্তব্য।

গৃহস্থ যেতিয়া দেখিব যে নিজৰ গাৰ ছাল্ অস্থিৰ হৈছে, চুলিধুৱলীয়া
হৈছে, আৰু পুত্ৰৰ সম্ভান জন্মিছে ; তেতিয়া তেওঁ কোনো শত্ৰুত্ (যি
ঠাইত সদাই পৰমেশ্বৰৰ নাম কীৰ্ত্তনাদি হৈ থাকে) বাস কৰিবগৈ।
তেওঁ নিজে বস্ত্ৰ কৰি যি বোবা মূল্যবান বস্তু আৰু ধোৱা বস্ত্ৰ, গৰু,
বোঁবা, শয্যাদি পৰিত্যাগ কৰি, আক পত্নীকো পুত্ৰক সমৰ্পণ কৰি উক্ত
ঠাইত গৈ বাস কৰিব। সম্ভত্ এনেক একান্ত তৰুত বাস কৰি থাকে,
তেওঁ লোকৰ সম্ভত্ থাকি, জীৱৰ চিন্তাত মন নিবেশ পূৰ্ব্বক সদাই
সদালাপে দিন নিয়াব লাগে।

শৌচ—সদাচার (শাস্ত্র আৰু দেশাচার মতে দেহ শুদ্ধি) ইন্দ্ৰিয় নিগ্ৰহ (নিজ নিজ বিষয়ৰ পৰা ইন্দ্ৰিয় সকলক নিবৃত্তি কৰা) ধৰ্মী (সংশয় নিবারণ কৰি জ্ঞান লাভ কৰা অৰ্থাৎ জ্ঞানী আৰু গুৰুৰ মুখে জ্ঞান লভা) বিদ্যা, আত্মজ্ঞান, সত্য আৰু অক্ৰোধ (খঙ্গৰহিত) এই দহোটি ধৰ্মৰ লক্ষণ। এই দহোটি কেৱলীয়া সকলে অতি যত্নেৰে পালন কৰি, গুৰুমুখে মূলতত্ত্ব গ্ৰহণ পূৰ্বক, দেৱ, পিতৃ আৰু ঋষি ঋগৰ পৰা মুক্ত হৈ কেৱল ধৰ্মৰ চিন্তাত মনোনিবেশ কৰিব।

কৰ্মদোষৰ কাৰণে জীৱৰ অনেক প্ৰকাৰ গতিপ্ৰাপ্ত নৱকত্ পতিত হোৱা আদি যম যাতনাৰ কথা সদায় আলোচনা কৰিব। আকৌ আত্মীয় লোকৰ বিয়োগ, অপ্ৰিয় লোকৰ লগত লগ, বৃদ্ধ অৱস্থাৰ দুঃখ, বোগৰ পৰা কষ্ট, এই দেহৰ পৰা জীবাত্মাৰ বিলোপ অৰ্থাৎ নিঃশৰণ, পুনৰাই গৰ্ভবাসত দুঃখ সহি জন্ম গ্ৰহণ আৰু সহস্ৰ সহস্ৰ যোনিত বাৰম্বাৰ যাতায়াত, এই সমুদায়ী দুঃখ কৰ্মদোষে উদ্ভব হয় ; এই কথা সদায় চিন্তা কৰি থাকিব।

কেৱল ধৰ্মৰ চিহ্নাদি ধৰিলেই ফল নহয়, যি ধৰ্মৰ যি নিয়ম আছে সেই মতে প্ৰবৰ্ত্তন কৰিলেহে ধৰ্মাচৰণ হয়। যেনেকৈ নিৰ্ম্মালি গুটি পানীত পেলাই দিলেহে পানী নিৰ্ম্মল হয়, কিন্তু তাৰ নাম ললেই নিৰ্ম্মল নহয়, তেনেকৈ কেৱল ধৰ্মৰ চিহ্ন অৰ্থাৎ লাখুটিধৰা, গাঁতিমৰা আৰু আঠুৰ উপৰ কাপোৰ পিন্ধা আদি চিহ্নৰ পৰা ধৰ্ম নহয়। এই বোৰ চিহ্নও ধৰিব লাগিব আৰু আচাৰ, শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন প্ৰভৃতি নিয়ম সকল কায়মনোবাক্যে প্ৰবৰ্ত্তিব লাগিব। তেহে ধৰ্ম কৰা হয়।

প্ৰাণায়াম* দ্বাৰা ইন্দ্ৰিয় বিকাৰ আদি দোষ বোৰ নিলগাব। ঠাই বিশেষে মনক বন্ধন কৰিব ; আৰু নিজ নিজ বিষয়ৰ পৰা ইন্দ্ৰিয়

* মনোচ্চাৰণ পূৰ্বক উশাহ নিৰোধ কৰি প্ৰাণ দমন কৰিবৰ উপায়। এই উপায়ে ঈশ্বৰৰ ৰূপ ধৰা হয়।

সকলৰ আকৰ্ষণ নিবারণ কৰি, বিষয় সংস্কৰূপ পাপ বোৰৰ পৰা
দূৰৈত ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিব। আকৌ সদায় মনক পৰমেশ্বৰৰ ধ্যানত
নিযুক্ত ৰাখি, কাম ক্ৰোদ্ধাদি অনীশ্বৰ (ঈশ্বৰ ভিন্ন) গুণ বোৰক জয়
কৰিব।

কেৱলীয়া সকলৰ ভোজন পাত্ৰ কোনো ধাতুৰ হ'ব নেলাগে।
কাঠৰ বা শিলৰ হোৱা উচিত। ভাঙ্গা ফুটা হ'ব নেলাগে, পানীৰ সাজ
লাউ খোলাৰ হ'ব লাগে। প্ৰাণ ৰক্ষাৰ কাৰণে এবাৰ মাথোন ভিক্ষা
কৰিব, কিয়নো বেচি হলে বিষয়াশক্তি জন্মিব পাৰে। দিনৰ শেষভাগে
মানুহৰ ঘৰলৈ ভিক্ষা কৰিবলৈ যাব। ভিক্ষা নেপালে মনত দুঃখ, পালে
ৰং নকৰিব। যাতে প্ৰাণ যাত্ৰা মাথোন চলে, ইমান থিনি মাথোন
ভিক্ষা কৰিব। অত্যাশ্ৰয় ব্যৱহাৰ্য বস্ত্ৰৰ প্ৰতিও আসক্তি এৰিব।
কাকো অতি আদৰ বৰা আৰু কাৰো আদৰণীয় হোৱাও অনুচিত।
কিয়নো তাৰ পৰা ক্ৰমে ক্ৰমে সংসাৰ ৰন্ধন আৰু দায়াৰ শিকলিৰে
বন্ধা হ'ব পাৰে। এই হেতুকে আদৰৰ সহিতে পোৱা ভিক্ষাও
পৰিত্যাগ কৰিব লাগে।

অকলে বাস কৰিব। জীৱন বা মৰণলৈ এবাৰো কামনা নকৰিব
কিন্তু ভূত্য যেনেকৈ কামৰ বেচলৈ নিৰূপিত সময়ক মনত কৰি থাকে,
সেইৰূপ জীৱন মৰণ উভয় কালে ধৰ্ম্মলাভৰ কামনা কৰি থাকিব।
তললৈ চহিহে ভৰিপেলাব, কাপোৰাদিৰে ঢেকিহে পানী খাব। সদাই
সচা কথা ক'ব আৰু মনক পবিত্ৰ কৰিব। আনে বেয়া লগা বা অপমান
জনক কথা কলে তাক সহিব; আৰু নিজেও কাকো অপমান নিদিব
আৰু কাৰো শত্ৰুতা নকৰিব। কোনোৱে নিজক দুৰ্ভাগ্য বুলিলে তাৰ
প্ৰতি ক্ৰোধ প্ৰকাশ নকৰি, তাৰ আগত বিনয় ভাৱ প্ৰকাশ কৰিব।
কেতিয়াও মিচা কথা নক'ব। সদাই ঈশ্বৰ চিন্তাত নিমগ্ন থাকিব;
কোনো বিষয়লৈ আশা নেৰাখি সদাই নিস্পৃহ হৈ থাকিব। কেৱল

গ্ৰাণস্বরূপ পৰমেশ্বৰক সহায় কৰিয়েই নিজৰ কৰ্ত্তব্য কাম কৰি
সংসাৰত থাকিব। জ্যোতিষ আৰু হাতৰ আঁক আদি কিম্বা মজল
দেখি, নাটীবা শাস্ত্ৰত পাৰ্গতালি দেখুৱাই কাৰো ঠাইত ভিক্ষা লাভৰ
ইচ্ছা নকৰিব ইত্যাদি।

ভোজন বিষয় ঘিমান কমাৰ পাবে তিমান চেষ্টা কৰিব, কিয়নো
মাগুহৰ খোৱা বস্তুৰ দ্বাৰাই তেজ-বল বেচি হলে, কাম ক্ৰোধাদি ৰিপু
বোৰে শৰীৰত পূৰ্ণক্ষমতা লাভ কৰে। তেতিয়া ভক্তিৰ প্ৰতিও মন
বিচলিত হয়; এতেকে অন্নাহাৰ কৰি যাতে শৰীৰৰ তেজ বল কমে
তাৰে যত্ন কৰিব। অধিক পৰিমাণে নেখাব, একেবাৰে লঘনেও
নেখাকিব, অধিক পৰিমাণে লুণ্ডৰ আৰু নিচেই কৈ নোশোৱাকৈও
নেখাকিব।

যেনে—নাত্যশ্লতস্ত যোগোস্তি নচৈকান্ত মনশ্চতঃ

নচাতি স্বপ্নশীলস্ত যাগ্ৰতো নৈবচাৰ্জ্জুলঃ

(ইতি ভাগবদগীতায়াং)

কেৱলীয়া সকলৰ-ঘৰদ্বাৰ, খোৱা পিন্ধাৰ বেশ বিহাস আদিও
যাতে কোনো ৰূপে দুঃখে-কষ্টে নিৰ্ব্বাহ হয়, এনে হব লাগে। অতিশয়
উত্তম হলে কাম, ক্ৰোধাদি ৰিপু সকলে দেহত অধিকাৰ কৰিবলৈ বল
পায়। আকৌ নিজে কেনেকৈ উদ্ধাৰ হৈ সদৰ্গীত লাভ কৰে, তাৰে মাত্ৰ
চেষ্টা কৰিব। আন কোনও লোকক মূল তত্ত্বাদি কৈ তৰাবলৈ চেষ্টা
কৰি, ব্যৱসায়ী চলোৱা উচিত নহয়। কিন্তু তেওঁৰ সংচৰিত আৰু ঈশ্বৰ
চিন্তাত মন নিয়গাদি আকৌ কাম ক্ৰোধাদিক বশে ৰখা দেখি অপৰ

দহ জনে যেন তেনেকুৱা হবলৈ চেষ্টা কৰে, তাৰে আৰ্হিৰ নিচিনা হব লাগে* ।

তিবোতা বোৰে সৈতে ঈশ্বৰ সম্বন্ধীয় আলাপ প্ৰলাপ কিম্বা তিবোতাৰ স্বামীত্ ভিন্ন অপৰ ধৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠা কৰিবৰ উপদেশ দিয়া খাত-পাম চলোৱা, টকা ধাবদি স্তুত গ্ৰহণ কৰা খাট-পালেঙ্গ তুলি-তলিচাত শোৱা ম'হৰ গাথীৰেৰে আউছি-একাদশী পালন কৰা, এটা বা দুটি অবিয়া আলধৰা লৰা ৰাখি, তাহাতৰ দুইও কাল অকাগিলা কৰা আদি নিয়ম কেবলীয়া সকলৰ ধৰ্ম্ম বিৰুদ্ধ যেন লাগে ।

দ্বাবিংশ অধ্যায় ।

দায়ভাগ (পিতৃ-ধন বিভাগ) ।

পিতৃ-মাতৃ লোকান্তৰ হলে, ভ্ৰাতৃবৰ্গ এটাইষে মিলি পিতৃধন সমানে ভগাই লব পাৰে । কিন্তু পিতৃ বৰ্ত্তমানে আৰু তেওঁৰ অনিচ্ছায় পুত্ৰসকলৰ কোনো অধিকাৰ নাই, যদি অগ্ৰাণ্ণ ভ্ৰাতৃ সকলে জ্যেষ্ঠজনক পিতৃজ্ঞানে একত্ৰ বাস কৰে ; তেন্তে জ্যেষ্ঠজনে পৈতৃক সম্পত্তিৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰী হবলৈ পাৰে । কিয়নো জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ ভূমিষ্ট হোৱা মাত্ৰেই মানুহ পুত্ৰৱান আৰু পিতৃলোক অঞ্চণী হয় । এই কাৰণে জ্যেষ্ঠ স্বৰ্দ্ধস পাবৰ যোগ্য । ডাঙ্গৰ পুতেক জন্ম ধৰা মাত্ৰেই বাপেক পিতৃধনৰ পৰা মুক্ত হয়, এতেতে জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ ধৰ্ম্মোৎপন্ন পুতেক । অগ্ৰাণ্ণ সন্তান বোৰ

* (১) এই ৰকমে চলিলে গৃহস্থালি ধৰ্ম্মত থাকিও এই ধৰ্ম্মাচৰণ কৰা হয় । আৰু নিস্তাৰ পাব পাৰে ।

যেনে ; — “কস্মৈশ্চৈব হি সংসিদ্ধি মস্থিতা জনকা নয়ঃ” ।

(২) এই হেতুকেই ঈশ্বৰ পুৰুষে ঠাকুৰ আটাক অগৃহী বুলিছিল ।

কামজ মাত্ৰ । ডাঙ্গৰ জনে সৰু বোৰক পুত্ৰৰ নিচিনা প্ৰতিপাল কৰিব । আৰু সৰু বোৰেও সচ্চৰিত্ৰ, দ্ব্যৰ্থপৰায়ণ আৰু ধাৰ্ম্মিষ্ঠ ডাঙ্গৰ ভ্ৰাতৃক ধৰ্ম্মত পিতৃতুল্য ভক্তি কৰিব । জ্যেষ্ঠেই কুলৰ উন্নতি আৰু অবনতিৰ মূল ।

ভ্ৰাতৃ বিলাকে অবিভক্ত ভাৱে একত্ৰে বাস কৰিব । কিন্তু পৃথকে ধৰ্ম্ম বৃদ্ধি হয়, এতেকে ধৰ্ম্মকাজী লোকে ; ঠাই ঠাই বাস কৰিলেও বেয়া নহয় ।

পৈত্ৰিক ধনৰ ভাগ ডাঙ্গৰ জনে দ্বিগুণ, মজলীয়াই ডেৰা, ইয়াত বাহিৰে অগ্ৰাণ্ণ বোৰে এক এক ভাগ পাব । অহুতা ভনী বিলাকৰ বিবাহৰ খৰচৰ কাৰণে, প্ৰত্যেকৰ নিজ নিজ অংশৰ পৰা এক চতুৰ্থাংশ দিব । যোনে এই ভাগ দিবলৈ অনিচ্ছা কৰে সি ধৰ্ম্মতঃ পতিত হয় ।

যেনে —

সেত্যাং শেভ্যস্ত কন্যাভ্যঃ প্ৰদু্যভ্ৰাতবঃ পৃথকঃ ।

স্বাংস্বাদং শাচ্চতুৰ্ভাগং পতিত্যঃস্বৰাদিৎসৱঃ ॥

(ইতি মনুঃ নঃ অঃ)

মহ-গক আদি পশু বিলাক যদি সমানে ভাগ কৰাত মিল নহৈ দুই এটা বাকী থাকে ; তেন্তে সেই অতিৰিক্ত পশু জ্যেষ্ঠে পাব ।

যদি কেইবা জনি সৰ্বণাসী হয় আৰু যদি প্ৰথম জনীৰ গৰ্ভত প্ৰথম পুত্ৰ নহৈ শেষৰ বিবাহিতা স্ত্ৰীৰ গৰ্ভত জন্মে, তেন্তে সেই লৰাই ডাঙ্গৰ বুলি গণ্য হব । জমজ অৰ্থাৎ জজা লৰা দুই জনৰ ভিতৰত প্ৰথম ওপজা লৰাই ডাঙ্গৰ ।

যদি কোন লোকৰ পুত্ৰ সন্তান নথকাত ছোৱালী বিয়া দিয়া সময়, এনেকুৱা বাৱস্থা কৰে যে “এই কন্যাৰ গৰ্ভত যি লৰা হয়, সেই ৰাইল আমাৰ প্ৰাদ্ধৰ গৰাকী হব” এনেকুৱা কথাকে পুত্ৰিকা বোলে ।

এই পুত্রিকা কন্তাৰ গৰ্ভত জন্মা লবাই বাপেক আৰু মাতামহৰ উভয়ৰে কৰ্মকৰ্ত্তা আৰু সম্পত্তিৰ অধিকাৰি হব। এই ৰূপে পুত্রিকা গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত যদি কোন লোকৰ পুত্ৰ জন্মে, তেন্তে সেই পুত্ৰ আৰু পুত্রিকা পুত্ৰ সমানাংশ ভাগী হব। আৰু পুত্রিকা পুত্ৰ নজন্মাতোই মৰিলে, তাইৰ প্ৰাপ্য সম্পত্তি তাইৰ পতিয়ে পাব। জীয়েকৰ গৰ্ভে স্বজাতীয় ভৰ্ত্তাৰ দ্বাৰাই জন্মা লবাই পৰিগণিত হব আৰু এই জীব নাতিয়ে পিণ্ডদান কৰি, অপুত্ৰক মাতা মহৰ সম্পত্তি গ্ৰহণ কৰিব।

যেনে ;—

অকৃত্য বা কৃত্য বাপি যৎ বিন্দেৎ সদৃশাৎসুতম্ ।

পৌত্ৰী মাতা মহন্তেন দদ্যাৎ পিণ্ডং হৰেদ্ধনম্ ॥ ১৩৬

(ইতি মনু নঃ অঃ)

মানুহে পুত্ৰদ্বাৰাই পিতৃ আৰু দেৱ লোকাৰ্হ লাভ কৰে ; পৌত্ৰ দ্বাৰাই অনন্তৰ আৰু প্ৰপৌত্ৰ দ্বাৰাই সূৰ্য্যালোক পায়। পুত্ৰে বাপেকক পুণ্যম নবকৰ পৰা পৰিত্ৰাণ কৰে, এই কাৰণে ব্ৰহ্মা স্বয়ং পুত্ৰ নাম দিছে।

যেনে ;—

পুন্নামো নরকাৎ যস্মাৎ ত্ৰাযতে পিতরং সূতঃ ।

তস্মাৎ পুত্ৰ ইতি খ্যাতো দ্বয়মেব স্বয়ন্তু বা ॥

মানুহৰ পৌত্ৰ আৰু দৌহিত্ৰ এই দুই জনৰ ভিতৰত একো প্ৰভেদ নাই, কিয়নো পৌত্ৰৰ নিচিনা দৌহিত্ৰও পৰকালে পৰিত্ৰাণ কৰে।

যেনে ;—

পৌত্ৰ দৌহিত্ৰে ধোলেৰীষে বিশেষো নোপ পদ্যতে ।

দৌহিত্ৰো হপিহু মুত্ৰৈনং সন্তাৰয়তি পৌত্ৰবতঃ ॥

ইতি মনুঃ নঃ অঃ ১৩৯ ।

দত্তক পুত্র (ধৰ্ম পুত্র) গ্ৰহণৰ পিছত, যদি ঔৰষ পুত্র জন্মে আৰু এই দত্তক পুত্র যদি গুণবান হয়; তেন্তে ঔৰষ পুত্ৰৰ অষ্টাংশ ভাগী হব। দত্তক পুত্র জন্ম দাতাৰ গোত্র বা ধনৰ আৰু শ্রাদ্ধাদি কাৰ্য্যৰ গৰাকী হব নোৱাৰে। কোনো তিৰোতাৰ স্বামী মৰাত কিম্বা জীয়াই থকাতেই জাৰজ সন্তান হলে, সেই লৰাই পিতা মহাদিৰ সম্পত্তিৰ ভাগ নেপায়, কিন্তু প্ৰতি পালিত হৈ থাকিব পাৰিব মাথোন।

ওপৰত কেৱল সৰ্বণা জীৱ গৰ্ভজাত সন্তানৰ সম্পত্তি বিভাগৰ নিয়ম মাথোন লিখা হল। ইয়াত বাহিৰে অসৰ্বণা আৰু দাসী আদিৰ গৰ্ভজাত অনেক প্ৰকাৰ সন্তানৰ বিষয়ে শাস্ত্ৰত লেখা আছে; কিন্তু সেই সকল বিবাহ কলি কালত বেচি চলতি নাই দেখি, সেই বোৰ এই পুথিত লেখা নগল।

শাস্ত্ৰত মানুহৰ দহ প্ৰকাৰ পুত্ৰৰ উল্লেখ আছে। যেনে;—ঔৰজ ক্ষেত্ৰজ, দত্তক কৃত্ৰিম, গাঢ়োৎপন্ন, অপৰিদ্ধ, কাণীন, সহোঢ়, ক্ৰীত, পৌনৰ্ভবা, স্বয়ংদত্ত আৰু শৌদ্ৰ। এই দহ প্ৰকাৰ পুত্ৰৰ ভিতৰত প্ৰথম ছয় প্ৰকাৰ পুত্ৰ গোত্ৰদায়াদ আৰু বান্ধব্ বুলি গণনা হয়। আৰু শেষৰ চাৰি প্ৰকাৰ পুত্ৰ কেৱল বান্ধব্ বুলি গণ্য হৈ থাকে মূল কথা এই যে পিতা মহাদি ধনৰ উত্তৰাধিকাৰীক গোত্ৰদায়াদ আৰু আন বিলাক বান্ধব্।

গৰ্ভজাত যদি অনেক ভ্ৰাতা থাকে আৰু যদি তাহাঁতৰ ভিতৰত কেৱল এজনৰ মাথোন পুত্ৰ হয়, তেন্তে সেই পুত্ৰৰ দ্বাৰাই এটাই কেই জন ভ্ৰাতৃয়েই পুত্ৰবান হয়। সেই লেখিয়া যদি কেইবা জনী তিৰোতাৰ এজনমুনিহ হয়, আৰু তাইহঁতৰ ভিতৰত কেৱল এজনীয়ে মাথোন পুত্ৰৱতী হয়; তেন্তে এই পুত্ৰৰ দ্বাৰাই এটাই কেই জনীয়ে পুত্ৰৱতীৰ ফল ভোগিনী হব।

ସେନେ;—

ଭ୍ରାତୁନାମେକ ଜାତା ନାମେ କଶ୍ଚେଂ ପୁତ୍ରରାନ ଭବେଂ ।

ସର୍ବଦାଂସ୍ତାସ୍ତେନ ପୁତ୍ରେନ ପୁତ୍ରିନୋ ମନୁଷ୍ୟ ଶ୍ରୀତୀଂ ॥୧୮୨॥

ସର୍ବସା ମେକ ପତ୍ନୀ ନାମେକା ଚେଂ ପୁତ୍ରିନୀ ଭବେଂ ।

ସର୍ବସାସ୍ତା ସ୍ତେନ ପୁତ୍ରେନ ଶ୍ରୀହ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀତୀ ମନୁଃ ॥୧୮୩॥

(ଇତି ମନୁଃ ନଃ ଅଃ)

(ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ) ।

তুপৰাণি ।

কেৱল ধৰ্ম্মৰ আৰ্হি ।

কলি কালত হোৱা কথা ।

পূৰ্বকালত কেৱলীয়া ভকত সকলে কি ৰূপে ধৰ্ম্ম পালন কৰিছিলে তাৰ দৃষ্টান্ত স্বৰূপ তিনিটি ঘটনা তলত তুলি দিয়া হল ।

(১) বৰপেটা শত্ৰুত শ্ৰীশ্ৰীজৈষ্ঠৰ মাধব দেৱৰ সঙ্গত শ্ৰীৰাম আটা নামে জনৈক কেৱলীয়া ধৰ্ম্মাবলম্বী ভকত আছিল । তেওঁৰ কোনো এসময়ত চিতল মাছৰ শিকৰী খাবৰ ইচ্ছা হৈছিল; এই সময়ে কোনো মানুহে “হাটীৰ” ভকত সকলক কেইটিমান ডাঙ্গৰ চিতল মাছ দিয়াত তেওঁ ভকতক কৈ কেই ডোখৰ মান শিকৰী মাছ আনি, ভালকৈ ৰান্ধি ৰাঢ়ি খাবলৈ সাজু হৈ বহিলে । বহি মনক এই বুলি কবলৈ ধৰিলে যে “তুমি যি ইচ্ছা কৰিছিলো তাকে পাইছো, এতিয়া তুমি তোমাৰ ইচ্ছা নিৰাৰণ কৰা । মই হলে মোৰ হাতে, মোৰ মুখত তুলি নিদিম; তুমি কি ৰূপে পাৰা খোৱা” । এই কথা কৈ কিছুমান সময় সেই বস্তু আগত লৈ ৰাখি থাকি, আকৌ মনক কলে যে “যদি তোমাৰ নিজে কোনো কাম কৰিব আৰু খাব পৰা ক্ষমতাটো নাই; তেন্তে পৰাধীন হৈ এনে ইচ্ছা কিয় কৰা” । এই বুলি সেই মাছৰ আজ্ঞা দূৰত ফেলি থৈ, সেই দিন কেৱল উথৰা খাৰেৰে ভাত খাই উঠিল ।

(২) আকৌ এসময়ত এই সিদ্ধ পুৰুষ জনে, বৰপেটাৰ দক্ষিণে থকা গণককুছি * নামে গাঁওলৈ ভিক্ষাৰ্থে গৈ এঘৰ মানুহৰ ঘৰত এজনী বুঢ়ীক লগ পাই, ভিক্ষাৰ অনুৰোধ কৰাত বুঢ়ীয়ে শুধিলে যে

* এই গণক কুছি গাঁও এতিয়াও আছে। এখন প্ৰধান শাস্ত্ৰ । ইয়াত ৮মাধব দেৱ পুৰুষ ১৮ বছৰ বাস কৰিছিল ।

“আপোনিনো কেইটি প্ৰসঙ্গ কৰে ?” তেতিয়া তেওঁ কলে যে গুৰুৰ
 ৰূপাত তিনিও প্ৰসঙ্গতেই উপস্থিত থাকোঁ। “ভাতে বুঢ়ীয়ে কলে
 “আমি তিনি প্ৰসঙ্গীয়া ভকতক ভিক্ষা নিদিওঁ”। এই কথা শুনি
 তেওঁ উত্ততি আহি বহুত বহি থাকিলে। পিছত ঈশ্বৰ মাধৱ দেৱ
 পুৰুষে কিস্কৰৰ দ্বাৰাই মতাইনি শুধিলে যে “ঈশ্বৰ তোমাৰ কি হৈছে ?
 ভাতে তেওঁ উল্লিখিত ঘটনাৰ আদ্যোপান্ত কলে। তেতিয়া গুৰুজনে
 কলে যে “তুমি আকৌ কাইলৈ বুঢ়ীৰ ঠাইক ভিক্ষা কৰিবলৈ গৈ
 চোন্ধটি প্ৰসঙ্গ কৰে। বুলি কবা”। সেই কথা মতে পাচ দিনা আকৌ
 ভিক্ষাক গৈ, পূৰ্ব দিনৰ নিচিনা কৈ বুঢ়ীয়ে শোখাত, গুৰু জনৰ কথা
 মতে চোন্ধটি প্ৰসঙ্গৰ কথা কলে। তাতও বুঢ়ীয়ে কলে যে “চোন্ধ
 প্ৰসঙ্গীয়া ভকতকো আমি ভিক্ষা নিদিম”। তেতিয়া সেই দিনাও
 আগৰ দিনৰ নিচিনাকৈ ফিৰি আহি উল্লিখিত কথোপকথন গুৰু
 জনৰ আগত কোৱাত গুৰু জনে পুনঃ কলে যে “বাৰু কালি আকৌ
 গৈ পোন্ধৰটি প্ৰসঙ্গৰ কথা বুলিবা”। গুৰু জনৰ কথা মতে আকৌ
 তেওঁ পাচ দিনা খলো বুঢ়ীৰ তলৈ গৈ পোন্ধৰ প্ৰসঙ্গৰ কথা কোৱাতহে
 বুঢ়ীয়ে আদৰেৰে ভিক্ষা দিলে।

এই ঘটনাৰ পিছত তেওঁ ভিক্ষা কৰিব এৰিলে। এদিনাখন
 উপবাসে থকাৰ কথা গুৰুজনে শুনিবলৈ পাই, নিজৰ পৰা কিস্কৰৰ
 হতুৱাই একটি চাউল দিয়ালে। পিছে অন্যান্য ভকত সকলেও এই
 কথা জানিব পাৰি, এটাইয়ে এই ৰূপে চাউল দিয়াত, তেওঁৰ এটি সৰু
 ডুলি আছিল সেইটো ভৰিলে। এই ৰূপে কেই দিন মান থকাত, বেচি
 চাউল জমাত; আৰু সেই চাউলৰ নিমিত্তে নিগনি বোৰৰ উপদ্ৰৱ
 হোৱাত, তেওঁৰ অসুখ অশাস্তি হ’ল। এদিনাখন ঈশ্বৰ পুৰুষৰ
 শুৱিলৈ গৈ সেৱা কৰি উল্লিখিত অসুখৰ কথা আৰু এইৰূপ অৱস্থাত

তেওঁক ভবিষ্যতে মায়া মোহে আক্ৰমিবও পাবে ইত্যাদি বিষয় প্রার্থনা কৰাত গুৰুজনে এই কথাত অত্যন্ত সন্তোষ পাই, সেৱকৰ হতুৱাই চাউল বোৰ নি, এটাইবোৰ ভকতক ভগাই দি তেওঁৰ অশ্বখ দূৰ কৰালে * ।

(৩) এই সিদ্ধ পুৰুষ জনৰ গুৰু ভক্তি ও যে অচলা আছিল তাক তলত লেখা কথাটিৰ পৰা সহজে জনা যায় ।

এওঁক ঈশ্বৰ ঠাকুৰ আতা পুৰুষে আনি ঈশ্বৰ মহাপুৰুষ মাধব দেৱক দিছিলে; সেই বাবে আৰু এওঁলোক (ঈশ্বৰ মাধবদেৱ আৰু ঈশ্বৰ ঠাকুৰ আতা) দুইও সখি (অৰ্থাৎ যুগল সম্প্ৰদায়) আছিল । ভক্তি তত্ত্বত যি জনে গুৰু চিনাই দিয়ে তেওঁও গুৰু সদৃশ পূজণীয়, আকৌ যুগল সম্প্ৰদায় ভিতৰতো দুইবোৰ অভিন্ন অৰ্থাৎ একাত্মা; ইত্যাদি কাৰণে শ্ৰীৰাম আতাই ঈশ্বৰ মাধবদেৱ আৰু ঈশ্বৰ ঠাকুৰ আতা দুইও জনকেই গুৰু বুলি মানিছিল । সেই সময়ে ঈশ্বৰ ঠাকুৰ আতাৰ বাস বৰপেটাৰ পশ্চিমে ৬৭ নাইল দূৰত “জনিয়া” গাঁওত আছিল ‡ । আতা পুৰুষ প্ৰায় প্ৰতিদিনে জনিয়াৰ পৰা বৰপেটাক গৈ পুৱাৰ প্ৰসঙ্গত হাজিৰ হৈছিল । এদিনাখন আতা পুৰুষ প্ৰসঙ্গত উপস্থিত হোৱাত ঈশ্বৰ মাধবদেৱ পুৰুষে তেওঁৰ কাপোৰ বোৰ তিতা দেখা পাই, কাৰণ শোধাত বাটৰ দুইও কাষত থকা বনৰ নিয়ৰে কাপোৰ বোৰ তিতাইছে বুলি কলে । এই কথা কোৱা মেলাৰ সময় গুৱিতে শ্ৰীৰাম আতা বহি আছিল । তেওঁ গুৰুৰ এই দুখৰ কথা শুনি আৰু দেখা

* এই আৰ্হি মতেহ বৰ্ত্তমানেও চাউল ভতণী হৈ আছে ।

‡ এই গাঁওখন অতিশয় পুৰণী, বৰ্ত্তমাণে জণিয়া শব্দ নামে প্ৰকৃত ।

পাই অতিশয় দুঃখিত হল; আৰু তাৰ পাচদিনা পুৱাই উঠি গৈ বাটটিৰ যি যি ঠাইত হাবি হৈছিল, সেই এটাই বোব দাৰে কাটি পেলালে। তাৰ পিছত জৈবৰ ঠাকুৰ আতা প্ৰসঙ্গক অহাত, মহাপুৰুষ দেৱে কাপোৰ নিতিতা দেখি কাৰণ শোধাত, শ্ৰীৰাম আতাই বাটটি জুৰিদিয়া কথা শুনি বৰ সন্তোষিত হৈ “শ্ৰীৰামৰ ধন্য গুৰু ভক্তি” বুলি প্ৰশংসা কৰিলে * এই বোব কথাৰে পূৰ্বকালৰ কেবলীয়া ভক্ত সকল কেনে জীৱন্তিমুখ আছিল আৰু কেবল ধৰ্ম্মৰ পক্ষে কেনে হোৱা উচিত ইত্যাদি বিষয় কিছু পাৰমাণে বুজিব পৰা যায়।

* এট জনসিদ্ধ পুৰুষে সম্পূৰ্ণৰূপে কেবলীয়া ধৰ্ম্ম প্ৰতিপালন কৰিছিল বুলি সাধু সমাজত প্ৰবাদ আৰু ভক্তি তত্ত্বত লেখা আছে। এতিয়াও এওঁৰ ভক্তিৰ মাহাত্ম্য আৰু মুকৌণ্ডি আসামৰ সকলো শত্ৰুতে প্ৰখ্যাত, আৰু সদাই দহজনৰ মাজত কোবামেলা হৈ শ্ৰবণ কীৰ্ত্তন হ'ব লাগিছে। ছাপৰত বিহুৰ আৰু কলিত শ্ৰীৰাম আতা এই দুই জনৰ প্ৰভেদ নাই বুলিলেও ঐতু্যক্তি কৰা নহয়। এই আতা জনৰ জন্ম বুতান্ত এতিয়ালৈ কোনো লোকক ঠিক কব নোৱাৰে, শাস্ত্ৰতো পোৱা নাই।

২। উপবন্ধি।

গুরুভক্তি।

কলিকালৰ ঘটনা।

শ্রী শ্রী ঈশ্বৰ মহাপুরুষ শঙ্কৰ দেব নিম্ন আসামৰ বৰপেটাতে

* বাস কৰি পবিত্ৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিব ধৰাত, দেৱ দেৱী পূজাৰ চলতি হ্ৰাস হোৱা দেখি, অনেক ব্ৰাহ্মণে গোটেখাই, সেই সময়ৰ “নৰনাৰায়ণ” ৰজাৰ ঠাইত আপত্তি জনালে যে “শঙ্কৰ নামেৰে এজন শূদ্ৰে উজানিৰ পৰা আহি আমাৰ ইঠাইত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰি তেওঁ আৰু তেওঁৰ ভকত বোৰে বেদ-শাস্ত্ৰৰ মত নেমানে। ইয়াত দেৱ দেৱীৰ পূজা আৰু হোম-যজ্ঞাদি সকলো লোপ হ’ল।” ইত্যাদি নানা তৰহৰ কথা লগোৱাত, ৰজাই খঙ্গ কৰি, ঈশ্বৰ পুৰুষক ভকত সকলে সহিতে ধৰি নিবলৈ কিস্কৰ পঠাই দিলে। লোক মুখে এই কথা শুনি এনে অবস্থাত ৰজাক দেখা দিয়া অসুচিত বিবেচনায় তেওঁ ভকত সকলে সহিতে অগ্নি স্নাত্তি থাকিলে। তাতে ৰজাৰ লোকে তেওঁক লগ নেপালে। কিন্তু “৮ঠাকুৰ আত আৰু গকুলচন আতৈ নামে দুজন ভকতক ধৰি নি ৰজাক দিলে। ৰজাই এওঁ লোকক পাই শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱক নোপোৱা খঙ্গত, শাস্তি কৰি শঙ্কৰ দেৱৰ সঙ্গ আৰু তেওঁ লোকে সেই ধৰ্ম পৰিত্যাগ কৰিবনে নকৰে ইত্যাদি কথা শুধিলে। তাত তেওঁ লোকে নোহোৱাত মান্তি আকৌ হাত-ভৰিৰ প্ৰতি আগুণিৰ মাখে মাখে আৰু গাৰ চাল বোৰত বাহৰ শলা বিক্কাই দিয়া আদি উগ্ৰ শাস্তি কৰিলে। আৰু ৮ঠাকুৰ আটাৰ এখন হাতো ভাঙি পেলালে। এনেকুৱা অসহ্য শাস্তিতো তেওঁ গুৰুৰ বিপৰীতে

এ আখৰো কথা নকলে। যিমানো শাস্তি কৰে তেওঁ তিমানো শ্রীশ্রী ঈশ্বৰ শঙ্কৰ দেব নাম উচ্চাৰণ কৰে; আৰু এই ধৰ্ম্ম আন সকলো ধৰ্ম্মতকৈ উচ্চ; কলিৰ লোকক এই ধৰ্ম্মত বাহিৰে আন ধৰ্ম্মে তাৰিৰ নোবাবে, ইত্যাদি কথাহে বাৰম্বাৰ কবলৈ ধৰে। এইৰূপে এবছৰ কাল শাস্তি কৰাৰ পিছত * তেওঁক হেমা-পেমা নামে দুজন ভোটৰ ঠাইত এশ টকা ৰূপ লৈ বেছিলে।

ভোট দুজনে আটাপুৰুষক লৈগল, কিন্তু বাটত এই ঘটনা হল যে তাহাঁতে (ভোটহাঁতে) আগ পিনে একো দেখা নেপায়, পাচৰ পিনে হলে সমূলি দেখা পায়। এই কথাত তাহাঁতে মনত ভয় পাই, “কিবা দেবমানুহ বজাই দিলে” বুলি তেওঁক পুনঃ বজাক ওভতাই দি টকা ফিৰাই নিলে।

পিছে বজাই কোন প্ৰকাৰে অভিপ্ৰায় সিদ্ধি কৰিব নোবাৰি আৰু ধৰ্ম্মৰ উল্লিখিত মাহাত্ম্য বোৰ দেখি, তেওঁক সন্মানৰে এৰি দিলে। দেখা গুৰু ভক্তিৰ কি মহিমা। ভকতৰ কি শক্তি। এই সকল সিদ্ধ পুৰুষে কলিত জন্ম ধৰি গুৰু ভক্তি আৰু ধৰ্ম্মৰ অবিৰোধে দেশৰ সকলোৱে প্ৰাতঃস্মৰণীয় হৈ গৈছে।

তাৰ পিছে ৰজাৰ বন্দিশালৰ পৰা আত্মা পুৰুষে ঈশ্বৰ শঙ্কৰ দেৱৰ ঠাইলৈ গৈ তেওঁৰ আগত আদ্যান্ত সমস্ত বৃত্তান্ত কোবাত ঈশ্বৰ পুৰুষে পৰম সন্তুষ্ট হৈ অমৃত হাতেৰে সমস্ত শৰীৰ মাজিলে। আৰু কলে

* বৰপেটাৰ নাম তেতিয়া চুন পুৱাহে আছিল। গুৰুৰ দিনৰ পৰা বৰপেটা হৈছে। দুই জনা গুৰুৰ অন্তান্ত সমস্ত শত্ৰুৰ ভিতৰত এই বৰপেটাই মুক্ত শত্ৰু। আন কি আসামৰ ভিতৰত ইয়াৰ নিন্দা প্ৰজ্বলিত শত্ৰু আৰু বিতীয় নাই।

“তুমি পবিত্র বৈষ্ণব ধর্মের খুঁটি, আর মোর দাইন বাহু, তোমাতে বংশান্ত্রক্ৰমে এই ধর্ম প্রচার করি থাকিব * । এই বুলি নিজ ঘরলৈ যাবলৈ বিদায় দিলে ।

তার পিছে শ্রীশ্রীঈশ্বর শঙ্কর দেব উক্ত রজার ঠাইলৈ গৈ চিনাকিদি অনেক প্রকার শাস্ত্র আৰু ধৰ্ম্মালাপ কণাৰে বজাক সন্তোষ দিলে । আৰু গুছৰীয়া ব্রাহ্মণ সকলক বাদত পৰাণ্ড কৰিলে । ইত্যাদি কথাত রজাই বৰ স্মৃথ পাই, সেই ধর্ম্ম ধৰ্ম্মার কাৰণ একান্ত অমুৰোধে কৰিলে ‡ । আৰু তেওঁৰ রাজধানী কোচবিহাৰৰ ওচৰত ভেলৰ মধুপুৰ আদি ঠাইত শত্ৰু পাতিবলৈ ঠিক কৰিছিলে । এই শত্ৰুৱাৰ বৰ্ত্তমানেও প্রজ্জলিত হৈ আছে ।

* এই জন সিদ্ধ পুরুষৰ বংশ এতিয়াও ময়ন বড়ী, বাঙ্গাপানী আৰু বৰনগৰ প্রভৃতি ঠাইত থাকি, পবিত্র বৈষ্ণব ধর্ম্ম প্রচার কৰি আছে । সেই অধমো এওঁৰ বংশৰে এজন মুরুখ ।

‡ শ্রীশ্রীঈশ্বর শঙ্কর দেবে পূৰ্বেই বজাৰ আৰু তিৰোতাৰ গুৰু তনহম বুলি কোৰা কথা আছিল, সেই দেখি বজাক ধর্ম্ম নেদিলে । আৰু সেই সময়ে তেওঁ বোগাশনত বহি বৈকুণ্ঠ লৈ গৈছে ।

শুদ্ধি-পত্ৰ ।

বিদেশত ছপা হোৱায় আৰু প্ৰেসাধ্যক্ষৰ অনেক বিষয়ৰ বাবে পুথিখনৰ ভালেগান বৰ্ণাশুদ্ধি থাকিল, পাঠক সকলে যেন সেই দোষ মৰসন কৰে ।

তলত শুদ্ধি পত্ৰ প্ৰস্তুত কৰি দিয়া হল, তাক চাই নিজ নিজ পুথি সংশোধন কৰি ললে কৃতার্থ হম । বহুত ঠাইত “ৰ” ঠাইত ৱ, “ক” ঠাইত ক, আৰু “ব” স্থলত ব হৈছে । কিন্তু ইয়াক বেচি বেয়া যেন নেদেখি, শুদ্ধি পত্ৰও তুলি দিয়া নগল হতি ।

নিখোতা ।

শুদ্ধি পত্ৰ ।

পৃষ্ঠা	শাৰ্ভ	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
৪	২	জীৱেৰ	জীৱৰ
৮	১৫	মানহ	মানুহ
৯	৮	আচাৰেৰ	আচাৰেৰে
১০	১৮	বাহিৰলৈ	বাহিৰলৈ
১১	৩	ক্ষত্ৰিয়ৰ	ক্ষত্ৰিয়ৰ
১১	৪	বৈশ্বৰ	বৈশ্বৰ
১১	৫	না হয়	ন হয়
১১	১৪	মেঘৰ	মেঘৰ
১২	১২	এনেকুৱা	এনেকুৱা
১১	২২	আকৌ	আকৌ
১৩	৬	গুৰিৰ	গুৰিত
১১	১২	দক্ষিণ	দক্ষিণ
১৪	১৭	গুৰুকে	গুৰুকে
১১	১৬	গুৰুৱে	গুৰুৱে
১১	১৭	যোৱা	যোৱা
১১	১৮	গুৰুৱে	গুৰুৱে
১৫	১	আৰম্ভ	আৰম্ভ
১৬	৬	ৰথা	ৰথা

পৃষ্ঠা	শাৰি	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
১৬	১২	অসক্তিতেই	আসক্তিতেই
”	২৪	তেওঁৱেই	তেওঁৱেই
১৭	৭	ঠিক	ঠিয়
১৯	১৫	ভাবী	ভাবী
”	১৬	পাবপৰা	পাবপৰা
২৪	১৪	কামাত	কামত
২৬	৯	মদখাজি	মদখাই
২৭	১৮	ৰাভি	ৰাতি
”	২৪	বতেস্তে	তেস্তে
”	”	কৰি ;	কৰি ,
২৯	১১	এতেকে	এতেকে
২৯	: ২	ন	০
৩০	১১	নকলো	সকলো
”	১৭	নিদিয়াকৈ	নিদিয়াকৈ
”	”	খোৰা	খোৰা
”	১৮	নেতুনকৈ	নতুনকৈ
৩২	২	তোঁওঁ	তেওঁ
”	২২	শক্ৰ	শক্ৰ
”	”	নিমন্ত্ৰ	নিমন্ত্ৰণ
৩৩	২৪	গাঁওব	গাওঁব
৩৪	১৫	আৰ	আৰু
৩৯	৩	নিগগাৰ	নিগগাব
৪০	৪	কালেৰ	কালে
”	৬	ঋতুতকৈ	ঋতুতকৈ
”	১২	নেপাৰ	নেপায়
”	১৭	আকে	আকৌ
৪১	৪	যওঁতে	যাওঁতে
৪৬	১৪	কালব	কালৰ
”	২১	অৰু	আৰু

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

(গ)

পৃষ্ঠা	শাৰি	অন্তৰ্ভ	ভুক্ত
৪৭	১৫	নখেৰে	নখেৰে
„	২০	পপ্তৰে	পপ্তৰ
৪৯	৫	মোক	মোক
„	১৯	অম্প্ৰ	অম্প্ৰ
„	২০	বাপেকৰ	বাপেক
৫০	২০	শোথ	শোত্
„	২২	হোৰত	হোৰাত
৫২	২	নোৱাৰে	নোৱাৰে
„	২৪	ইপৰ	অপৰ
৫৩	২০	মসই	সেই
৫৪	৬	থোৱা	থোৱা
„	৯	গৰুৱে	গৰুৱে
„	১	বাজাৰে	বজাৰে
৫৭	৫	মাৰিলেও	মাৰিলেও
৫৮	৯	পৰকালে	পৰকালে
„	২০	কুলকেই	কুলকেই
৫৯	৮	তেনেকা	তেনেকুৱা
৬৩	১	তাই	তাইৰ
৬৪	১৭	শব্দাদি	শব্দাদি
৭১	২	পুত্ৰেৰ	পুত্ৰেৰ

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

